

અભેમન્યુનો

ચકાવો.

બનાવનાર,

બ્યાસે વલ્લભરામ મુરજરામ-અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા. ફકીરજી રાજીવંદ

તથા

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલખદાસ.

અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૮ મી

પ્રત ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૧

પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક પોતાના સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અમદાવાદ-રાણપુર નવીપાળમાં આવેલા શ્રી પ્રમથિતાઈ મુદ્રાલયમાં
પહેલું પ્રાથમિક દર્શનપત્રને છપાવ્યું.

ક્રમિકા. ૦-૧૧-૦

૦૨૪૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮-૫૫૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અલિપ્તચુનો મહાવો

વિષય - ૩ - ૪

અભેમાનનો ચકાવો.

કડવું ૧ રાગ સાંખિનો.

વધશમ પાયે એણીપેર બાલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજીનજ પાતાળે ગયો છે,
તાડુકી દહીતને હણવા, કઊરવ પાન્ડવ પ્રથવી વિશે, રહ્યા ઉમંગે ઉખે
ણવા ॥૨॥ તંબુમાં જઈ દુરિયોધને, તેડ્યા મારથી ચોદ્ધ; ગુરૂ સહીત
બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥૩॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આ-
પણ યુધ્ધ આદરવું; કવશે વઢતાં નર નહીં મોટે, કાલે આરંભ કરવું
॥૪॥ લાગ ભલોછે શત્રુને હણવા, મોટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું
મરે તોહે પણ, રણસ્થળે નહીં આવું ॥૫॥ અરજીનને મેં વિશ્વાસ
દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ, મોટે રણથંભ યુધ્ધ ન કરું, ધત્રાષ્ટરના બાળ
॥૬॥ તવ દુરિયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુધ્ધ માખાપ; તમોએ પ્ર-
તીગના કરિછે તે સહુ મુજને પાપ ॥૭॥ દરોણ કહે કવે તેમ કહે પણ,
તે નહીં કરૂં યુધ્ધ; તે કરતાં તારી મરજી હોય તો આરંભુ કોઠા યુધ્ધ
॥૮॥ દુરિયોધન કહે તે યુધ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત; ગુરૂ કહે કે વઢવા
મોટે, રચવા કોઠ સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણુ કેરો, લોહ વજરનો
ખીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાનો, તાંબાનો કોઠો તીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો
રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનક કેરો, છઠો કરવો સપ્તધાતુનો. સાતમો
ગોખર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો ખીજને બસો; તીજને ત્રણસેદાર; ચોથે
ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણમા-
ટીનો, તેને સાતસેદાર; દ્વારેદ્વારે દસદસ ચોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર ॥૧૩॥
તે પ્રમાણે શીખર ધળ, ચઢા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એક એક
શોભે, ત્યાર થાવો તે કોણ ॥૧૪॥ છત્રપતી કહે ઓ મહારાજ, બેશ
કયાં મનસુખ્યા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા ॥૧૫॥ દ્રોણુ
કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે, ખીજે કોઠોલોહ વજનો. રેહેવું
કીરપાચારે ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામાં, સાંભળો માહારા તાત;
ત્રીજે કોઠે હું ઠહવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણ કહે તું રેહેજે
બેઠા ચોથે રહોરાય કરણ; પાંચમે દુરિયોધન તું, રેહેજે, આણું શત્રુનું
મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શક્તરાય રેહેજે; સાતમે જેદથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું, રહેવાનું કોઠામાંય ॥૨૬॥ પછી શકુનીમામે બો-
લ્યો, ગુરૂએ કીધો વીવેક; એ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી દો
એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો, કુવચને કુમતી; એરે પાન્ડવ યુધ વીનાતો
અમથી રહેવાતુ નથી ॥૨૭॥ પણ અરજુન સાથે કોલ કીધો, વઢવું ન
હી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કયું છે, કોઠા યુદ્ધ આરંભ ॥ ૨૧ ॥ તે
કોઠામાં આવજો કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીને સાતે કોઠાની, સર્વ
ખીના ગુલરિ ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન; આ-
વવું ન હોય તો એમ લખજો; નહીં અમે ક્ષત્રી તન ॥૨૩॥ એતું લ-
ખજો કાતો આવજો, ખાશો નહીં ભુલથાપ; એમાંથી એક કરો નહીંતો
બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથે;
પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આ-
પ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વીર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો, અભે
મન્યુ રણ ધીર ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ગટોગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વા-
તા; નીકુળજીએ વાંચ્યા માંડ્યો, સભાવીશે સાક્ષાત ॥૨૮॥ ૨૮ કોઠા યુદ્ધની
ખીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજાંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિ-
ષ્ઠીર ભુપાળ ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદે, બોલીયા ધરમ-
રાય ઓ ભીમ વિરા આ યુદ્ધ કેરી કોણ જાણે જનાય ॥ ૩૦ ॥ ભીમ
કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાગ્યનો
કોઠો, કોઠો એનો લાગે ॥૩૧॥ એટલે બોલ્યા કૃપન રાજ, સાંભળો ધ-
ર્મ સુમતી; કોઠા યુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને; પણ હું શીખ્યો નથી ॥ ૩૨ ॥
ગમે તે કોઈ જાણતુ હશે, વાતનથી જરાભુઠી, બાસઠ પાનનું બીડું બના
વો, લે કોઈ સભામાં ઉઠી ॥૩૩॥ તવશેદેવ બાસઠ પાનનું બીડું બનાવ્યું
એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઈ, રાખો અમારો ટેક ॥૩૪॥ પણ કોઈએ
બીડું નવ લીધું, મુકી દીધું સભા માય; તંબુ વીસે સરવે તારણી, ર-
ડવા લાગી ત્યાંય, ॥૨૫॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ આલ્યા ભીમના નેત્ર-
માં નીર; એવે વનમાંથી રમીને આવ્યો, અભેમન્યું રણધીર ॥૩૬॥ પો-
તાના વાળ સાંભળ્યાં નહીં, મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિધન છે
કાઈ, જઈ કરીયે તપાસ ॥૩૭॥ એમ જાણી સભાની પાસે. રથેથી ઉત-
રીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયેલા, સ્વાસ ભર્યાં પરવરીયા ॥ ૩૮ ॥
સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાવિ બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમ-
ન્યું સભામાં ઉભો રહ્યો ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો,
તાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે ઘણું ઓછું આવ્યું અભીમન્યુના મ-

નમાં ॥૪૦॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો તે કોણ દે આઉકાર; એવું
વિચારતા ધરમ સમજ્યા, રીસાઇ જશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું
ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઇ જશે, સમજવી
આંહી લાવો ॥૪૨॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠ્યો, બોલ્યો મુખે વચન;
આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન ॥૪૩॥ તાત તા-
રો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ ક્રીશોર; શોભણ દીવેલે દિવા વીના, છે
અંધાર ઘોર ॥૪૪॥ દુરિયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુલ; હરા-
મખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોડાયુદ્ધ ॥૪૫॥ તે કોડા કોઇ જાણતા
નથી, તે સાડું બીડુ કીધું; ભરી સભામાં પડી રહ્યું છે, કોઇ જને ન
વ લીધું ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાળ ન ચુ-
ક્યું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુક્યું ॥ ૪૭ ॥ છ
ભાગનું બીડું પોતે ખાધું, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડી
ને ભોમી મુક્યું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જને
તાયે જણીયો; ત સમે માતાના ઉદરમાં, છકોડા વિદ્યા ભણિયો ॥ ૪૯ ॥
સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને તે કોઠો મમે તે રાખો
માથે; જે કોઇનાથી બને ॥૫૦॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરે, મનમાં ક-
ચો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર ॥ ૫૧ ॥
એવું સમજીને ભીમ ઉઠ્યો. મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મો-
ઢામાં મુક્યો, સાતમો કોઠો માહારે શીશાપરા ॥ એટલે સરવ સભાહરખા
ઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરબુનનો સંતા
ત ॥૫૨॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, આ માહારા સંતાન; કોઠે જવા
બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભિમન્યુ કહે માતા
માહારી, સુરાતણ કામ કીધું; જે મુખ માહારું રક્ત થયું છે, યુદ્ધ બી
ડું મેં લીધું ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધે જલું
કાલ; વઢે વલ્લભ તે સાંભળી માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવરયાનો.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેને રાય; વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભિમન્યુએ માતાને કહ્યું,
બીડું બતાવ્યું વઢન; તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માઠા થયાશુકન ॥૨॥
સુભદ્રાનું નેત્ર ફરક્યું, પડી પેટમાં ફાળ; યુધે તુજને જાવ ન દેવું, આ-

રે માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરવાની મતી
 માડી; શું મારું ધર ધાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદ્ર-
 યા ફોટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહીં બેથેલી; કો
 ઇએ પગની પાહાની ॥૫॥ તે નારીએ મરિયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે
 શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં
 આવી ક્રોધ ભરેલી સરવ થયા ઉદાસ; રક્ત લોચનની રામા દેખી,
 ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥૭॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી, ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો;
 દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર લાહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક
 છોકરું મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, ક્યાં
 પેટનું છે બાળ ॥૯॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવા-
 દી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભાગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેઠે
 દીયર ધીક્કાર તમને, ફરાછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીંઘા શું જણતા ન
 થી, નામ ધરયુ શીદ બેશી ॥૧૧॥ લંગોટી વાળી વન સંધારો, શરી-
 રે ભસ્મ ચોળો, વીંઘા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથા પાણીમાં બોળો
 ॥૧૨॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરું ચ-
 ડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાલ્ય લાગી ॥૧૩॥ એ ભીમસેન જેઠ
 હોરણી હોડો, આંખમાં આંખે મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીધ વધાર્યું,
 થયા ભાદરવાની ભેશ ॥૧૪॥ ભીમ કહે મુજન નવ કહેતી, હું છું
 જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમે કોઠો માથે ॥૧૫॥
 એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વહી વાણ; માહારા છોકરાને સ
 મળવો નહીંતો કાઢીસ પ્રાણ ॥ ૧૭ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને
 નહીં પાડવા દઉં સાંધો, એમ કહી મુસ્તકને કેશે, ઘાવ્યો ગળામાં ફસો,
 ॥૧૭॥ ધરમરાજ થરથર કર્જ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું
 નહીં જાય યુધ્ધે, રોકું છું તારો તન ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દો-
 ડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું
 સંતાન ॥૧૯॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે. વીખીત થઇ છે મતી; માટે
 કહું છું યુધ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથાં ॥૨૦॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ
 કાકા, બીડુ ત્રીધું મેં આપ; જે કાલ યુધ્ધે જવું નહીંતો, બ્રહ્મહત્યાનું
 પાપ ॥૨૧॥ માહારો માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારી-
 નો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥૨૨॥ ॥૨૨॥ કોઇનું કહ્યું
 નહીં માનવાનો, માટે ન કહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન આવ્યું
 છે, ક્રોધલા આવ્યા નથી ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને તંબુ જાય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વલ્લે શી થાય ॥ ૨૪ ॥
એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્યાન જે
શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જે ભાગ-
વું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું સુખ ॥ ૨૬ ॥
ઓત્રાનું એ મોઢું જોશે તો, નહીં નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમતેમકરી
તેડાવો, ઓત્રા એની નાર ॥ ૨૭ ॥ ખાધેલું ખાડું ગળી જવાનો, નહીં
લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજી બધું મુડીને, પહેલું કરો એ કામ ॥ ૨૮ ॥
ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વેરાટ નમ
રી, તેથી આવા શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતા આવતા આઠસેં ગાઉ, તેડાવ-
વી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી લાવે ॥ ૩૦ ॥
શેદેવ કહે વડીલ વિરા, શા સાડે ગભરાવો; સાંડસપાટે જઈને આવેરાયકા
લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે ક્રીધી, ઉઠો માહરા છડીદાર
તમે જવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે
દશ વિસ દાસ ઉડ્યા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આ-
વ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજે કાળે રૂપો રત્નો, એવાં આ-
રનાં નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જ્યાં ને સભાથો કામ ॥ ૩૪ ॥ ખા-
રણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યું ચાર જણ
આવ્યા, લાવ્યાકરા વવેક ॥ ૩૫ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, સાંભળો
માહરા દાસ; વારા ફરતી અકેક જણને, મોકલો માહારી પાસે ॥ ૩૬ ॥
તવ છડીદાર ખારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય; તેમાથી રાજ રાઈકાને
કહ્યું, જ તું સભાની માય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જ તું સભામાં રાયકા
તેડે છ રાજન; વ્યાસ વણલ વાણી વહે, સુણજે ઓતા જન.

કડવું ૩ જી રાગ થેકાવળી.

વધશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાયરે; વિસ્તારીતુજ
ન સંભળાવું ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ રાજ રઈકાને આગના આ-
પી, જ તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, કણુ ન લાગી
વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભા, પહેલો કયો જુહારરે; મુજ
હરખું કાંઈ કામ બતાવો, રાજજી હું તૈયારરે ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે રાજરાયકા
વધરાટ નગરે જવોરે; અભિમન્યુની નારીને તેડી, કહે ભાઈ કયારે આવેરે
॥ ૪ ॥ એટલે રાજે રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જતુરે; ઓતરા રાણીને
તેડીને હું, કાલે હાંમે આવુરે ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે એ નહીં કામનો કાઠીમુકો.

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢ્યો, ક્ષત્રુ ન લાગી તારરે ॥૬॥ એટલે
 આવ્યો કાળે રાયકો, એણે કયોં પરણામરે; હુંહે રાજાજી, હુંહેરાજાજી
 હુરે પડ્યું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે રાજ રધકા, વઘરાટ નગરે જવોરે,
 ઓત્રા રાણીને તેડીને ભંયું કહો કયારે તમે આવોરે ॥૮॥ એટલે કાળે
 રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે આવુંરે, ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, ત્રીજેપોરે
 આવુંરે ॥૯॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાહાડી મુકો બાહારરે; તવ
 છડીદારે જાલ્યું પાંગોડું, ધર્યા માર્યા બેચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો
 રૂપો રધકો, એણે કર્યો જીહારરે; મુજ હરખું કાંઈ કામખતાવો, કરવા
 હું તૈયારરે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે રૂપારધકા, વઘરાટનગરી જવોરે, આપણી
 ઓત્રા વહુને તેડી કહો ભાઈ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો
 રૂપોરધકો, હાંઢય લેઈ હું જાવુંરે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે
 મધ્યાને આવુંરે ॥ ૧૩ ॥ શુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે;
 મારા રડયાને ધકો મારી, કાઢી મુકો બાહારરે ॥ ૧૪ ॥ તવ છડીદારેબારણે
 કાઢ્યો; જીએ સલાનો સાથરે; એટલે આવ્યો રતના રધકો, હુકો ગ્રહયોછે
 હાથરે ॥ ૧૫ ॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળાં છે, મંડીલ બાંધ્યું શીશરે; આ
 ખ તણાતી મુછ મરડતો; આવ્યો ઘોળે દીસરે ॥ ૧૬ ॥ ધર્મ સનમુખ જૈને
 ઉભો પેહેલો કયોં પરણામરે, હુંહે રાજાજી હુંહેરાજાજી, હુરે પડ્યું હે કા-
 મરે ॥ ૧૭ ॥ ધરમ કહે રતના રૈકા, વૈરાટ નગરે જવોરે; ઓત્રા વહુને તેડી
 ને ભઈ, કાહો તમે કયારે આવો ॥ ૧૮ ॥ રતના રધકો એમજ બોલ્યો, હું
 હત્યારે આવુંરે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, પોહાર દીવશમાં આવુંરે ॥ ૧૯ ॥
 પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ધુધર માળરે; હુલારી આકાશ ચઢેને
 પાણી પીએ પાતાળરે ॥ ૨૦ ॥ શુભદ્રા કહે પોહાર લગીતો, કરીશ કું-
 વદને વારરે; જો વીરા વાયદો જીકો ન પડે, લે મોતીનો હારરે ॥ ૨૧ ॥
 કયાંછે તારી પવનગમના, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહ્યો નથી
 મુરજ બેસસે મેરરે ॥ ૨૨ ॥ એટલે બોલ્યો રતનો રધકો, ઘેર જઈને
 લાવુંરે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોડું, એટલી વારમાં આવું ॥ ૨૩ ॥ પો-
 હાર દિવસનું સાઠું કર્યું છે, તેડી લાવું તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો
 આવું, તો રતનો મુજ નામરે ॥ ૨૪ ॥ એવું સાંભળી શુભદ્રાને, વળીઓ
 મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપું દસવીશ ગામ રે.
 ॥ ૨૫ ॥ એટલે આવ્યો રતનો રધકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી
 સાંઢ છોડી, લાવ્યો આનંદ ભેરરે ॥ ૨૬ ॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડ-
 કાનો છે માળોરે; શુભદ્રા કહે આ સાંઢ લેઈ, શું તું જવા વાળોરે,

॥૧૭॥ રૈંકો કહે તું ધીરજે ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેનરે; એ સાંડ સ-
રખી ન મળે ખીજ; નહી જવા દેઉ એનરે ॥૨૮॥ ધરમરાયે પત્ર લખા
વ્યો, ખીના લખી તે માંધરે; ઓ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો આવીને
કરજો હાધરે ॥૨૯॥ એમ લખાવિને સહી કીધી, ધર્મ વધરાટ રાયરે;
રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વીદાયરે ॥ ૩૦ ॥ એવ દીનમણી
મેર બેઠો, સાંઠે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલાં કહીને હંકારી; તાયુ વેગે
તે વારરે ॥૩૧॥ સુર સપાટ જય ઝપાટે, લાંખી છલંગો ભરતીરે પવન
ગમની પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતીરે. ॥ ૩૨ ॥ વૈરાટ નય્રમાં
ઓતરા કુંવરી, સુદ્રષ્ટ્યા એની માતરે; મોહોલ વીશે શયન કયું છે,
પેહેલા ચોગડીઆની રાતરે ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓતરાને સ્વપન ઓળ્યું,
ઝખડીને એ જાગીરે; સુદ્રષ્ટ્યાને બહાજ પડી, રડીને કહેવા લાગીરે.
॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ઝખડી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વઢે
વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરિ.

ઓમા પેહેલા ચોગડીયાની રાતરે. સપનું લાગ્યુ ઓ મારી માતરે;
મને અધોર સપન આવીયારે, ઓહોહોહોરે ॥ ટેક ॥ ઓ મા હું અને
માહારે નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું નોહોતુ બેયું
કહીરે, જતાં જતાં આવી એક નદીરે ॥ અમે નદીના નીરમાં પેડારે,
નરનારી નજીકમાં બેડારે અડધી નદીયે ગયાં પાપ જગ્યુરે, ઉડા જ-
ળમાં એ નૌકુ લાગ્યુરે, તેથી તણાયો મુજ ભરધાર રે, હુંતો તરીને
નીકળી બહારરે; જળમાં બુડીમુઓ મુજ નાથરે, માહારે હવાતણુ ન
રહયું હાયરે ॥ મુને એવાં શયન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ માયે
કહ્યું દીકરી રહે છાતીરે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તાર સપનું સ-
મુદર બેઠરે, પડજો ઘોઝરી રાંડને પેટરે ॥ તાર સમણુ સુકે લાકડેરે,
ઓ હો હો હોરે. વળણુ એમ કહી સયન કરાવીયું, ખીજું ચોગ-
ડીયું થાય; વઢે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ખીજ ચોગડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યુ ઓ માહારિ મા-
તરે ॥ મને અધોર સ્વપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ ટેક ॥ ઓ

મા હું. અને માહારો કંથરે, અપો નીકળીયા વનપંથરે માહારાકથે
મને તરછોડીરે. તોહે પુઠે પડી કર જોડીરે. એવે સગમતો દવ આઠ્યો
રે. તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાઠ્યોરે, તેમાં બળી ગયો મુજનાથ રે, જ
ણે ઉતયું હેવાતણ હાથરે ॥ મુને એવાં સ્વપ્ન આવીયાંરે, હો હો હો
હોરે ॥ માથે કહ્યું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા રક્ષા કરે માલગાનીરે
તાડ સમણુ જેની રૂઢે ઝેરરે, પડજે બ્રહ્મ નીંદાજાને ઘેરરે ॥ તાડ સમ-
ણું વિશ્વાસ ધાતીનેરે, ઓ હો હો હો રે ॥ વળણ ॥ એમ સમજવીદી
કરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી રૂઢન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજ ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી મા
તારે, મુને નહારા સ્વપ્ન આવીયાંરે, ઓ હો હો હો રે ॥ માતામુજનાથ
બનીયો કેવો રે, જણે ભુતના ભાઈ જેવોરે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર
રે, કોટે પેહેયા કરેણાના હારરે, અંગે લોહ તણા સણગારરે, માથે સવ-
ડીમાં ધીમે અંગારરે, ગણે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના
ઓઘરાજારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, કીબમાં ખીર રોટલી ખા-
ય રે, આમળ ભુતને ભેરવ નાચે રે, વળી વંતરી ચુડેલ જાયે રે, માથે
સમળી સીયાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ગમેરે ॥ એવાં ભયંક-
ર સ્વપ્ન આવીઆરે, ઓહો હો હો રે ॥ માથે કહ્યું દીકરિ રહે છાની
રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે, તાડ સમણુ સમુદર બેટ રે, પડજે
ઘોળરી રાંડને પેટરે; ॥ તાડ સમણુ મુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે.
॥ વળણ ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું; ચોથે ચોઘડીયુ થાય; વઢે વક્ષભ
કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી મા
તરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો
ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે, રડયા કહિરવ કેડે મચીયારે
દરોણગુરુએ કોઠા રચીયારે, માહારા કાકાજીએ બીડુ કીધુરે, તે તો તા-
રા જમાત્રે લીધુરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવેરે, મને રાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવાં સ્વપન આવીયાંરે. ઓ હો હો હોરે ॥ વળણ ॥
માતા કહે સુણ દીકરી, જણે છે સહુ લોક; સપના જુડાં જણજે, જે
દીઠું તે ફેક ॥ દોહરો-સપને દીઠું સંપ છે, મન ચીતવ્યું જો થાય;
જળથી માંખણ નીકળે, તો કાણ લુપ્ત ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાનિ ચાલ.

સમણા સાચા નોહોરે ઓ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય ॥ ટેક ॥
સમણામાં એક વાંઝીઓ તે, પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ઘાન-
રમાને, પારણું જુલે પરસાળરે. હાલો કહીને હીચોળે, થયો પ્રાત
સકાળરે; જગીને જોવા જાય તો, મનું લાવે બાળરે ॥ સમણા સાચાં
નોહરે ઓ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે ॥ ૧ ॥ સમણામાં એક ઓ-
ળડો તે, બહુ બણ્યો વીધાય રે; જગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે ન
વ બોલાયરે ॥ સમણા સાચાં નોહરે ॥ ઓ દીકરી, સમણા સાચાં ના
હોયરે ॥ ૨ ॥ સમણામાં એક કુંવારો ને, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જ-
ગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીડી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચાં નો
હોયરે ઓ દીકરી, સમણાં સાચાં ના હોયરે ॥ ૩ ॥ સમણામાં એક
નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર
ગુમાસ્તા એક હજારરે, આમર ઇજત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં
ટેકરે; જગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એકરે ॥ સમણા
સાચાં નોહોયરે ઓ દીકરી. સમણા સાચાં ના હોય રે ॥ વળણ ॥
સપના સાચા હોય નહી, ઓરે મોડારી તન; બેશ મુજ સાથે તાતમાં,
કરતી નહી સહયન ॥

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેડી ઓત્રાને
એની માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગદા દોઢ પો
હોર; આંબો રાયડો નમને દોક્યો દરવાજામાં ભાલો, અલ્યા દ-
રવાન ખખર આલો ॥ ૩ ॥ આંબો કુરુક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી
ટે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો ॥ ૩ ॥
મગો દોડતો રાજભોવન, ઘાંટા કહાડીને કહું વચન; આપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરુક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા
સાર, તેથી મન મલરાયું માહાર; સાંભળ્યું સુદ્રષ્ટ્યાએ એમ, દીકરીનું
ખોટું કહ્યું કેમ ॥ ૫ ॥ એનું બોલણું ભાસ્યું કાચું પણ છેવટ પડીયું
સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો એ શુધ્ધ થઈને પડી ॥ ૬ ॥
તવ ઓતરાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઈ દરવાજે ઉ
ઘાડ્યા દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર ॥ ૭ ॥ પોતે વઘરાટ નગરમાં પેઠો,
રહ્યો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાંધ આલો ત
મે મુજ સાથ ॥ ૮ ॥ તવ ઓતરારાણી ગદ્ય ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે
ઉઠ્ઠરમાં; જઈ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥
તું તો સાંભળ માહારી માય. મુને કરી દે તું વીદાય; બોલી સુદ્રષ્ટ્યા
મુખ એમ; મધ્ય રાતરિએ મોકલુ કેમ ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે આણું આ
વ્યાં, એવાં કરમ કઠોરાં કહાવ્યાં, એ છે અણુચટતું તે તપાસો, કરું
રાતે શું સાસરવાસો ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓતરા રાણી મુખ વાણી, માતા
કેમ ભુલે છે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાન, તો તો પુજજો પુજનીક
પાત્ર ॥ ૧૨ ॥ જેવું હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાસો કર-
જે, કાંઈ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તું ધર શાન્ત ॥ ૧૩ ॥
રાખી ડહાપણ આપ્ય વિદાય, એટલું માગુછું માય; બોલી સુદ્રષ્ટ્યા
સુલભતી, રાતે મોકલવાની નથી ॥ ૧૪ ॥ વળણું ॥ રાતે ન મોકલું
દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમાં ફાળ

કડવું ૧૨ રાગ સવર્યયા.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું ચક્રવાની કથાય ॥ ૧ ॥ ઓતરા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઈ
કરી લે વિચાર; તારા મુમત ઝાલીને માહાર, બગાડે છે અવતાર ॥ ૨ ॥
સાસરે મોકલતાં શું માહું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારું હોય તો સાસ-
રવાસો, કરજે ઘણાંછે દહાડા ॥ ૩ ॥ પુતરીને સાસરે મોકલેતાં, જને-
તા જણાવે લાડ; મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ ॥ ૪ ॥
કહેશે કે મારે પેટ સમાઈ, હાંકશે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને,
દીકરીનું ધણે ન એહ ॥ ૫ ॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવતોને જય;
મીઠું બોલી પુતરી રડાવે, રડવા લાગે માય ॥ ૬ ॥ રડતી જય તે ખબર
મુઆની, લઈને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે, સમજે સંસાર

૫૨ ॥ ૭ ॥ એમ કહિ માને સમજવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય
 તેવો કર સાશરવાસો, પ્રથમ આપું જણી ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને
 કહ્યું, વહેપારી તેડવા જાઓ; કાપડીયા સરઘયા ચુડધર, તેને બોલાવી
 લાવો ॥ ૯ ॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઃ
 ધને કાપડીઆ, કપુરચંદ્ર આવ્યા ॥ ૧૦ ॥ સરઘયા સરપચંદ આવ્યા,
 ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમાં જઈ પેડા, મનમાં અતી આનંદ
 ॥ ૧૧ ॥ સુદ્રણા કહે માત્ર કહાડી, કિમ્મત તેની માપો; એતરા બહે-
 નને સાસરે જવું, શુકનનું સાર આપો ॥ ૧૨ ॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદ-
 દે, કાપડ કાડવા માંડ્યાં; મોઢે વખાણે માત્ર પોતાનો, કાળાં મજકણ
 કહાડ્યાં ॥ ૧૩ ॥ પ્રથમ શુકન માત્ર ખતાવ્યા, કીધો રાણી તીછકાર;
 તવ દાસોએ ધર્યા મારી, કાહાડી મુક્યો બાહાર ॥ ૧૪ ॥ સરપચંદ સરઘ
 યાએ સાર, કંકુ કાઢવા માંડ્યું; ઉંઘમાંને ઉંઘમાં ડામે ઉઘેડાયો, તેમાંથી
 કાજળ કાહાડ્યું ॥ ૧૫ ॥ શેવક તને મારવા લાગ્યા, કાહાડતાં ન ધરી
 શર્મ; એતરાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહાર કર્મ ॥ ૧૬ ॥ મુજ
 ભવિશમાં થવાનું જેવું, તેવું નીકળે બહાર. તેમાં એ શું કરે બીયા-
 રા; મીઠ્યા મારો છો માર ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડધર બોલ્યા,
 કોણ હનું નાહાનું છેયું; શુકનમાં સારો માત્ર દેવો, શું પુટી ગયું હૈયું
 ॥ ૧૮ ॥ એ બે વહેપારો મુરખ જેવા, લયો હું શુકન થાપુ, બહેનનું
 અખંડ હેવાતણ રે, રાતો ચુડેલો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળા
 માંથી; કાઢો ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પહેલા, નીકળ્યાં બદલીયાં
 કાળાં ॥ ૨૦ ॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર
 જઈને તઈણે વહેપારી, સારો લઈ આવ્યા માત્ર ॥ ૨૧ ॥ તે લાવી એ-
 તરાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી; એતરાએ પોતાની માને કહ્યું આ
 ગનાદો હેત આણી ॥ ૨૨ ॥ સુદ્રણા કહે હીકરી માહારી, તુને જવાનો પ્રેમ;
 પણ મધ્યરાતે આણું આવ્યું, જવો જામે કહું કેમ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી
 એતરાને લીધી, ચાંપી રૂઢીયા સાથ; એ લાડકડી કેમ જવાદઉ, કહી
 રડે રૂઢીયા ફાટ ॥ ૨૪ ॥ એત્રાએ કહું એરે જનેતા, શીદ કરે મનેવાર;
 માહારે ને મારા કંથને વિયોગી છ છ અવતાર ॥ ૨૫ ॥ સાતમે
 જતમ આજે હમારો એરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુ-
 જ્યું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ એતરા કહે આજ સુજ આવ્યું છે, ઇ
 શ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કર વીદાય
 ॥ ૨૭ ॥ એત્રા કહે મુને વાર થાસે, તો જતા વહાણું વાહારો; હીલો

છે જમાત તારો, જુદા કરવાને જશે ॥ ૨૮ ॥ સુદૃષ્ટા કહે યુદ્ધે જસે,
 ને કદાપી વીધન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જશે.
 ॥૨૯॥ આપણે સાતમે માળ પેટીમાં, અમરકુપોએક; તે લેઈ જા તું તારી
 સાથે, સાચવજે વીવેક ॥૩૦॥ તુજ પતી પડયો હોય ભોમી, તોપણ
 અમર પાજે; મર્ણુ પામેલો સજીવન થાશે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે ॥ ૩૧ ॥
 ઓત્રા રાણિ સાતમે માળે, લેવાને ગઈ સાર, પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો,
 જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમાં પોઢ્યા છે પ્રભુજી; પેટમાં પડી
 ફાળ; પથારીમાં ખેડ થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરા-
 વવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઈ ઉતરે નીચી, તેને
 તરશ મુકી ॥૩૪॥ તેવીજ ઓત્રા ઝટપટ નાહી, દોડીને કામ કીધું,
 કુપ્પો મુકયો પાણીઆરામાં, પછી પાણી લેઈ પીધું ॥૩૫॥ પાણી પી-
 તામાં મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉતરી હેડી; પોતાની સુદૃષ્ટા માતાને,
 અવતાર કહેવા બેડી ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથી નીકળીયા વિશ્વતણા
 જે ભુપ; અદર્શ થઈને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥૩૭॥ ઉંદર
 રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમર જળ
 બધું પીધું ॥૩૮॥ કુપ્પાને પછી ફેડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; ક-
 ટકે કટકા ચાંચમાં ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૩૯ ॥ તે વારતા કોઈ
 જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવામાં
 ડી વાત ॥ ૪૦ ॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર;
 વટે વક્ષલ શ્રાતાજનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ ખીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજની કુંવરી નીધા
 નરે; ઓ અભિમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહ્મજનનો સંતાનરે ॥ ૧ ॥
 નાહાની ઉમરમાં એ જાણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જયેરે; માહારા
 બાપની સભામાં આવીને, કથાવારતા વાંચેરે ॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ
 લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીની સાથેરે; કેહેવરાવ્યું કેરાજની કુંવરી, જા-
 લેવા ઇછે તુજ હોથરે ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં
 ન કરીએ યેનરે; ઓ બ્રાહ્મ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તુ માહારી ધર્મની
 બેનરે ॥૪॥ ઓ મા તેથી મને હડ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાયું કરજું
 રે; એનું બોલ્યું એના મોહમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરણે ॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહ્યું કે બીજા
મહારે આપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥૬૩॥ તવ મુજ
તાતે એને તેડાવ્યોને સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહ્મણ સ-
મજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ॥૭॥ પછી રહેવાને મહે-
લજ આપ્યો, રહ્યાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી,
વાત ન સાંભળે માહારી રે ॥૮॥ માહારૂં આપ્યું જળ પીયે નહી ને,
માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આધોને આધો ફરે એ, મન
માહારૂં મુંઝાયરે ॥૯॥ તેથી મેં વીમનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દી-
ધો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઈ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે.
॥૧૦॥ ફાંસો ખાઈને દેહ ત્યાગ કીધો, કીધો, મેં વિચાર કીધારે; જાણ્યું કે
માહારે જીવી શું કરજું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં મા-
ગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીમ ચાહ્યના માહારી કરજો રે હવેને અવતારે એ
ના પેહેલા હું આપઘાત કરી મરજોરે ॥૧૨॥ એમ કહીને મેં દેહ પા-
ડ્યો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઈ બે જી-
વની હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માડ પાચે એવા
તણ જાયરે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર
પુરો થાયરે ॥૧૪॥ વલ્લણ ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ મા-
હારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, બીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજોને એવતાર એવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે;
ઓ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઈ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥
તેની સલામાં પુષ્પ મુકવા જતોતો હરનીશ મારા તાતરે; તે મુજ
તાતને તાવ આવ્યો તે મુજને મોકલી માહારી માતરે ॥૨॥ મેં જઈ સ
લામાં પુષ્પ મુકયાં, નહી સલાને દ્રોહરે; ત્યાં મુને જોઈને રાજ્ય કુંવરને
લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ સેવક સાથે કુંવરે કાઢાવ્યું; હું તુજપર છું
મગ્નરે; તારા બાપની અપાછું આગના, કર મુજ સાથે લગ્નરે ॥ ૪ ॥
ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કાઢાવ્યું સેવક સાથરે; કેવરાવ્યું
કે હું તુજ લગની, અને તું મારો બ્રાતરે એક દાહાડો બાગમાં
પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે ॥ ૧ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇચ્છતની હાથુરે, એવું સમજીને પડી કુવા
માં કહાડયો મેં માહારો પ્રાણુરે ॥૭૥॥ તે જોઇ કુંવર થરથર ધરજયો
જાણ્યું જીવીને શું કરે મહારે માટે મુઠ માળીની પુત્રી તે, હું પણ
સાથે મરે ॥૧૮॥ એમ જાણિને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે;
એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જ પાયો ત્યાંયરે ॥૧૯॥ તુ તો સાં-
લજ માહારી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણુ જય રે; મારા પાપે હેવા-
તણુ જયરે, માહારો બીજો અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥
એમ અવતાર બીજો ગયો, સાંલજ માહારી માત; વડે વક્ષમ કહે છે
ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે મેના પોપટ અવતારરે;
એક નદીની ઘોઘમાં રહેતાં પાસે પાસે સારરે ॥ ૧ ॥ માહારાં મા-
બાપને પારધીએ આવી, જળ નાંખીને ઝાલ્યો રે; એટલે અમે
બેઠિ ત્રાસજ પામી, ઉડીને બેળાં ચાલ્યાં રે ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઠિ
વખુટાં પડીયાં તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બહારીને હે
ઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥૩॥ ગુણકાને મહારું બોલ્યું બહુ મીઠું
લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા,
પાંજરામાં મને ધાલીરે ॥૪॥ પોપટ માહારો વનમાં ભટકતો ખાતો
પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં ટઉકે સાંલ-
જ્યો માહારો સારરે ॥૫॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ; ગુણ-
કાના ઘરમાં પેઠીરે, બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બે
ઠેરે ॥૬॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે,
પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે ॥ ૭ ॥
તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે કરવી ધારી જીવ હાણુરે; પાંજરાના
શરીયામાં ડોકું ધાલીને મેં, માહારો કાઢ્યો પ્રાણુરે ॥ ૮ ॥ તું તો સાં-
લજ માહારી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણુ જય રે; માહારા પાપે હે
વાતણુ જય રે મારો તીજે અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વળણુ ॥
ત્રીજે અવતાર એવો ગયો, સાંલજ માહારી માત; વડે વક્ષમ કહે છે
ફરી ચોથા જનમની વાત,

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યાં મા હરણા હરણીનો અવતાર
રે; હરણ મહારી પુઠળ પડીયો, વીશયત્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પય મેં
હરણાને માન્ય ન કીધો તે, લીધો માહારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા
દે નહીને પુરણ લાગ્યો હેડો રે ॥ ૨ ॥ એકવીસ અપવાસ થયા મા
મુને, તવ ગયો પ્રાણ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય, કરી જીવની
હાણુરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે મારાં પાપે હેવાતણ
જય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જય રે, મારો ચોથો અવતાર પુરો થા
યશાશા વલણ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદે
વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચમા જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યાં મા, હોલાહોલીનો અવતાર રે;
ઓ મા હું પડી હોલાની પુઠે, વીશયનો વીકાર રે ॥ ૧ ॥ પણ હોલા-
ની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાંને ત્યાં હું
રહી વળગી; ચારો કાંઈ નવ ચરે રે ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો
સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો
મને ચડીયોરે ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે
થઈ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ
રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારું પાપે હેવાતણ જય રે;
માહારું પાપે હેવાતણ જય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે
॥ વલણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત; વદેવલ્લભ
વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મુ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું બોરસલીનો અવતાર રે;
અભિમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે ॥ ૧ ॥ હેદાનવ
મેદાનવ નામના, હતા આસુર બે બ્રાતરે; તેનો સુત થઈ અવતરેલો,
વેર પ્રભુની સાથેરે ॥૨॥ તેના બાપ કાકા કળે હણ્યાતા, તે વેહેર લેવા
માટેરે; માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥૩॥ આ

વી શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે, કરજેડીને મા
હાટેવ પાસે માગ્યું પ્રભુનું મરણરે ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાગ્ય એક
પેટી, એવિ વ્રત્તી ચક્રાચીરે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુ-
થાર પાસે ઘડાવીરે; ॥ ૫ ॥ પેટીમાં ઘાલ્યો હૃદયોત્તમને કશણે ક-
પટથી હણીયોને; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, સુભદ્રાએ જણીયોરે
॥ ૬ ॥ એકે જનમ હમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઈ વારરે; છછ જ
નમ મયા વીથોમનાને; આ સાતમે અવતારરે ॥ ૭ ॥ તુ તો સાંભળ
માહારી માયરે, માહારાં પાપે હેવાતણુ જાય રે; માહારાં પાપે હેવાતણુ
જાય રે, મારો છોડો અવતાર પુરો થાયરે ॥ વળણુ ॥ છ અવતાર
પુરણુ હવા, સાંભળ માહારી માય; વઢે વલ્લભ ઓત્રા કહે, હવે કરી
દે વીઠાય ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાંખીના.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો
હવે ન કરશે વાર; જતાં જતા વહાણું વાહારો તો યુધ્ધે જશે ભરથાર
॥ ૨ ॥ તો પછી રોક્યો નહી રહેવાનો, હડીલો નરનો બાળ; તો મારું
જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફળ ॥ ૩ ॥ તવ માતાએ કં
સાર રાંધ્યો, પુત્રીને બોલાવી પાસ; બોળે બેસાડી શુદ્ધણાએ પાંચ
ભરાવ્યા ગ્રાસ ॥ ૪ ॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો બેસુ કરસે ભગવાન;
સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઈ ગઈ સાવધાન ॥ ૫ ॥ જઈ રમકાની
સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંડ ત્યો દુકી; જાણ્યું કે દોડ પોહોર રાત રહી
છે સાંડને હાંકી મુકી ॥ ૬ ॥ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય;
અડ્યો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય ॥ ૭ ॥ એટલે
ઓત્રાને સાંભળ્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર હાં હારે સાંડ રાખ્ય ઉભી,
ઓરે રતના વીર ॥ ૮ ॥ જનમના દુર્ગાચારી હું છું; કરણી માઠીકાહા
વી; અમરકુપો પાણીઆમાં, ભુલીને હું આવી ॥ ૯ ॥ તે માટે સાંડ
પાછી વાળો, લાવીયે કુપો જઈ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરા-
વ્યો ગળા મહી ॥ ૧૦ ॥ રમકો કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી
તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરું ત્યાં ભેગી ॥ ૧૧ ॥ પછી તું કં
થને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવ અટકશે યુધ્ધે જનાતું, તો

સાને પામશે મરણ ॥૧૨॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા; હડીલો હ
 ઠ કરે; રોક્યો રહે નહીને જય જુધે, ધડ ચક્રાવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે
 હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લા-
 ગુ તુજને પાય ॥૧૪॥ રધકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરોઝોમથી;
 સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોહું લાકડુ નથી ॥ ૧૫॥ ચારસેં ગાઉ
 પેહલો ચાલી, બસે ગાઉ હાથ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કે-
 ટલી કાઢી કાઢાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંધ આવે, તોયે બસે
 રહે બાકી; વળી બે જણનો બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥ ૧૭ ॥
 ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા; એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુ
 જને મુકો, તમે તમારે જવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરામાં કુપો મુક્યો છે,
 તે લાવવા કરો કામ; જે માહારો કંથ જીવસે તો, દેઘશ દસવીસ ગામ
 ॥ ૧૯ ॥ રધકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની
 દીકરી મોહોટાનો રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૨૦ ॥ વાઘ વડ જીવ
 જંતુ આવે, વીંચન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણને, કોઇખાવાતુ
 નથી ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વારા મુજ માઉશ કોને ન ભાવે;
 મુખીયાતું મોહોત ડગલુ ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે
 વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા
 મુક્યો છે, તે લેઇ વહેલા આવો ॥૨૩॥ તવ રધકાએ સાંડ બેસાડી, બેહે
 ની તુ ન જઇશ ચુકી; હું આજ્ઞાં તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી
 ॥ ૨૪ ॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો પંથ પુર પાટે; પવન મ-
 મની પવન પેઠે, ઉંપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોતમાં વૈરાટ ન-
 ગરે આવી કહ્યા સમાચાર; પાણીઆરામાંથી કુપો આપો, જરા ન કરશો
 વાર ॥૨૬॥ સુદ્રષ્ટાએ અમ્મર કુપો, સોધી જોયો ડેર ડેર; તો પણ
 તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥૨૭॥ ઓ ભાઇ કુપો કોઇ
 સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાઢાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું
 સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વડ એને નાખશે મારી, જરેજ જરે
 ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જઇ પહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥ તવ
 રધકાએ સાંડ દોડાવી, પાધરો પથે પળીયો; અડધે પહોર બસે ગાઉ ગ
 યો, જઇ ઓત્રાને મળીયો ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ઘાંટો કહાડ્યો, રધકા-
 એ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥૩૧॥
 ઓત્રાએ કહ્યું કયાં છે કુપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રધકો કહે આખા
 ઘરમાં અમ્મર કુપો નથી ॥૩૨॥ ઓત્રાએ કહ્યું વધરિટ નમરે, નથી ગ

થો બીજી વાર રઘકાએ કહ્યું લેતું પાછો તારો મોતીનો હાર ॥ ૩૩ ॥
 તારી માતા એમ કહે રઘકા આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને
 નથી રહેવાનો જતો ॥૩૪॥ એત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સા-
 રી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાહામાં, મન મુકી લલકારો ॥ ૩૫ ॥
 એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પોઢયા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંડ જાણે
 હેલી, પડી પેપટમાં ફાળ ॥૩૬॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠ્યો શ્રી
 નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થઈ લોહ વજનો લાલો ॥૩૭ ॥
 તવ સાંડે તે લાલો દીઠો, એળંગીને ચાલી; પાછો લાલો જઈઆગળ
 પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી ॥૩૮॥ તેવો લાલાપર ચરણ પડીયો,
 સુસરો પગમાં વાગ્યો; તેથી ખરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઘકાનેલો
 ગ્યો ॥૩૯॥ તેથી રઘકાને એતરા રાણી, ઉછળી આધાં પડીયાં; એ-
 તરાએ જાણ્યું સાંડ રઘકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં ॥૪૦॥ ગભરાઈ
 રઘકા રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાસે જાય; લોહ લાલો પગ પેટોદીઠો, કરે
 છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥૪૧॥ શાંઢને પગે બે પગ દબને, લાલો ખેંચી કાહા-
 ડ્યો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડ્યો ॥ ૪૨ ॥ શેક ક-
 રીને પોટો ખાંધ્યો, રૂધીર અંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એવે
 વાહાણું વાયુ ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીરે ધીરે પ
 છી એતરાને ખેસાડી બેઠો; સોસના થઈ શરીરે ॥૪૪॥ ધીરે ધીરે પંથ
 ચલાવી, એતરાએ કહ્યું એમ; એ લાઘ માઈ કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે
 કેમ ॥ ૪૫ ॥ રઘકા કહે એતરા બહેની વીધન થયું વનમાં; બોલ્યા
 પ્રમાણે કામ ન થયું, હોરો રહી ગઈ મનમાં ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાંઢ
 તમણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરુક્ષેત્રમાં, જાગી સુભદ્રા
 ॥૪૭॥ સર્વ પ્રાણી જાગત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજ; વઢવા જવા
 ઉમંગ એને, સુભદ્રા જઈ બાહાજી ॥૪૮॥ એ દીકરા યુદ્ધે નથી જ-
 હું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીરચે જવાનો, એરે માહરી
 માય ॥૪૯॥ બીડુ ખાઈને ખેશી રહ્યો, લાજે ચરણન તાત; જગત
 માં તમાઈ પેટ લાજે, એરે માહરી માત ॥૫૦॥ માટે મીઠ્યા કલેશ
 ન કરશો, કરશો નહીં વિલાપ; યુદ્ધ ગયા વણુ જો રહ્યું તો, બ્રહ્મહત્યા-
 નું પાપ ॥૫૧॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરીકે, થર થર ઢરૂં કાય; અભેમન્યુ
 નો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય ॥ ૫૨ ॥ વળણુ ॥ રડવા લાગી
 છે માવડી, પુરણ પડીછે ફાળ; વદેવલ્લભ માયે કહ્યું, યુદ્ધેન જશે બાળ.

કડવું ૨૦ રાગ ઉપરનો.

તુંતો યુધ્ધે ન જઈશ માહારા બાળરે, ઓ હડીલા રાજ; દીકરા ત્યાં
 તો થવાનો તાહરો કાળરે; ઓ હડીલા રાજ ॥ ૧ ॥ બેટા બીડું કાલે
 તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારું લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગજ કળ-
 કળ્યો, માહાં માઠા થયા શુકન રે, ઓ હડીલા ॥ ૧ ॥ ઘોળે દહાડે થયા
 શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારું બધું અંગરે; તે વેળાથી તું બેટો
 દગો દેવા, હાંસો પડી ગઈ ભંગરે ઓ ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેર્યો
 દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશે હઈઆમાં રહી ગઈ,
 દારણ દુખ દન આવ્યો રે. ઓ. ॥ ૩ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી,
 લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કર છે, તું કાંઈ વીચાર્યું
 નહીં મનરે. ઓ, ॥ ૪ ॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથ મામો મો-
 રારીરે; તુજ તાત કહેશે કેમ યુધ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીમત મહારી રે
 ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહ રે; માહા
 રાથી જુધે જતો દેખી ખમાશે નહીં, પાડીશ મારો દેહ રે ઓ. ॥ ૬ ॥
 ॥ વળેણ ॥ દેહ તજીશ હું માહરો, નીસ્યે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું
 કહી કીધું બહુ રૂઢન.

કડવું ૨૧ રાગ કાફિ.

હારે બોલ્યા વૈરામપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥
 હારે કરે સુભદ્રા રૂઢન, યુધ્ધે નહીં જવા દેઉં તન ॥ ૨ ॥ હારે મહારું
 નીકળ્યું કરમ કઠોરું; નહાતો ના હોય હડીલું છોરું ॥ ૩ ॥ હારે એવું
 કહેતી ઉઠી કહાડી હડી ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી ॥ ૪ ॥ હારે કરે અતી
 ઘણો ઉચાટ, જુએ ઓત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હારે હજી કરમ પુટોડી
 ન આવી, રઈકા સાથે ખખર ન કહાવી; હારે રડયા રઈકાએ વીશ્વાસદી
 ઘો, ખરો જીવ નારાશી ધીયો ॥ ૬ ॥ હારે જરબડી અંસુડાં ભરતી,
 પાછી જઈ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હારે બેટા નહીં દેઉં યુધ્ધે જવા,
 છેક હડીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હારે માહારા કુંવર કોમળ અંગી,
 તુજ વીના ન કે મારું શંગી ॥ ૯ ॥ હારે દીકરા પુત્રવડે મારું માન્ય,
 નહીંતો કોઈ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥ ૧૦ ॥ હારે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે મા
 ય, તેતું સગું કોઈ નવ થાય ॥ ૧૧ ॥ હારે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય,
 તેની રમશાને સુની ચીલાય ॥ ૧૨ ॥ હારે તેની લક્ષ્મી પરધેર જાય,

તેતો વિશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી હાલો નવ લેવાય, તેને
સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હારે દીકરા તે જગમાં બળીતી,
એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હારે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર,
તેનો છુટી છુટી પડ્યો અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હારે પુત્ર વીનાની નારીમાહાર
માહાલે, પણ ઘરમાં ચલણ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હારે પુત્ર વીના ન
શોભે રૂપાળી, સદા રહેલું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હારે દીકરા એ-
વા એવા સંતાપ; મુને ધીક્કારશે તુજ બાપ ॥ ૧૯ ॥ હારે આવશે પા-
તાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હારે હુંતો તે વેળા કેમ
કરીશ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥ ૨૦ ॥ હારે તારા મરણની બળુશે
વાત, તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૧ ॥ હારે કહેશે પાપણી લાબ્ય; મા-
હારો તન, નહીતો કાયા કરું છું પતન ॥ ૨૨ ॥ હારે દીકરા તે વારે
શી ગત માહારી, મરણું પડે લેછ કટારી ॥ ૨૩ ॥ હારે દીકરા દયા મા-
તાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૪ ॥ હારે દીકરા ગાત્ર
થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાને ઢોહીલા ॥ ૨૫ ॥ વલણ ॥
રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહારા બાળ; વઢે વલ્લભ અંતર બળે
દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલે.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલારે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા પે-
હેલે કોઠે ગુરૂ દરોણરે, તેને છતી શકે એવું કાણરે, તારા કાઠશે પલ
કમાં પ્રાણરે ॥ ઓ બાળુડા ॥ ૧ ॥ દીકરા બીજે કોઠે કપાચાર રે, તેનો
કેમ જરવશો મારરે; માહારા કામળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ૨ ॥ દી-
કરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશે તેના સામારે, તને મો
હોત ભમાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ દીકરા ચોથો કોઠો કપરો કરણરે,
એનાથી ધ્રુજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારું મરણ ॥ ઓ ॥
॥ ૪ ॥ દીકરા પાંચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે,
તારું મસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજ શ-
ક્તરે, રડ્યો જનમનો એ મહારે, તને ટકવા નહી દે પક્ષરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥
દીકરા સાતમે કોઠે જેઢ્રથરે, એતો લડાઈઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશે
લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દીકરા સહુ મળી તુજને મારારે, તેથી મુખત
તું શી ધાલરે, ભયો જનમીને વૈભોગ ક્યારે ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ વલણ ॥

જગ વધલવ ભોગવ્યો નથી, તુજને ભભાવે કાળ; વદેવલ્લભ માયે કહ્યું,
હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કહેતાં લાલ્યે રે, ઓ હો હો હો રે ॥ ૧ ॥ અ-
ભિમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજતું સઘળી વાતરે; બાળક કરાવે
સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥ ૧ ॥ ઓ મા બાળો તો વીંછું દેખાયરે, ડંશ
કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥
ઓ મા જીવ લે બાળો ભંકોડોરે, ઓ મા બાળો કાળો મંકોડો રે;
બાળ્યો દુઠે પણ એજ અંકોડોરે ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક
દેખાયરે, કાપે તો મોહોટા વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઈ જ
યરે ॥ ઓ ॥ એવા ડાખલા જો મુજ માયરે, હું કહું તે કોથી નવ
થાય રે, કાંતો શીશ કે કાંતો જાયરે ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ એ
કવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, નહી
લજવું મા બાપ૦

કડવું ૨૪ રાગ કાર્દી.

હારે બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તના ॥ ૧ ॥
હારે માહા વચન કુંવરના જણી, પડી પ્રત્વીમાં પછડાઈ રાણી ॥ ૨ ॥
હારે માહારું સરવ થયું ધુળધાણી, દેવડા જીવ લે માહારો તાણી ॥ ૩ ॥
હારે મારું રતન રમકડું જશે, ખરેખરો હીરો રોજારો ॥ ૪ ॥ હારે કાળુ
મોહું લેઈને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥ ૫ ॥ હારે દીકરા
જ તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥ ૬ ॥ હારે રા-
ખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેડ ॥ ૭ ॥ હારે દી
કરા ખાધું નહી ખાટું ખાડ, રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારું ॥ ૮ ॥
હારે દીકરા જન્મ્યો પછી થઈ રાજ; કરતી ચુંબન બાહાજ બાહાજ
॥ ૯ ॥ હારે દીકરા લીનેથી કરો કીધો, સાચો રોનવા સોડમાં લીધો.
॥ ૧૦ ॥ હારે બહુ કષ્ટીથી ઉછર્યો તુને, વણી ગણી આશા થઈ મુને
॥ ૧૧ ॥ હારે મેલેતો જાણ્યું બેટા મોહોટા થશે, મારા ભવની ભાવટ
બધી જશે ॥ ૧૨ ॥ હારે લોળી આશાએ મેં પરણાવ્યાં, તેમથી દુખ

દાહડો આળ્યો ॥ ૧૩ ॥ હારે વહુજી આવીને પાવત્રે ન લાગી, માહારી અણેણી દડડી ભાગી ॥ ૧૪ ॥ હારે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એ ને આંસુ યોધારે છુટે ॥ ૧૫ ॥ હારે માહારા ખોળે મેશી રમનારા, હાન્ય નહી જતા દઉં પુત્ર પ્યારા ॥ ૧૬ ॥ હારે એવું કહ્યાંત જોઈ સોઠ અડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ હારે માહારી માડી હઠયું બળે તાહરું; પણ આવી બન્યું છે માહારું ॥ ૧૮ ॥ હારે મુને સુજીછે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હારે માહારે તાર એટલો સંસ્કાર, માજી હેલ્લા વેલ્લા છે જીહાર ॥ ૨૦ ॥ હારે મને ઉછેરી કયોં મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉં છું ખોટો ॥ ૨૧ ॥ હારે તારો હરખ હઠયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હારે માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥ ૨૩ ॥ હારે માહારી માડી મુકીદો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥ ૨૪ ॥ હારે હો ઉવાહાલો તો કામ આદરજો, માહારી પુકે રૂડાં પુન્ય કરજો ॥ ૨૫ ॥ હારે માહારાં વચ્ચેને શણગાર જો જો, તે વીકાનોને પહેરાવી દેજો ॥ ૨૬ ॥ હારે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજો, હવે આંશા માહારી પરહરજો ॥ ૨૭ ॥ હારે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઈ પણ સુધ સાન ॥ ૨૮ ॥ હારે ડોકું નાંખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડ્યા બે જોતંગે ॥ ૨૯ ॥ હારે તેતો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા ગયા માત ॥ ૩૦ ॥ હારે કેમ કુંવરે નાંખી કાયા, હાય આ શું કયું લાડકવાયા ॥ ૩૧ ॥ હારે ધાધ ધરપતી વચમાં પડી, છોડાળ્યા બળાતકાર તે ધડી ॥ ૩૨ ॥ વલણા મા દીકરાને છોડાળ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સેતીએ કહ્યું, એક કર ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખા.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનસુજેરાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચઠાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તા ધરપતીયે મળીને, છોડાળ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીઘ્રે ગભરાય. ॥ ૨ ॥ છોડશે તારો ને હડીલો, કહ્યું કેતું નવ માને; તેથી યુધ્ધે જવા દે એને, અમીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવી, ભેગા કરી દે મને, પછી અભિમન્યુને બોલારા, બેસાડ માહારી કને ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરી કરી બાધુ, છો યુધ્ધે જાય બાળ; જોવું જો બ્રહ્માવિષ્ણુ કે શં

ભુ, કોણ કરે વાંકા વાળ. ॥ ૫ ॥ સાજે સમે સાત કોઠા જીતે લેજે
ખરી વાત માની; દોરો રાખે ને વીચન થાયે, તોનો સતી હું સાની
॥૧॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, મારી માતાના વાણી; કોઈ કાળે અ
ફળ નહીં થાયે, રામખાણ લેજે જાણી ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન
કરતી, ડોશીનું નહીં કહેણ કાચુ; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની
લેજે સાચું ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહું કે લઈ આ-
વું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી; આવી ન ઓત્રા નાર ॥ ૯ ॥ એમ
જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન
દીઠી જોતે જોતે ॥૧૦॥ નીરાશ થઈને ઉતરો હેડી, પુત્રના તંબુમાં
જાય; એ દીકરા યુધ્ધે ન જશે, કહીને થઈ વીદાય ॥ ૧૧ ॥ ગાંડા જે
વી બની ગઈ છે, બાવરી બાવરી કરતી સુતરના સાત તાર લાવી,
આંખે આંસુ ભરતી ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બો-
લાવ્યો; વ્રદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભિમન્યુ ત્યાં આવ્યો ॥ ૧૩ ॥
કુન્તાએ સન્મુખ બેઠાડ્યો, રક્ષા કરે સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુ
જ હાથે, જોજે આશીરા માહારી ॥ ૧૪ ॥ અભિમન્યુ કહેવાર માતા,
જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહો તે કબુલ કરું, પણ યુધ્ધે જાઉં ખસ
॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, બેગા કર્યા સાત તાર. વાણીને દોરડો
બનાવ્યો, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંડ્યો વળાવી શુભ વચને,
એવી મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજવીને, ગાંડ્યો વાળવા લીધી.
॥ ૧૭ ॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી
દાન દે તેના પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંડ્યો વાળે સુભ સતી,
શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણે, સુખ થશે અતોલ

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખિઓ.

ગાંડ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચને છ રક્ષા
કરે, દીનમાં દસદસ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંડ બીજી ॥ સાત આઠને નવ દ-
સ વળી અગીયારને બાર, એટલા તુજ રક્ષા કરે દીનમાં દસ દસ
વાર ॥ ૨ ॥ ગાંડ ત્રીજી ॥ તેતરી છત્રી અડતાગીસા; ઓગણપચ બાવન
સાર; ચોત્ત બોહોતર અઠાશીઆ, કરે રક્ષા દસ વાર ॥ ગાંડ ચોથી
સૂતા બેઠા ઉભા, વળી ભાતર વળી બાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરે
દનમાં દસ દસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંડ પાંચમી ॥ બે જળચરો બે વનચરો,

અન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૫ ॥
 ગાંઠ છઠી, કાંણો કટોને કુખડો, વગી માંકડને મંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા
 કરો, દીનમાં દસદસ વાર ॥ ૬ ॥ ગાંઠ સાતમી ॥ ડોશી જોશી ફોશીને
 ફાતડો, વગી ભાંડ ભરવાડ; તે પણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર
 ॥ ૭ ॥ પહેલી ગાંઠનો અર્થ ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ,
 ગુણ. ચાર, વેદ. પાંચ; વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાંઠનો અર્થ. સાત
 સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત. નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ
 અવતાર. અગીઆર, તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ ॥ ત્રીજી ગાંઠ
 નો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છત્રીસ રાગણિ.
 અડતાળીસ તે અડતાળી અગતી. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ
 વાયુ ખાવન તે, ખાવન વીર, ચોસઠ તે, જોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે,
 બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠ્યાશી તે અઠ્યાશી શહસ્ત્ર રૂશી. ચોથી ગાંઠ
 નો અર્થ, ॥ સુતા, શેક્ષ્મ, બેડેલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભી-
 તર તે, ચૈતન્ય આ મા, ખાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાં-
 ઠનો અર્થ ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે
 વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને વહારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે,
 રામા અવતાર ને કૃષ્ણા અવતાર. છઠી ગાંઠનો અર્થ ॥ કાંણો તે,
 હઠીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુખડો તે, કુ-
 ખડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ધંદ્રરાજ ગોતમના
 ધરમાંથી બીજાણ રૂપે નાડો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે
 હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંઠાળો આવે
 ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નયમાં વ્યંઢળ વેશે રહ્યો
 ભાંડ નારજી, કે જ્યાં ત્યાં લડાઈઓ કરાવવી, ભરવાડ તે કૃષ્ણજી
 ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને ખાવન દીવસ રહી ગાયો આરી ॥ એ
 રીતે સાતે ગાંઠોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવરિયો.

વૈશમપાયે એજીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસાત્રી તુજને
 સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુ-
 ધ્ધે જવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવી રાખશે તો, નહી થાય વાંકોવાળ
 ॥ ૨ ॥ શેદેવ નીકુળ લીમ સરવે, સેન્યા લઈને જવો; જવોરે ગટોરગછ

બેઠા, શત્રુને હાથ બતાવે ॥૩॥ એવિ પ્રથે એવી આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઈ એની માય ॥ ૪ ॥ એ દીકરા જરાવાર થંભો આવેછે આત્રા નારી; અભિમન્યુ કહે જવો પાછાં શીઠ કરોછો લવારી ॥૫॥ તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હઠયું ભરીને રાતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ, આત્રાનો મારગ જોતી ॥૬॥ આનરાને આવતી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભિમન્યુની પાસે જઈને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ એ દીકરા તું હઠ લઈ બેઠો, કરો થાડીશોક વાર; સાંઢપર બેશી આવતી હશે, આત્રા તમારી નાર ॥૮॥ અભિમન્યુ કહે ભણે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઈને રોકે નહીં રોકાવું કરવા જવું સંભામ ॥૯॥ એટલે સુભદ્રા એમ બોલી, ઉતાવળા નવ થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જવો ॥ ૧૦ ॥ અભિમન્યુ કહે હું સમજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જવા થાઉં તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદ્રા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારું વચન; અન્ન ટૂલીને જો જઈએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥૧૨॥ બોજનનું નામ દીધું હોય તો, પાંચ ગ્રાસ બોજન કરવું; તે વીના તે જય ન પામે, અન્નને નહીં પરહરવું ૧૩ કુંવરે તવ કહયું માની, વચન ચલાવ્યું માંથે ચુલો સળગાવીને ક્રીધો; કંસાર પોતાને હાથે ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લાવ્યો, પોતે પોતાની પાસ; કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રાસ ॥૧૫॥ પછી સેન્યને આમના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ બેઠીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥૧૬॥ એવે સુંથયું કઠિરવદળમાં બોલ્યો દુરીયોધન; મો ગુરૂલ કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણગુરુ એમ બોલ્યા; મુએલા શબ્દ મંગાવો; પેલા મેદાનમાં લાવીને, ઢમણા સાત કરાવો ॥ ૧૮ ॥ તવ રાત્રએ આમના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના શબ્દ બોળી લાવી, તેના ઢમણા કરીયા ॥ ૧૯ ॥ એટલે દ્રોણે અંજડી જળની, મંત્ર લખીને લીધી; એક ઢમણાને જળ છાંટીને, પાશાણ રચના ક્રીધી ॥ ૨૦ ॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણ કરો; આંટીધુટી ફરવી ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટીધુટી ભમતા ભુલે, ચુકતી કરી અપાર સો શીખર સો ધન મુક્રી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥ ૨૨ ॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ થોડા, લડવધઆ અપાર, તેવા તેવા મુક્રી દીધા, પગપાળા હજાર ॥૨૩॥ બીજી જળની અંજળી લઈને, બીજે કોઠો કર્યો સાર; લોહવજરનો તે બનાવ્યો, બસે મુકયાં દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ બશે શીખર

ળસેં ધજ, ત્યાં રહે કીરપાચાર, તીજે કોઠો તાંબાનો કીધો, તેને તણસેં
 દ્વાર ॥૨૫॥ તણસેં શીખર તણસેં ધજ; ચોદા તણ હજર, ચોથો
 કોઠો કર્યો રૂપનો, તેને ચારસેં દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખર ચારસેં
 ધજ, ચોદા શહસ્તર ચાર; પછી જળની અંજલી લીધી, વીધા તણો
 નહી પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્ર વડે કર્યો પાચમો કોઠો, કનક કેરો સરસ; તેને
 પાંચસેં દ્વાર મુક્યાં, જોતાં ઉપજે હરસ ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખર
 પાંચસેં ધજ, ફરક્યા કરે નીશાન; દ્વારેદ્વારે દસદસ ચોદા, લડવધ આ મ
 સ્તાન ॥ ૨૯ ॥ છડો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખર
 છસેં ધજ, ચોદા છ હજર ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો, છાણ માટીનો
 સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દસદસ ચોદા, સપ્ત સહસ્ત્ર થોભે
 ॥૩૧॥ સાતસેં શીખર સાતસેં ધજ, સાતમો કોઠો ખનાચ્યો; ભણેલો
 હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ કોઠા વાંધા
 જણે નહિ તે, જે માંહી પેશી જાય; પછા નીકળવા પંથ ન મળે, આ
 યુસ પુરો થાય ॥ ૩૩ ॥ એવી આંત્રીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભા
 રી એવી કોઠા રચના કરીને કરી રહ્યા સૌ ત્યારી ॥ ૩૪ ॥ એવામાં
 સુત અરબુનજનો, હાથે લીધાં હથીઆર; રાતાં નેત્રે કુરુક્ષેત્રે, નીકળ્યો
 તંબુની બહાર ॥૩૫॥ એટલે સૌ સેન્ય ત્યાર થયેલું, તે સહુ ઉડ્યા
 ખંકા રણના વાગ્યા રણસીમાં ને દુન્ડભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગ
 પાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘેટે સ્વાર; રથવાળા રથમાં ખીરા-
 જ્યા. હાથગ્રહી હથીઆર ॥૩૭॥ હસ્તીવાળા હસ્તીએકા, ઊટવાળા
 છે ઊટ; મારથી સારથી ને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન ટૂટે ॥ ૩૮ ॥
 ભીમ ગદાગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી
 અભિમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે, ॥૩૯॥ શેઢેવ નિકળ વધરાટ રાજ
 શીખંડી કૃપતરાય; ધષ્ટપ્રદુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય,
 ॥૪૦॥ શુભ શુકન જોઈને નીકળ્યા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; કોધ ભરે-
 લા રક્ત લોચનથી, દાજમાં પીસે દંત ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ
 વીચાર્યું દોશીએ રક્ષા બાંધા; મુજ સહિત સરવે દેવોને સાથે લોધ્યાં છે
 સાંધી. ॥ માટે ભાણેજ નહીં મરવાનો, નહીં થાય વાંકા વાળ; જે
 જઈને રક્ષા છોડાવું તો થાય એના કાળ ॥ ૪૩ ॥ ઓત્રાને લાવતાં
 કુંપો ભુલાવ્યો; સાંઠનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો દોશીએ દાટ વાળ્યો,
 દોરે ઉગાર્યું મરણ ॥૪૪॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મર
 શો; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકવું રાજ કરશે ॥ ૪૫ ॥

એવું બણી દોરો તોડવા, ઉડ્યા વીશ્વનાભુપ; એક સ્વરૂપે પાનાળ રહ્યા;
બીજું ધરીયું રૂપ ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા
ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન ॥ ૪૭ ॥
વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વઢે વલ્લભેશ્રીતા
સહુ, દેખે પુરણ ધ્યાન.

કડવું ૨૮ રાગ ઉછરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વનાભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીખનું રૂપ ॥
ચાર છેડે પહેરીછેરે ઘોતી, જગતમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર ર-
હોછેરે ચોપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી ॥ધ્રાનમાં રૂઢાક્ષ મણિકાની
વાળી; કોટમાં માળા શોભે રમાળા આડું તીલક કીધું લલાટ, પા
પણા પર ભસ્મ પુરપાટ ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડામી
ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોવિંદે ધર્મુ,
ધરડુરે ગાત્ર ॥ જોષ્ટીકા કરમાં છે ઝાંતેલી, શેવા સામગરી જગતમાંવાંતે
લી પ્રદ્ધ છે મોટે આંખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ઝૂંજે, દાંત
પડયાને ડાચા રે મળીયાં; મોટે ને માંથે ઉગેલા પળીયા ॥ નેતર ના-
શીકાથી પાણી ચુએછે, લેલાટ કર દેધ પંથ જુએ છે, કહેડયોમાંથી
ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવ રૂપે આવ્યા ભગ-
વાન જાય છે જે પંથ અભેમાન ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે
ત્યાં આવે જગરાય વઢે વલ્લભ કળા કળુની, કોઈથી નવ કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવઈયાનો.

વઈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય ॥૧॥ અભિમન્યુના પંથમાં આવ્યા;
સેન્યમાં સુસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડખ
ડાયાં ॥ ૨ ॥ તવ સહુ ચોદ્ધ પુજવા લાગ્યા, માંહારાજકયાં જનુઃ કળુ
કહે માહારો અરજુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું ॥ ૩ ॥ ચોદ્ધાએ કહ્યું
અરજુનજી તો, મયા છે પાનાળ; હાંઈ અધીપતીએ અમીમન્યુ, અરજુ-
નજીનો બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, મુજને મુખ ખંતાવો;
ક્યાં છે દીકરો અરજુનજીનો એની કને લેઈ જવો ॥ ૫ ॥ તવ શેવ-
કોએ હાથ ઝાલ્યા, પ્રદ્ધ બણી કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભોરખાવી,

તેની કને લેઈ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજ, આપ પધાર્યાં
ક્યાંથી, પ્રભુ કહે અરજીનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥
પણ તે તો પાતાળ ગયા છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજીન
નો મુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારું મુખ જોવું
છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અભિમન્યુ તવ રથમાં બેસી, વીપ્રને લાગ્યો
પાય ॥૯॥ બ્રાહ્મણે મુખ નારખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જોવો
પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે ઓ
માહારાજ, આશીરવાદ તમારો; જોવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને
મામો અમારો ॥૧૧॥ વિપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો, એમ પુછ્યું ધનશામ
કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જવું સંગરામ ॥ ૧૨ ॥ કહિરવોએ
કપટ કરીને, કોઠા રચાવ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને, કાડ્યો
છે મારો તાત ॥૧૩॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડ્યું; તેમાં હું વઢવા જ-
વું; કષ્ટ કહે શાભાશ તુને, પ્રાકટ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું
નીકળ્યો સવાથો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોડો બાંધ્યો, શું
કાંઈ આવે છે તાવ ॥૧૫॥ અભિમન્યુ કહે નારે મહારાજ, નથી મને
રોમ બ્યાધી; માહારા મર્થના ભયથી માહારી, વ્રદ્ધ માથે રક્ષા બાંધી.
॥૧૬॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડ્યું, કુંવરને પડ્યો વેગ; ઓ માહા
રાજ ડોકું ધુણાવી, મોઢું મરડ્યું કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને
બોલ્યા, પોતે સુંદર શામ; રક્ષા બાંધવી રાંડેલીની, નહિ સુરાનું કામ
॥૧૮॥ રણમાં જતાં રાંડેલીની, રક્ષા કેમ બંધાય; પહેલા તો એઅપશુકન
ખોટા, સમજી લે મનમાય ॥ ૧૯ ॥ કોડાયુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું
તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥૨૦॥
તારી મહેનત મીથ્યા જવાનિ. જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારું ઢં-
કાઈ જશે, તાત તારો કળકળશે ॥૨૧॥ એવું સાંભળી અભિમન્યુના,
ધ્યાનમાં બેઠી વાત; મહેનત માહારી જે જશ પામે, કુન્તાજી વ્રદ્ધમાત
॥૨૨॥ મહારું કરેલું ધોવાઈ જશે, બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો, દ્યો મહારાજ
એવું કહીને, દોરડે તોડી નાંખ્યો ॥૨૩॥ તેમાંથી તાર છોટો થઈને
પડ્યો ગટારગછ પાસ; તેણે લઈ પડપંચાથે વીંટ્યો, રમતને આભાસ,
॥૨૪॥ એભિમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાથે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો
ભામી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રજ્વળે તાણી
લીધો કહ્યું ભાઈ હવે જવો; સાંભાશ તારા સુરાતણને, જીતીને બેઢેલા
આવો ॥૨૬॥ એમ કહીને વીદાય છીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

આલી સધળી સેન્યા, પુઠે રહ્યા મોરાર ॥૨૭॥ ત્યાંથી સહુ સેન્ય આ-
લ્યું મયું કે, દોરો લીધા ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સોધીને, થયા
અંતરધ્યાન ॥૨૮॥ અરજી નંદન વાજતે ગાજતે, ચક્રાવે વઢવા
ભય; ધણું ભેરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે
કોણ આવે છે યુધ્ધ, મોઢ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણ આવે છે,
યુધ્ધ કરવા આ વાર ॥૩૦॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સ-
માચાર; યુધ્ધ કરવા સેન્ય લઈ આવે છે, અરજીનો કુંવાર ॥ ૩૧ ॥ એ
ટલે સરવે ખુશી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ ભયછે એવા
માં આવી ઓત્રા નારી ॥૩૨॥ સાંઢે બેસીને આવે સપાટે, દળ દીઠું
તે વાર; અભિમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમાં પડ્યો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવા
માં તો ઓત્રા રાણી, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું,
હોય મહારો ભરથાર ॥૩૪॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી
વાત રત્ના ભાઈ જે પુછું તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણું પુછ-
વા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વઢે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જામે જ-
પો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથાજનો.

ઓત્રા રાણી બોલીયાં, મારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું ભય,
ઓ રત્ના રાયકાર. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો; મહારા રાયકારે, કે
છ રૂપાળો બેઠો છે માય, ઓ રત્ના રાયકાર ॥૧॥ એની સુર્ય સરીખી
કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભે છે નમણું નાક, ઓ રત્ના રાય
કારે કપરી કીકી લાગે ધણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે ધાક,
ઓ રત્ના રાયકાર ॥૨॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે, મારા
રાયકારે; ધણા ધણા કરેલાં ધર્મ, ઓ. વરત વચુલાં આદર્યાં હશે, મારા
વળી કર્યાં હશે શુભ કર્મ ઓ. ॥૩॥ કાશીનો કરવત લીધાં હશે, મા;
માજ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજવ ખાધા હશે, મા; તપ
કરેલું ગીરનાર પહાડ. ॥ ૪ ॥ તે તારણી એની થઈ હશે, મા; પુ-
ર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણુ. મા; હાલો
રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોણ તવ બોલીયો, મારી બેઠે-
નીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન, ઓત્રા બેનીરે. સત્રજાં શુભકૃત્ય તમેક
યાં, મા. તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ, ॥ ૬ ॥ એતો અરજીનજનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, ઓ ઓતરા. અભેમાન નામ એ-
હનું, મા; બાઈ તાહારો એ ભરથાર. ઓ. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ સાંભળી
ચમકી થઈ આતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જણતીહોત તો
પરણી પીહર નવ રેહેત ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહાડપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજીનને સંતાન; ગટોરગછને પુછતો, પોતે
એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરનાં કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા
વીરારે; પેલી કોણ આવે છે નાર, ઓ કુલના હીરારે. એના જેવું રૂપ
જેયું નથી, મા; જણવિજળીનો ચમકર. ઓ ॥ ૧ ॥ એના પતીએ
સો પુન્ય કર્યાં હશે. મા; કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ
ગાળ્યાં હસે, મા; વળી રીજ્યા હશે, ભગવાન. ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ
તવ બોલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં
તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥ ૩ ॥ એ તો વઘરાટ રાજની
દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ, ઓ ભાઈ આવી એ નારી તમ
તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ ઓ ॥ ૪ ॥ વલણ ॥ એવું વચન
: સાંભળી, ચમક્યો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જણતો હોત તો, ના ની-
કળત થર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા
ધીરજ ધારો; સાંઠ તમારી બેસાડીને, મુજને નીચે ઉતારો ॥ ૨ ॥ હુંજઈ
રોકું માહારા પતીને, તવ સાડને બેસાડી; વચ્ચ ને સણગાર બદલી લી
ધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજે ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી
સાસુને દેજે; ઓતરા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજો ॥ ૪ ॥
કહીએ કે વહુ ગઈ છે તમારી; રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તે-
ટલું કરીને પોતે. પતીને લાવશે વાળી ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવશે
આડે તો લાવશે સમજી, સમજવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરણી
ઠાહાવી ॥ ૬ ॥ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રઈકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જય ॥૭૥॥ આવતી દીઠી સકળ સે-
ન્યે ભીમે કયો વીચાર; ભણે આવી ભણે આવી, અભીમન્યુની નાર.
॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું ખીડું લેઈને, જીવ સરવના બાળે; સાર થાય જે
ઓતરા રાણી, પતીને પાછો વાળે ॥૯॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ
નહિ મોહોટાનો ધર્મ; અમ દેખી નરનારીને, આવશે મનમાં સર્મ
॥૧૦॥ એવું સમજી વ્રજોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પેતે જઈ
ઓઘો ઉભો, સેન્ય ખસ્યું હેત લાવો ॥૧૧॥ ગટોરગછ રથનો હાંક-
નારો, તેને કરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહ્યો અ-
ભેમાન ॥૧૨॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી;
હસ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી ॥૧૩॥ એટલે નંદન
હેડંબાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પેરણા રથમાં મુકી, સેન્યપાસે
પરવરીયો ॥૧૪॥ એટલે અભીમન્યુ એમ બોલ્યો; છો ક્રીયા નરની
નારી, કંઈ જનેતાની જાએલી, કાણ રાયની કુંવરી ॥૧૫॥ એવું સાંભળી
મધુર બોલે; બોલી મુખ વચન; કેઈ નારીના નાથ તમે છો, ક્રીયા
રાયના તન ॥૧૬॥ અભિમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છંછયે પુજનીક
પાત્ર, સુદ્રણા થાય સાસુ અમારી, પૈરાટનો જમાત્ર ॥૧૭॥ તવ ઓત્રા
કહે સુમદાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજીનજી બાણાવળીના, દીક
રાની હું નારી ॥૧૮॥ એવું સાંભળી અભિમન્યુને, ઉલટ આવી અ-
પાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર ॥૧૯॥
શેન્ય લેઈ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી
ઉભાં, અણુઘટતું દેખાય ॥૨૦॥ ઓતરા કહે અણુઘટતુ દીસે, તેમાં શી
છે નવાઈ; યુદ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઈ ॥૨૧॥ જે
સાર દેખાડવું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ; નાનપણમાં શાં લડવાં વ-
ઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ ॥૨૨॥ અભીમાન કહે સુણ એબળા, સમ
જ્યા વણુ વહે એમ; ખીડું લેઈ રણ યુદ્ધ ચડેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ
॥૨૩॥ ખીડું આવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું
ઉદર લાજે, બોળાય બાપનું નામ ॥૨૪॥ તંબેળ બદલે કહેવાય
લાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ; મનુશનો દેહ ધારણકરી, કાંઈ નસરીયો
અર્થ ॥૨૫॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા
વાંઝણિ સારી, ગુમાવે નહી નુર ॥૨૬॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરુશ
નાં, માટે ન ખાઉ ગાળ; યુદ્ધે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજીનનો
બાળ ॥૨૭॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો; તંબુએ પાધરા બવો, સગાં

વાહાલાને મન્ય જુએ છે, શરમ મનમાં લાવો ॥ ૨૮ ॥ સંસાર વહેવા-
રનીરીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદામાં રહેડું, એ
અપખાનો ધર્મ. ॥૨૯॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણુ છું સ્ત્રી ધ-
ર્મ; ધરખાર બંદું ડુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું
પાથરવી કે, શરમ શું ઓડાય; સંસાર વહેવાર સારો ચાલે તો શરમ
ધરમ સચવાય ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદામાં રાખવી હોય તો પાછા વળો
મુજ નાથ; તે વિના નહીં લગામ છોડુ, કેમ ઝાડ્યો તો હાથ ॥ ૩૨ ॥
એટલે બોલ્યો અભિમન્યુ, માનુની મુમત મુકો; કોઈનો પાછો વાળ્યો
ન વળુ, મરીયાદા શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે,
પુરૂશનો અપાર; માટે સમજ લગામ મુકો નહીં તો ખાશો માર ॥ ૩૪ ॥
એટલે ઓતરા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તોમાથા
ના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો ॥૩૫॥ હાથ તમારો મુજને ઓડે
તો થાવું પાવન; એ વાતની નથી શોશના મુને, આનંદ પામે મના ॥૩૬॥
અભિમન્યુ કહે સાંભળ નારી, ચારહડયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને
જેગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥ ૩૭ ॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે, તે
સમજે વિવેક; માટે હઠ લઇને નહીં જતો, તમપાસ હઠએક ॥૩૮॥ હરી
ફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે,
તુજને જીતી જવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વી-
વેક; ત્રણ હઠયો છે માહ્યરામાં, તમથી વધારે એક ॥ ૪૦ ॥ રાજની
પુત્રીને રાજનીરાણી, તેથી રાજહઠ માહારી; બાળકછું તે બાળહઠબીજી
તીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥૪૧॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ
પડું પાછી; અરજીનની નિશાળે ભણેલી, ન જાણ્યે મને કાચી ॥ ૪૨ ॥
એવું વચન સાંભળીને કુંવરે જણીપુરી; દેખાય નાહાની પણ ઓત્રવામાં
હીસે બહુ બાહાદુરી. ॥૪૩॥ અભિમાન કહે ઓ અપખા મહારો નથી
ઉપાય; રણ ચઢેલો ન વળું પાછો. વળુ તો ઇજ્જત જાય ॥૪૪॥ તુજ
પર મુજને ધ્યાર વણોછે, પણ વીધાતાની ટાંક; હુ રણ ચઢીયો તું મોડી
આવી, બેના ભવિશનો વાંક ॥ ૪૫ ॥ એવે. આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા,
હસ્ત ઝાડ્યો તેં ફાસુ; પીડિના એવા વચન સુણી, ઓતરાને આવ્યા
આંસુ ॥ ૪૬ ॥ વળણુ ॥ આંસુ અતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણુ;
વડે વલ્લભ એ તારૂંથી, તજવા બેઠી પ્રાણુ.

કડવું ૩૩ રાગ ઉપરનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણુરે, મહારી નણુદીના વીર; રથને
હાંકો તો ધરમશયની આણુરે, માહારી સાસુના જાયા ॥ ૧૬ ॥ રણમાં
રઝળતી થું મુકીને જવોછો, ઓ અલખેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી
નાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે ॥ મહારી ॥ ૧ ॥
સોળ કળાનો જવો ચંદ્ર ખીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હ-
સ્તીનાપુર સરખી માદી બેસવાની તેવિ, અરધંમના હું છું નારીરે ॥
માહારી ॥ ૨ ॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જણી કરીને પીઉંલ, કીધો પરણ-
તાં સંમરે; જો જણતી હોત બમલો આપડો તોમહારં, કદીએન રાખત
એંમરે ॥ મહારી ॥ ૩ ॥ હઘયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉંલ, બેસશું
જોડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોજવી રહ્યાંને, સાતમે નડેછે રણ
છોડરે ॥ મહારી ॥ ૪ ॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે
પહેરવુંનવ રંગેરે; ગ્રહસ્થાશ્રમના વધભોજ મુકીઆશું, લઢવા વઢવાનો
ઉમંગરે ॥ મહારી ॥ ૫ ॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉંલ,
જનમથી હઠની વાતરે, ભીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરબુન
સરીખા છે તાતરે ॥ મહારી ॥ ૬ ॥ મટારમછ સરખા બંધુ વઢનારા
પીઉંલ, સસરા વધરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આજળ પડયા તેતો, મા-
હારા ભવીશે ભુલાયરે ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ સારા મુકનમાં મુને મોહોરે પ-
ધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો આપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડં-
સ્યો પીઉંલ, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ માહારી ॥ ૮ ॥ નાનપણામાં મારો
રામજી રૂઠ્યો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી છુટયુરે; મુખની લહેરમાં તો
કહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવિશ માહારં પુટયુરે ॥ માહારી ॥ ૯ ॥
ચક્રવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુલ, લાલુડે પોંખાશોરે; આણુરૂપી ત્યાં
તો લોહુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થઈ જવોરે ॥ માહારી ॥ ૧૦ ॥ ચ-
ક્રવો ચઢશે ત્યાં માર ખાઈ પડશે ને, અપછરા લેઈ જશેરે આજપછી
મોડું નથી દેખવાની આતો, છેલ્લું દરશણુકુલ યાશેરે ॥ મહારી ॥ ૧૧ ॥
અગમ નીગમ મુને મુજેછે પીયુલ, નહીં મુકે દુસ્મન લોકરે; માઠા શુ-
કન મને ઘણા થયાછે માટે, જવતા આવ્યાની આશા ફેડરે ॥ મહારી
॥ ૧૨ ॥ અરેરે જોખન માડું કેમ જળવાશે પીઉંલ; ગ્રહે વેહેરિ થઈ
લાગેરે; હું રે અભાજણી રડીસ રૂજની તે, તમ લોડ કયાંથી લાગેરે.
॥ મહારી ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મહારી પુણ્યની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી, દીનદીન કરમાઈ
જાયરે ॥ મહારી ॥૧૪ પેહેરી ઝોડીને હું હરી ફરી નહી, ન જ્યે
સૈયર સમાણીરે; સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું; આવી નહી ધુ-
ધટ તાણીરે ॥ મહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાડીને મુને અધવચ મુઝી પી-
ઉજી; એ નહી રજના રીતરે; સદા દુઝીઅણુને દગો દેઘ દુખ દો છો
સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફ-
રીને હું નથી દેખવાના સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને
શિદ્ધ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવોભવની આશારે; મહારી
॥ ૧૭ ॥ તમ વીના કરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છા-
યારે; છેવટ ખાળ્યા નહી ખળો તો પછી, કંથ વીયોગે પાડુ કાયા રે
॥ મહારી ॥૧૮॥ વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યા-
સ વલ્લભ વાણી વહે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોડડીયાની લેગામરે, કુંવરી વધરાટનીરે; મા-
હારા રથને જવાનો દોને માગરે; કુંવરી વધરાટનીરે ॥ ૧ ॥ ઉભાં છો
સામાને રડોછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયાયરે; કોમળ કંઠથી કર
મરાછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૨ ॥ રડી રડીને મને શીદ્ધ
રડાવોછો, સળગે હૃદયામાં હોળીરે, વણ વહનીએ મને ઉભો બાળેછે ને,
કલેશ કરે છે ચોળીચોળી ॥ કુંવરી ॥૨॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ
હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છછ જનમની વીતી સાતમે જન્મ
પુઠે, પડ્યો મામો રણછોડરે ॥ કુંવરી ॥૩॥ એર મામાએ મન ગમતું
કયું ને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યારે; મનની હોશ બેતા મનમાં રહીને
મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યારે ॥ કુંવરી ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો
હું આડું છું જવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પે
હેલું ઉજડ કરને છેદું, કંથ મામા કેર શીશરે ॥ કુંવરી ॥ ૫ ॥ તે
પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારે ॥ કુંવરી ॥૬॥
એક એકના મોઢા સામું જોઈ જોઈને ગોરી, મનની સંગાથે બળવું રે;
જવતા આવ્યાની આશા છટ કરાવે નહીતો, પેલે ભવ મહારે તારે
મળવું રે ॥ કુંવરી ॥૭॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાં, કંકાશ કરી શાને કાળજી બાળોછો માહારું
તપત ઉઠે છે બહુ તનમાં ॥ કુંવરી ॥ ૮ ॥ જગત તમે શીદ હશા-
વોછો, સામા જીએ શરૂ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ,
પાછા વળ્યાનો આશા ફેકરે ॥ કુંવરી ॥ ૯ ॥ વળજી ॥ પાછો વળવાનો
નથી, હઠ મુકી દે નાર; વટે વજ્રલ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હારે બોલ્યા વધશમપાયે વચન; સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હારે વાં
કા વચન પતીના સુણી; ધુસકા મુકી રડે છે તારૂણી ॥ ૧ ॥ હારે પતી
દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કંઈ ન વીચાર્યો, હારે મને ભ-
યારે અગ્રીતમાંથી કાહાડી, ઉંચા પરવરતપરથી પછાડી ॥ ૨ ॥ હારે
પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી; હારે સોડ તણો
ઢાવ તે પ્રાધો, ઢાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હારે એ તો ટળવળત
જાગી એમ, વનમા ટીટાડી ટળવળે તેમ, હારે એતો દુખદરીયામાં પે-
ઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હારે એતો પાશાણુ શીશ પછા-
ડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે, હારે કાલાત્રાલા વચન ઓચરતી, ત્રાસ
ભરેલા વીલાપ કરતી; હારે ॥યા ॥ હારે રામા રૂદે ફાટે તેમરડતી, મુને કંથે
મુકી રખડતી; હારે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી, પરણ્યો પીઉં જાયછે
મેલી ॥ ૬ ॥ હારે એવું બેઠ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકી દો
નાર; હારે એવું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઈ કહે છે તારૂણી ॥ ૭ ॥
હારે સ્વામી શીખામણુ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણુ મોહોતે મારી;
હારે સ્વામી હડીલા ન થાઓ ઝાળ, યુદ્ધની હઠ મુકો માહારાજ ॥ ૮ ॥
॥ વલણ ॥ ૨૬ મુકી દો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વટે વજ્રલ શ્રોતા
સુણો વીલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજ.

મને મારીને રથડા બેડ, બાળારાજ રે; નહી તો યુદ્ધ બેવા સંગ
તેડ, બાળા રાજ રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાવું તેમ રાખ, બાળા રાજ રે; ન-
હીતો માહારી રૂદે પર હાંક, બાળા રાજ રે ॥ ૨ ॥ મને આપ્ય તારી ત-
રવાર, બાળા રાજરે; કર કઠિરવનો સંહાર, બાળારાજરે ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકતી હાલ, બાળા રાખરે, મને સાથ લઇને ચાલ, બાળારાખ.
 રે. ॥ ૪ ॥ હું તે અમણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાખરે વ્યંઢળ મે-
 હેતાની વિષા ભણેલી. બાળા રાખરે ॥૫॥ તમને એકલા જવા ન દે-
 ઉં, બા, હું તો ધનુશને બાણ લેઉં બાળા ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા
 છે શુકન. બાળા. મારે સમજે સાસુડીના તન ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં
 ક્રીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા ત્રત ॥ બાળા ॥ ૮ ॥
 જેમ હરણી હોળેથી ટાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારી પાળી,
 બાળા ॥ ૯ ॥ મને દીચણીએથી ઠાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી
 બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઈ લીધું બાળા. આપી વિશ્વાસને
 વિખ દીધું. બાળા. ॥૧૧॥ મને ક્રીયાં ક્રીયાં નડયાં પાપ, બા. કાંતો,
 નડયો કેનેનો આપ. બાળા ॥૧૨॥ મેં શું અંગમાં ધોયુ મળ મુત્ર.
 બાળા; માહારાં ભાગે ધર સુત્ર, બા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અલડાવી વિપ્રની
 થાળ, બા. મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવિશાળ. બા ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી
 સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥
 કોઇને દુઃખ દેઈ શું ધર્યોં મરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા
 ॥૧૬॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું. બા. તેનું પાપ આવીને શું ભાગ્યું
 બા. ॥૧૭॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા. માહારાં ન મળે બેલી કો-
 ય, બા. ॥૧૮॥ મને સુલ અમમની પેર, બા; તમે આવવાના નથીધેર
 બા. ॥૧૯॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારાં જેખન કેમ સ-
 ચવાય, બા. ॥૨૦॥ માહારાં ફરકેછે દોચન, બા. આવે રંડાપાના દન,
 બા. ॥૨૧॥ એવા દહાડા શી રીતે જાય. બા. ખાતે પીતે શરિર સો-
 સાય, બા. ॥૨૨॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા. જેનીને તેની ઠેસો
 ખાય, બા ॥૨૩॥ સ્વામી છો તો સોનાથી મોંધી. બા. કંથ વીનાની
 કુસ્કાથી સોંધી. બા. ॥ ૨૪ ॥ વીંધવાનું જમત સહુ ઝેરી બાળા;
 થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીંધવા જ્યાં જ્યાં ડમ ભરે,
 બાળ; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, બાળા ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લા-
 ન્છન ભાગે, બાળા. ઉપર આલ ભડાકે ભાગે, બાળા. ॥ કરિ
 બુઓ એ શરવ વિચાર. બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા
 ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એતો મુસ્તકના કેશ
 કાઢાડે, બાળા ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂઢન બહુ આરંભ્યું, બાળા. અંગા
 જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાંતો વાવલીયો નવ વા-
 ઢાય, બા. છાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશાયે

રડતાં સ્વાન; બાળા બધી બોમી બાસે સમચાન બાળા ॥ ૩૨ ॥ આવી
વાદળાં છાયાં મનન, બા. લાગે ઉદાશી સરવેને મન બાળા ॥ ૩૩ ॥
॥ વલ્લભ ॥ ઉદાશી કુરુક્ષેત્રમાં લાગે અપરંપાર; વરે વક્ષભ તેણે સમે
કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવર્યયાનો.

વધશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુષ્ણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોધને બોલ્યો
અરજુનનો કુવાર; જરાક વહેલી આવી હોતતો, ન નીકળત ઘરખહા-
ર ॥૨॥ હવે નથી ઉપાય માહાર, આબ્યું મુખ પાને; તેતો કરે કો-
હયલા આવેલા નામ શાનું અભેમાન ॥૨॥ તે માટે તું હક મુકી દે, મા-
હારે તારે સંસ્કાર; વધભોમ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર ॥૪॥
પણ વધભોમ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર મુખ; જેટલુંજેટલું મુ-
ખ તું માને; તેટલું જણજે દુખે ॥૫॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે,
તે શુભ કરણી સાર; સંસારના વધભોમ છે, તેને અતી અંધાર ॥૬॥
એકું સાંભળી ઓત્રાબોલી, તજવો કીયો સંસાર; અનીતી જેણે તણ
તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે
નથી તણ નારી, ઇંદ્ર કુબેરને વરણ અગ્ની, તે સરવે સંસારિ ॥ ૮ ॥
બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વિષ્ણુ દેવે, માહાદેવજ યોગી હતા પણ
ઉમીયા રાખી એવે ॥૯॥ નારી વીના સંસાર ક્યાંથી, નારિથી થયું
જગત; નારીથી જ્ઞાની અવતરીયા; નારિથી થયા લકત ॥ ૧૦ ॥ નારી
વીના કોણ થયેલું, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરમ આપવાવાળી નારી,
સાચી માનજે વાત ॥૧૧॥ એટલે બોલ્યો અભિમન્યુ, બોલ્યામાં બા-
હાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પા-
નને બહલે કહેવાય કોહલા, માટે જઈ છે ઠેક; નામ લાગે મુજ તાત ત
છુને, લાગે જનુની પેટ ॥ ૧૩ ॥ રણ ચડ્યો પાછો ન વળે, તેનું નામ
છે સુરો; તે સુરાતણ બોધને જીવું, તોતો જન્મ અધુરો ॥૧૪॥ મુઠ્ઠિય
હતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલ્પાંત; તેનો ખાળ્યો ખેળ્યો નહીં હું,
સમજવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખોળ્યો ખળું તો, વીશ્વની
કહેણી થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની
જરાએ કયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળિયો, કહેશે કે નારીનું

મોહું દીકું, એટલે પાછો વળીયો ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી,
 કામમાં લખધાયો કામી; એવી કહેણી લાગે મુજને, પડે ખરામાં ખા-
 મી ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તેણે મુત્ર જવો, તે જીવું ધીકાર; માટે
 નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હડ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે એત્રા
 રાણી વાળી, વદી તેણીવાર; તમે સોમન લેધને બેડા; ઓ માહારા ભ-
 રથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારા ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા
 વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત ॥ ૨૧ ॥ યુધ્ધે જીવું
 હોય તો તમે જાજો, પણ મુજ કષ્ટી કાપો; તમારી કને લઉછું માગી. પુ-
 ત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સં-
 સારી કામ; મહારી તમારી કીયા ને કરશે. રેહેશે જગતમાં નામ. ॥ ૨૩ ॥
 તે માટે રતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સુત્ર; મુજ મનને ભાસે છે એવું
 નીચે થવાનો પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો અભિમન્યુ, આતે શું વદી
 વાણ; રણ જતાં નારીને ન અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥
 ખરા નર નારીને ન ગાંઠે; નારી છે ગોખરૂ ગાત્ર; તે માટે કેમ કહું કરીએ,
 નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી એત્રા નારી, સમજીને વદો
 વાણ, અભિમન્યુ કહે સમજીને કહું છું સા નારી, નર્કની ખાણ. ॥ ૨૭ ॥
 એત્રા કહે હજી સમજીને બોલો, ઓરે સ્વામી મુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ
 મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥ ૨૮ ॥ એત્રા કહે હું કહીયા ત્યારે, રીસા-
 સો ભરથાર; રણધીર બોલ્યો કહે કહેવું હોય તે, ખરી વાતે નહી ખાર,
 ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી એત્રા રાણી, સાંભળો માહારી વાત; સા નારીને
 નર્ક કહેજો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારો માતા માહારી
 માતા, સરવની માતા નારા; અમામાને તવ નીચુ વાલ્યું ન્યાયની વાત
 વીચારી. ॥ ૩૧ ॥ એત્રાએ તવ મન વિચાર્યું, સ્વામીને માફ લાગે, એ-
 વું સમજી કહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥ ૩૨ ॥ સાંભળો માહારા
 સુજ સ્વામી, હું અખળાની વાણ; તીછકારવી નવ ઘટે નારીને, નારી તો
 રતનની ખાણ, ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રતન જેવા, પ્રાકમી પ્રગટ થાય;
 તેની જનેતા નારી છે પણ, રતનની ખાણ કહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાલ્યા-
 શી જ્ઞાની તપસ્વી, કંઈ સુરા કંઈ દાતા; કંઈ જન ભક્તો, કંઈ દેવદંશી
 રતન સરખા થાતા. ॥ ૩૫ ॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુ-
 બણ, તે માટે સજગી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ ॥ ૩૬ ॥ સમજ-
 વી ખાણ રતન કેરી, વીચારી વદવી વાણ; તમારું કહેવું પણ સાચું,
 છે નારી નર્કની ખાણ, ॥ ૩૭ ॥ જે નારીને પેટ જતમે, નાસ્તીક નીર-

હય પાપી; અવળયદો અધર્મી અન્યાઈ, વીવેક હીન વણ માપી ॥૩૮॥
 મસ્કરી ખોરા તસ્કરી ચોરા, અવગુણનું એધાય; તેવાં પ્રાણીની જ-
 નેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુ-
 ણી, દુટ્ટી મથો બધા તોડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ જાણ, કરી બતાવ્યો
 ફોડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહીં બર આવું;
 એવું સમજીને કહ્યું એણે, ઓ અબળા હવે જવું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ
 કહ્યું સાંભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુકી છે નેવ; એકજ વીચાર હરી ફરીને,
 હડ લીધાની ટેવ ॥ ૪૨ ॥ એકજ પ્રકારની હડ લેવી, બીજ નહીં વી-
 ચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણશે, ઓ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ
 ઉપરથી હું એમ સમજી, બુદ્ધી નથી વીશેષ, સવળા રસ્તાને નવ જા-
 ણો, વીચાર શક્તી લેશ ॥ ૪૪ ॥ એટલે અભિમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે
 સહુ કોય, પ્રમદા કરતાં પુરશમાં શું બુદ્ધી એછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓ-
 ત્રા કહે વીશેષ બુદ્ધી, પુરશમાં ક્યારે જણું; પ્રશ્ન પુછું તેના ઉત્તરઆ-
 પો, તો બુદ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને
 હડ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહીં આડા કરહાથ
 ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહીં તો, પુત્ર આપીને જવો; હું તમ
 સાથે તમે મુજ સાથ, વચનથી બંધાવો ॥ ૪૮ ॥ એટલે બોલ્યો અભિ-
 મન્યુ, તારેછે પુત્રની પ્રજ્ઞ; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધેશાળીયી, તેવું પુ-
 છવું પ્રજ્ઞ ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહીં તો, તારે દેવો પડ-
 શે; જો પછી ઉત્તર નહીં દેતો, ક્રોધ મને બહુ અડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારા
 થી ઉત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રજ્ઞ પુછીનેનારી,
 વણ દીધું કરમાંય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તવ બોલ્યો
 રાજન; તારા પ્રજ્ઞનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉ-
 ત્તર આપીને જઈસ જુક્યે; તુજથી નવ રોકાય; ઉત્તર ના દેઉં નો સુત
 દેઈ, મારે જવું વઢવાય ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમના પ્રશ્ન પુછો, ઓત્રાએ
 જોડ્યા હાથ; ધ્યાન દેવને સાંભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ ॥ ૫૪ ॥
 એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીત્રનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો
 નારીને, એ ત્રણનો પડ્યો બાધ ॥ ૫૫ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીં તો;
 પીત્ર બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત લાગે
 ॥ ૫૬ ॥ તે દન નારીને રતું આપે તો, એકાદશી પાપ થાય; નારીને રતું
 આપે નહીં તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે,
 વીચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રહેવા ન દેવું એક ॥ ૫૮ ॥

એ કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહીં ચતુરાઈ, ત્રણે કરવાં ને
આધ ન બેસે; તેની પુઢી સવાઈ ॥ ૫૬ ॥ અભેમાને વીચાર કરી,
ધારી બેથો વિવેક; તો પણ એને કાંઈ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એ
ક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઈ જડ્યો નહીં, કુંવર મન અકળાય; વઢે
વલ્લમ શ્રોતા સુણે; પ્રશ્નોત્તર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભે-
મન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મ-
થીને મરે, પણ મત્તર કોઈ ન કરે, પુછ્યું પ્રશ્ન તેં કચ્છું અતી, તેનો
ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુઢી દે એકાદશી, તો તો આંટી એ
માં નથી ઠરી તવ આત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે સુકાય કેમ
॥ ૩ ॥ એક મુઢીને એક શીઘ રાખે, તેમાં શાના ચતુરાઈ દાખે; કરે
એક ખરું એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન બણવું મોહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં
બેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે
તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ બેણે શટ શાસ્ત્ર ચારવેદ; પણ તે નહીં સ-
મજેલો બેઠ; તેથી એક ખરું એક ખોટું, કહે તેને તો પાતક મોટું ॥ ૬ ॥
સર્વ વચનનો સમજે બેદ, તેતો ભણ્યો છ શાસ્ત્રને વેદ; પુછ્યાં પ્રશ્નમાં
જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞ જ્ઞાણાં ॥ ૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એમ
બોલે નહીં તારણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર છે મન માને, હવે વા-
ર કરાછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી આત્રા બોલેલું થાપો મુને પુત્ર તમે
એક આપો; પછી ઉત્તર કરું સ્વામી; મુને બળુશો નહીં હરામી ॥ ૯ ॥
તવ અભેમાને વીચાર્યું, કેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; બેયું સેન્યના
સામુ છેક, થઈ ભાઈશું દુષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરિ માયાવીને તવ
સાન, આળ્યો બીમ તણો સંતાન; તવ આડુ બેઠને કહે છે, વીરા
વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો ખાત, આડી દુષ્ટીએ
છીધી વાત; સુણી મોટારમછ સંચરીયો, પોતે સેન્ય વિશે પરવરિયો
॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આમનાય, બવો જઈ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઈકર
તાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચ
રીયો, કેરા તંબુ તાણી ત્યાર કરીયો; પછી દાસો થયા વિદાય, તવ રથેથી
ઉતર્યો રાય ॥ ૧૪ ॥ મુકી આત્રાએ અધ લગામ, જઈ તંબુ કચો વી

વીશ્રમ; તવ કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, કીધો વીચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા
હારે કરવો ભાણેજનો દ્વંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંસ; કદી નરનાર
મુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણ્યું
શ્રી અવીનાસ, ટકાવું બેઠિને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય, સ્થ-
ભીરેહેજે ત્યાંને ત્યાં ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવીદેવ, ખસવું નહી અ-
શ્ય મેવા; પછી જગતપર કરણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી
॥૧૮॥ મુખ વાણી વધા ધનશામ, પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ
માનવ ક્રીટ, થાજે આળસ નીંદા અદીક ॥૧૯॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દ-
સ્ત, થાજે લઘુશંકા સૈત હસ્ત; થાશે નહી વેળા કવેળા બ્રાન્તી, રેહેજે
નીરવરતીને શાન્તી ॥૨૦॥ એમ કહી જળ આચમન ક્રીધું, પછી
જળ કરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જદવરાય, દીવશે કદી ગર્ભ ધરાય.
॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તેતો વર્ણુશંકર ગણાય; તેનાં અ-
વળાં હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને
અન્યાધ, શુભ મારમ સમજે ન કાંઈ; એવી વરણુશંકર પ્રજાય, દીવશે
ગર્ભ રેહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુપક્ષીને ક્રી-
ટનું કર્મ; એવું સમજીને જુગદાધાર; ત'બુપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥
તેથી નાવે સુર્યનો બાધ, એવું કાર્ય કર્યું નીરવાદ; કરી કરણાદીનદયા
ળ, કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥૨૫॥ વળણું પાતાળ રહીને કારજ કર્યું
સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન બુધરો, વ્યાસ વજ્રભ ગુણ ગાય. ॥

કંઠવું ૩૯ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાય
ના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપાર, પ્રેમ ધરીને માંડ્યો
શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતા જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કપાયે
ઓત્રાને ગર્ભ રહ્યો પેટરે ॥૩॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભ તણી એ કથાય
રે, અધ્યા રાખી સુણો તો વંશ વ્રધ્ધી થાયરે ॥ ૪ ॥ જોણે રાખ્યો ધર્મ
પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે ॥ ૫ ॥ સપતા
સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો તેહરે, શ્રીતા સુણતાં મનમાં ધરે રાદેહરે ॥ ૬ ॥
હાશજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરીવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી
થાયરે ॥૭॥ શ્રદાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ
સંતાનરે ॥૮॥ શ્રીતા જનના પુરણ પોહોમ્યા કોડરે, સરવે સભા, બો-

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥૬॥ વત્તણ ॥ સકળ સમા જય જય વદો,
વંશની પ્રદ્વી થાય; વ્યાસ વક્ષમ મુખ એવરે, જે જે શ્રીજમરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાંખિ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને
સંભળાણું દરેણુ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું,
ગર્ભ રહ્યો રૂડી રિતે; આત્રાને મન આનંદ થયો, પાવણે પડી પ્રીતો ॥૨॥
ઓરે મહારા પ્રાણ પતીજી, વાંધ્યુ બહુ ધર સુત; તમારે પ્રધેના પુ-
ન્યે કરીને, આપસે પ્રભુ પુત્ર ॥૩॥ જીભડી મારી કાપવી ઘટ, કઠોર
વચન કહેતાં; રાખેજે સદાએ કપા દષ્ટી, હાથ હધયાં નથી રહેતાં ॥૪॥
એરે પતીજી એરે પતીજી; દાડણુ આવ્યું દુઃખ, ચાર ઘડી કાજે કરી
પ્રીતી, ફરી ક્યાં દેખીશ મુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ
વહે ચોધાર; અભિમન્યુએ સમજાવીને, છાની રાખી તે વાર ॥૬॥ પ-
છી અરજીન સુત એમ બોલ્યો, વરેણું વચન થાપો; પ્રણય તમોએ જે
પુછ્યું છે, તેનો ઉત્તર આપો ॥૭॥ એતરા કહે એ કંથ માહારા, સાં-
ભળજે ધ્યાન દેઈ; પ્રણુનો ઉત્તર સેજમાંછે, શાશ્વનો આધાર લઈ
॥ ૮ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું, તે દન પીડનું શ્રાદ્ધ સ્ત્રીને દન હોય
ગરબનો તે ત્રણનો પડીએ બાધ ॥૯॥ શ્રાદ્ધ સારીને જમે નહીતો, પી-
તર રહે નીરાસ; જે જમેતો એકદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥
તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જે કદી રતુ આપે ન
હીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥૧૧॥ એવી એમાં આંટી ધુટી છે, તેનો
સો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એ
વો તમને આપુ ખુશાસો, તવ કર નાંખયો મુછે; બણ્યા પછી કોયડો
કાડીનો, કહેશો કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભિમાન કહે સુણ નારી,
વાંકુ કેમ વઢાય, બણ્યા પછી ઓહો કરી કાડે, તે નર ખર કહેવાય ॥૧૪॥
એટલે બોલી એતરા રાખી, ઊતરમાં ચીત દેજે; ઘણોક ઉંડા વિચાર
રાખી, વચન શાંભળી લેજે ॥ ૧૫ ॥ શ્રાદ્ધ કરીને પીંડ સુંઘીએ, જ
મ્યા ખરોખર થાય; મધરાત પછા દીજીએ રતુ, ત્રણે તીથી શયવાય
॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ,
જમવાની કાંઈ જરૂર નથી, પરીપુરણ થાય શ્રાદ્ધ ॥૧૭॥ અડધી રજની
જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રી ગયા પછી, દાદશીમાં

ણાય ॥૧૮॥ તેથી એકાદમ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળ હત્યાય, એ
રીતી રી કામ કરોનો, ત્રણે તીર્થી સપરાય ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેતો કેતર
સુણી હરખ્યો અમેમાન; શાખાશ નારી બુકરીયાગી; વઠરાટની શં-
તાન ॥૨૦॥ જાવો તમે તંબુએ પધરા, શીખામણ મન ધગ્ગે, માહા
રી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજે ॥ ૨૧ ॥ પીઢેરીઆંતી સાસરી
યાંતી, આખરૂં રાખજે ઉમી; કંચને લાન્છન લગાડશે માં ચાતુર ના
રીતી બુખી ॥૨૨॥ દાંનમાં છેડો ઘાલીને દાહાડા, કાઢજે રૂંડીને, મન-
મુચીને માહારી પગડે. પુન્યજ કરજે પ્રીને ॥ ૨૩ ॥ આશીય વચન
દેકેંજુ તુને હથિર કહ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની મામી. ઉદર
તારૂં કરશે ॥૨૪॥ રડશે વળકળશે નહીં કોઈ, સહુ ગુણની જાણનાર;
હેનજ રાખજે જેવું છે તેવું છેજા વેજા જુહાવ ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને
ઉભો થયો હવે ન કાંઈ કહીશ; એટલે એત્રાચે આમળ આપી, ચર-
ણમાં મુક્યુ શીશ ॥ ૨૬ ॥ વળણ પાય પડી ઉભી થઈ, સનમુખ
જેઝ્યા હાથ; વઢે વજ્રભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ રાગ વઘદરમીનો નાટકની છાયા.

કથળ ક્યારે બેગા થશે, ક્યારે દેખાડશે મુખ; તમવણ દીવમ
જશે નહીં, નહીં તમ વણ સુખ ॥ કંથળ ॥ ૧ ॥ અધુરામાં પુરી પ્રી-
તી કરી, તે તો વિગરશે કેમ; વરે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો
પ્રેમ. કંથળ ॥ ૨ ॥ લખી લખી કામગ ક્યાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ
તમારા સુખનો સદેસડો, મુને કેહેવાનું કોણ ॥ કંથળ ॥ ૩ ॥ ક્યારે
જશે ને કેના થશે, ફરી જવાનું ચીન; વીસરસો વધબોગ આજનો,
ચાર ધડીની પ્રીન. કંથળ ॥ ૪ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહરા, છત્રી
દેખવાની ક્યાંય; જણ નજરે નીરખ્યા કરૂં, માહારી રૂંડીયામાં કંથ
ળ ॥ ૫ ॥ જ્યાં જઓ ત્યાં મારા નાથળ, રહો માસ છ માસ, એટલે
મુને તેડવજે, દાશીને તમ પાસ ॥ કંથળ ॥ ૬ ॥ જાવો તો જગો ક-
રજે માહારી, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીશ કને આત્રિ; તમ
રજની હું દાસ. કંથળ ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ એમ કહિ પાસવ ગ્રહયો ઉ-
ઠ્યો નર કંવાર; વઢે વજ્રભ તતપર થઈ, રણધીર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ રાગ સાળી.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
 તુજને સંભળાવું, ચક્રવાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, ર-
 ણુધીર નીકળ્યો બાહાર જઈ પોતાના રથમાં બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીઆર
 ॥૨॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જય; કુંડલી ડંકા
 દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય. ॥૩॥ અભિમન્યુની આજ્ઞાથી સેવક
 બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥૪॥ સુ
 ભદરાની પાસે આવી, ઓતરા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી
 તે કરજે ક્ષમાય ॥૫॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઈ
 લાગ્યો; આવતાં સાંડના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥૬॥ મા-
 ટે મુજથી મોડા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટ-
 લું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥૭॥ તો પણ તે પાછા નવ વળીયા,
 છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે, પુત્ર હું એમનોલાવી
 ॥૮॥ લક્ષાટ ઉપર હાથ મુક્યો, મુભદ્રાએ સાર; મોહોડામા આવેલો
 કોળીયો ગયો, શું અન્ય આસા લગારા ॥૯॥ તારને માહારું ભવીશ બાધ,
 થઈ બેઠાં નીરાશ; અભિમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાસ,
 ॥૧૦॥ એવે કોડાની લગભગ થયા, તવ બોલ્યો અભિમાન; સાંભળો
 માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥ કોડામાં શેન્યા નવશેભે
 હોય મારથી વઢનારાત્યાં તો છે યુધ્ધ યુકતી ભરેલું, અન્યશું કરે બી
 આરા ॥૧૨॥ શેન્યને અળગી બેસાડો, પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે
 એક કોડો તમારે માથે માટે ચાલો અમ બેડે ॥૧૩॥ હું ને ગોટારગછ
 તીજ તમે, જઈએ તેમાં નહી કહેણી; તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બો-
 લ્યો રક્તજ તેણી ॥૧૪॥ જવો જઈને સરવે કરે, છાંયો બેઠ વીસરામ;
 અમે ત્રણે જણા જશું કોડામાં, ત્યાં નહી કોઈનું કામ ॥૧૫॥ એટલે
 નીકળ સરવને લઈ, અત્રંગો ગયો તે વાર, છાંયો બેઠને વીશ્રામ કીધો,
 શાન્તી પામ્યા અપાર ॥૧૬॥ ભીમ ગોટારગછ ને અભિમન્યુ, પ્રથમ
 કોડે જય; ત્યાં તો ઉભાછે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોડા માંય ॥૧૭॥ ત્યાં
 જઈને તંબુજે જણાએ, કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુર મુખે હશીને
 દ્રોણાચાર ॥૧૮॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધની મને ઇચ્છા
 ય; અભિમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજ, તમથી આમ ન થાય ॥૧૯॥
 માહારા બાપને વીશ્વાસ આપી, મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોડાયુધ

માંડયું, શીખવ્યું તે ચાંડાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજને કહેવું ન ઘટે, પણ
કર્ચું કહયા જેવું; તમોએ યુધ્ધ માગી લીધું છે, તો તમને યુધ્ધદેડા ૨૧ ॥
તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઈજ્જત નહીં જાય, કહેશે શું છોકરૂં
જીતે ખીચારૂં, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે
ગુરૂ જીતે કઠોર; વીધારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું ઈધુ જોર ॥ ૨૩ ॥
જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશે તોયે લમાર; કદાપી વઢતાંહારશે
તો, ફજેતીનો નહીં પાર ॥ ૨૪ ॥ હલકાઈ તમારી ઘણી ગણારો કહેશે
ગુરૂ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા.
॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટે ગુરૂ સંગ માણુ; હારશે
કે જીતશે તમો પણ, નહીં મળે જસ બેઉ બાણુ ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચ-
ન સાંભળીને, પરતાયા ગુરૂ દ્રોણુ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દે-
નારૂં ઠબકો કોણુ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને યુધ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં
આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાર્થીને માટે, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૨૮ ॥ એમ
કહીને દ્રોણુ બોલયા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો,
સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૯ ॥ કરતાં શું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધ-
નુશ તાણે. કુંવર કહે શું યુધ્ધ કરશે, વીમ્ન લાડુ ખાઈ જાણે ॥ ૩૦ ॥
એવું સાંભળી દરોણુ ગુરૂને ક્રોધ ચઢ્યો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને
જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર ॥ ૩૧ ॥ જે છોકરા હવે ડેર માડે, ઢાળુ રથથી
હેઠ; કુંવર કહે જાજો માહારાજ, પોહોંચાડી દેઉં ઠેઠ ॥ ૩૨ ॥ એમ ક-
હીને સામાસાતી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર; ધનુષની પણ છ ચડાવી, બેઉએ
કર્ચાં ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણુ કેરો, પેહેલો દરવાજો એક;
રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહયા ધરી ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભિમન્યુ બા-
હાર ઉભો છે, કરોધજ આડે આંકે; મટારમછ સુત હેડ'માનો, તે રથ
એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ મદા દસ હજ્જાર મણુની, લેઈ ઉભો છે લેભ;
પછી બાણાવળી બાણુ લઇને, ઢુટી પડયા ફવે તેમ ॥ ૩૬ ॥ વળણુ ॥
ફવે તેમ ઢુટી પડયા, ગુરૂને અલેમાન; વદે વક્ષલ શ્રોતા સહુ, ભજ-
જે શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવરથિ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલયા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને
સંભળાવું, પહેલા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ દ્રોણુ ગુરૂએ બાણુ લઈ

ને દેવા માંડ્યો માર; અગણીતા મંત્ર લણીને; માર મારે નર કુંવાર ॥૨॥
 એક એક બાણે ચાળીશ હજાર, બાણ કુંવરના જાય; દરોણગુરુ એક
 મારેતે, એંશી હજાર થાય ॥ ૭ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું,
 ગુરુ દૈવત દાખે; અભિમન્યુને રૂંચે રૂંચે, ભાણેડાં ભોડી નાંખે,
 ॥ ૪ ॥ ચાત્ર શરીરનું સુંથી નાંખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થરકાયા
 કંપવા લાગી, રૂંધીર બહુ વધી ગયું ॥ ૫ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા
 પ્રાણ જવાનો બાકી, એ રીતે અભિમન્યુની, માઠી દશાથઈ પાકી ॥ ૬ ॥
 રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુસે વીંટેલો સાર; તેણે પ્રતાપે આયુશ કે
 રો, સંધાઈ રહ્યો છે તાર ॥ ૭ ॥ કુંવર ઘણો કાઠર થયો, મનમાં અ-
 તી બડબડીયો. તે જોઈને ગેરમઠ બગીચો, ગાજીને ગગન ચઢીયો
 ॥ ૮ ॥ એટલે ગુરુએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; મોહાસ્તરથી
 ગેરમઠની રૂંધાયા ભેદી નાખી ॥ ૯ ॥ બેભાન થઈ તંબુએ પડીયો,
 ન રહી સુધકે સોન, કુંવરને ઉડાડ્યો જાણી. કોપ્યો વાયુ સંતાન ॥ ૧૦ ॥
 મદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાણ કચ્ચર ધાણ; એટલામાં તો દરોણ
 ગુરુએ, ભોંક્યું ભીમને બાણ ॥ ૧૧ ॥ તવ પ્રકાશર અવનિ ઢગીયો,
 ગુરુએ ક્રીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહ્યો, મારું કુંવરને ઠેર ॥ ૧૨ ॥
 એવું સમજી અભિમન્યુને, બાણનો માર્યો માર; ભયોભય ભાણેડાં માં
 ક્યાં, કંઈ ન નીકળે ચારપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઈક શરીરમાં લાઈ રહે, વહે
 ઘણું રૂંધીર; એવિ રીતે રૂંચે રૂંચે ભક્ષજ ભોંક્યાં તીર ॥ ૧૪ ॥ ચા-
 મડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢગી; એવે સમે પ્રકાશરની, તરત
 મુરછા વળી ॥ ૧૫ ॥ ઉભા થઈને જોયું ભીમે, દાજ્યું અંતઃકરણ;
 જાણ્યું કે કયો જીલમ વીમે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી
 મદદા પડેલાં, તે લઈ દીધો માર; તેથી ગુરુ કાઠર થયા, પાછા પડ્યા
 તે વાર ॥ ૧૭ ॥ એવામાં ગેરમઠ આવ્યો. હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું
 જીવ મગવાથી ગુરુનો જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અભિમન્યુને હી-
 મત બારી, છોડવા માંડ્યાં બાણ; ગુરુ પેસી ગયા અંધે કેઠે, ઘણી
 થયા ગમનાળ ॥ ૧૯ ॥ નાણ પાછા હામ રાખી. ટપી ઉભા ત્યાં તાર;
 કેડાના દ્રવરમાં કુંવર પેઠો, તેન મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ પ્રકાશરને માહા
 રી વગાળી; બળથી ગયો છે બિહંગ, બે ભુજમાં મદા ધાલીને દ્રોણ
 પર છુટી ફેંકી ॥ ૨૧ ॥ તે મદા ગુરુએ આવતી દોઢી, જાણ્યું કે વીરન
 થાશે; આયુત મગની મુજ પર પડશે, તવ રોટલો વળી જશે ॥ ૨૨ ॥
 રાજ ભોમવનારો ભોમવે પેત, હું શીદ પામું મરણ; એડ સમજી રથની

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્મ ॥ ૨૩ ॥ લેડવું વઢવું વેગળું મુઠ્ઠી, નાકા
 દ્રાણાચાર; બીજે દ્વારે પેશી જઈને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછ-
 જેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેધ લીધી; અભિમન્યુને કહેવા લા-
 ગ્યો, કેવી બહાદુરી કીધી ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળ-
 વા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઈ ન ખસસો, તો રથની પુંથળચાલો.
 ॥૨૬॥ રથ મુકીને આધા ખસસો, તો બીજે પંથ પડશો; જો કોઈ દ્વા-
 રમાં પેશી મયા તો, જરૂર ભુલા પડશો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી
 જવાનો, પણ નહી નીકળો બહાર; આંટીધુંટી ભમ્યા કરશો; પણ નહી
 આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો;
 હું આંગળી બતાવું તે રીતે, રથ ગોરગછ હાંકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યા
 ની શક્તિ નથી, મુજને મહારા વીર; સરીર ભુલ્યો સ્વેત થએલું, ન
 થી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠો બેઠો, તમને બતાવું શાન;
 તે રસ્તે રથ હાકે જાજે, જેજે ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં
 બીરાજ્યો, અરબુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવી
 હાંકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં ચોદ્ધાયુદ્ધ ધારે;
 હેડખાનો દીકરો તે પેરાણો લેઈને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહી
 જય બાકી, તેને વ્રકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને બળથી બગલમાં
 ધાલે ॥૩૪॥ દુખાવીને પ્રાણ કાઢે, એમ ક્યાં સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ-
 દસ ચોદ્ધા, માર્યા એક હજાર ॥૩૫॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા, તવ
 કામ કેવું કીધું; અભિમન્યુએ બેઠા બેઠા વજ્રરાસ્ટ્ર ભાણ લીધું ॥૩૬॥
 તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજ્રનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પા
 શાણના તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દરોણગુરુ જે નાશી ગયે-
 લા, પહોંચ્યા કિરિવ દળમાં; મોઢામાં તો શ્વાસ ધણેરો, પણ તે આ
 બ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવી કહું દુરીયોધનને, હાયોરે ભાઈ હાયોરે; તણે
 જણાએ હજાં મળી, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે
 છોકરાથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઈ જાણો,
 ખોઈ જમતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જાતો કપાચાર ગોર મહારાજ, બીજે
 કોઠો તમારો; વીપ્રના કોઠા થઈ રહે પુરા, પત્ની ઝપાટા અમારો ॥ ૪૧ ॥
 એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જય; લોહ વજ્રરનો કારમો
 કોઠો, જઈ ઉભા તે માંય ॥ ૪૨ ॥ વલણ ॥ કોઠે જઈ ઉભા રહ્યા, હાથ
 મહી હાથીઆર, બારણે રથ રાખી રહ્યો, અરબુનનો કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાંજિનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; |વસ્તારિ તુજને
 સંભળાવું, બીજા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ ભીમ અભિમાનને માયાવી,
 ઉભો રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥૨॥
 માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે; તેની ધણિ વેદનાય; સાયવીને તે ખે-
 ચી કાહાડો, તો નીરવરતી થાય ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો
 પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણ તારો નીસરશે
 ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ મારું, પણ કાઢી દ્યો બાણ; શરીર સકસ
 રહી ગયું છે, દુખી થાય છ પ્રાણ ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો
 ધીર્ય ધરોને પ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, એ પ્રકોદર તાત ॥ ૬ ॥
 બાણ કાઢી મહી મારવા દુઆ, પ્રવેશે નહી પવન; સાયવીને બાણ ખે
 ચી લેઉં, એમ વદો વચન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્ર ફાડીને, કાક-
 ડીઓ કરી આપી; માયાવીએ બાણ કાઢવા માંડ્યાં, શરીરે કર ચાંપી
 ॥ ૮ ॥ હાથ દેઢ બાણ ખેચી કોઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ
 અભિમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણ કાઢી,
 વસ્ત્રના દુઆ દીધા; રૂધીરવાળું શરીર લુછી, તસતેર ધારણ કીધાં ॥૧૦॥
 કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઈ ગયો તઈઆર; ખુંખારીને ઉભો થ
 યો, હાથ ગ્રહ્યાં હતીઆર ॥૧૧॥ ચાલો કાકા બીજે કોઢે, બન્યો હ-
 તો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો ॥૧૨॥
 ગોટારગછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઢે તવ બચ; ગોર કપાઆર, ઉભાછેતેને,
 લાગ્યો પ્રકોદર પાય ॥ ૧૩ ॥ એ મહારાજ તમો ક્યાં ઉભા, અમને
 પાતક નડશે; પુજન કરવા ચોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે.
 ॥૧૪॥ દરેણુગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ધણા ભેરાવર
 છે પણ અમથી લઢતાં વઢતાં હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું
 જીતો, કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગાર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ
 કુંવર ॥ ૧૬ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુક્યો, તે કેમ કેહેવાય નાય;
 આવી ક્ષયારે આવી ક્ષયાયા. તે તણોશો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે
 ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખોડવાને માટે, આયુદ્ધ
 ઉચે મારો ॥ ૧૮ ॥ બુમો પાડો બળ દે મોડો, બે ઘડી ખેત્ર મચાવો;
 પછી હાર્યા હાર્યા કહેતા, કોઠાથી નાશી જવો ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશે
 માર ખાધને, તેથી બહુ આ કામ; માર ખાધાવણ હાર્યા કેહેવાશે, તેથી

ન બુડે નામ ॥ ૨૦ ॥ માર ખાધને હારવું પડે, તેથી આ શું બુડું;
 એટલે ગોર હસીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું ॥ ૨૧ ॥ હાથ ઉપાડો
 ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઇ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી
 નંદકીશોર ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીયાં;
 કુંવરને ગોર બાણ લઇને, ફેંકવા દટી પડીયા ॥ ૨૩ ॥ બેજાણ ઉંચાં
 બાણ ફેંકે, જીલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જણે, ઉડી મદની
 માંખ્યો ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કોઠામાં ધ્રુમવા લાગ્યો, બરકા બુમો પાડે; બે જુ-
 જમાં મદા ધાલીને, પ્રથ્વીપર પછાડે ॥ ૨૫ ॥ કઊરવ લોકો બાહારથી
 જુએ, જોયા કરે રાજન; તેજેઈ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો, દુરીયોધન વચન
 ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજ, જુઓગુરૂજ, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતા
 ગોર મહારાજ, કેવું કરે છે જોર ॥ ૨૭ ॥ આટલાં બાણછે કોઠા ઉપર,
 તો મહી નહી હોય પાર; ભીમને મારપડેલો તેથી, કયાં કરે પોકારા ॥ ૨૮ ॥
 એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું, માહારી થઈ નરસાઈ; આ વેળાએમુજ બા-
 ળકની ઘણી થઈ સરસાઈ ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઈ આવજો ઓડે
 ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર કપાચાર હારજો ને, થાજો મહારી જોડ ॥ ૩૦ ॥
 એવામાં થઈ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કપાચાર પ્રત્યે
 એમ વદ્યો વચન ॥ ૩૧ ॥ બે ઘટી વેળા થઈ ગઈ છે; પ્રેમ કરીને
 પધારો; નહી નાસો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો ॥ ૩૨ ॥ એવું
 વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ માઠા; આયુધ ફેંકી રથથી ઉતરી,
 જીવ લેઈ ગોર નાઠા ॥ ૩૩ ॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય
 ભાસે; એવું કેહેતા આવ્યા નાઠા, કઊરવને દરોણ પાસે ॥ ૩૪ ॥ દરોણ
 ગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ, દુરીયોધન જસ બહુગાતો
 તો, પધારો માહારી જોડ ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા,
 જોયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઈ જણો, જો જો ક્ષત્રીનો સપા-
 ઠો ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું
 ભાઈ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન ॥ ૩૭ ॥ એટલે માયાવીરે રથ
 હાંક્યો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ ચોધા ત્યાં ઉભા છે, સંહારતેનો
 કરતા ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, ચોધા હણ્યા બે હજાર,
 લોહવજરનો કોઠો કરીને ત્રણે નીકળ્યા બાહાર ॥ ૩૯ ॥ અભેમાને વ-
 જરાસ્તર લીધું; જીતીને ખોડો કાઢાડ્યો; તે બાણ મુકી બીજેકોડો, લો
 હનો તોડી પાડ્યો ॥ ૪૦ ॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે, જવા કયાં મનસુખા;
 તે સમે જઈ ત્રીજેકોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા ॥ ૪૧ ॥ દ્રોણના નંદન શ્રી-

રનજી, ક્રોધ ભયાં અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને, જીવો
એ કુંવાર ॥ ૪૩ ॥ માટે અહીં આવે તા માર, લેઉં તાતનું વહેર; અ-
રજીન સુતને જીવતો હું, જાવા ન દઉં ઘેર ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારીને અ-
શ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ
ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણેા સહુ શ્રીતાય;
બ્યાસ વહ્નિભ મુખ ઓચરે; યુધ્ધ તણેા મહીમાય.

કડવું ૪૫ મુ રાગ રાજન રાયેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહા-
જેજી; વીસ્તારી તુજને સાંભળાણું તીજ કોઠાનો મહીમાય. બળ.
॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો; ગુરૂના પુત્રને શાર; બળ, તવ અશ્વ
સ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. ॥ ૨ ॥ માહારા તા-
તને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઈ. બળ એ વ્રધને તું થોબન
વચનો, જીતે તેમાં શી નવાઈ, બળ ॥ ૩ ॥ માહારો મામોગોરપદુ બણે
તેને જીતે શું જસ; બળ, જેવડો હું છું તેવડો તું છું; જો જો માહારો
કસ. બળ. ॥ ૪ ॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે મહારાજ, થોડો ગરવ મન
આણો, બળલડાઈનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીમ લાડુ ખાઈ બણેા. બળ.
॥ ૫ ॥ ધારતો એક બાણે ઉડાડુ, બણું છું તમારૂં માપ. બળ. અશ્વસ્થામા
કહે ઉરાડ મુજને, તો અરજીન તુજ ખાપ, બળ. ॥ ૬ ॥ એણું સાં-
ભળી કુંવર બોલ્યો; એકજ બાણનું કામ; બળ. તે એક બાણે ઉરાડુ
નહીતો, નરકે પીતરે તમામ. બળ ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા
દેખાડુ રંજના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી
નાખું ત્રણ કટકા બળ ॥ ૮ ॥ નીચે સમજજે અરજીન તન તું, થનાર
હોય તે થાય; બળ. બાણના તણ કટકા ન કરે તો, મુજ પીતરે નર્ક પ-
ળાય. બળ ॥ ૯ ॥ સામાસામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ,
બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધું, બકયા જેમ ફારે તેમ બળ ॥ ૧૦ ॥
જવાને જવનીયા મુમતે ચડીય, જણાવ્યો જોખનનો તાપ; બળ. તેમાં
પીતરેને નરક બનાવ્યું, તેમણે શા કર્યાં પાપ. બળ ॥ ૧૧ ॥ થોવન વે-
ચના ઉતમતાવાળા ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ તાત માત ભગની સા-
મી દે ખોળે, તે સમીયોના ભોમ. ॥ બળ ॥ ૧૨ ॥ કુંવર કહે કાકા ભુજ
મહારી, ન રહ્યો કાંઈ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઈ મયું મારું;

હવે પસ્તાઉ અપાર. બળ. ॥૧૩॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લા-
ગ્યો, આ સી વઢી મયાવાણુ. બળ. સપુત્ર નીકળ્યા તે પ્રથ પીતરૂને,
બતાવી નર્કની ખાણુ. બળ ॥૧૪॥ અભેમાને બળ્યું એકજ બાણે,
નહીં ઉડેતો શું કરવું, બળ, પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના, માટે મહારે
બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પ-
છી કોપ્યા બળવાન, બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, ભીમ વાયુ
સંતાન. બળ. ॥૧૬॥ અકળાતો નહીં અભેમાન બેઠા, તું તારા રાખ
જે ટેક, બળ; સોગત પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજો બાણુ એક.
બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણુ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એની સાથ
બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે, ઉંચો ન કરવો હાથ, ॥૧૮॥
એમ કહીને એક બાણુ લીધું, ઝરવ મનથી હણીયો, બળ, મંત્રશક્તિ
નો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો ભણીયો. બળ ॥ ૧૯ ॥ બાણુને પે-
હેલે ભાગે બ્રહ્મા મુક્યા, વચે વીજુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છે-
લ્લે ભાગે, મુક્યા શ્રી મહાદેવ. બળ ॥૨૦॥ એવા મંત્રોનું બાણુ ચ-
ડાવ્યું; કાંઈ ન રાખી ન્યુન. બળ. વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુ-
ક્યું પુન્ય. બળ ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુ-
બળ, બળ. એવું જોઈને અશ્વસ્થામાએ. તરત લીધું બાણુ. બળ.
॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્તર મંત્રજ ભણીયા, શક્તિનો મંત્રજ બીજો
બળ ॥ ૨૩ ॥ તે બાણુ ચઢાવ્યું અશ્વસ્થામાએ, બળુ તોડવો મોહોટો
મેરૂ, બળ; તે બાણુ ઉપર પુન્યજ મુક્યું, બ્રહ્મસ્પતી દાદા કેરૂ, બળ
॥૨૪॥ એવે અભેમાને બાણુજ ફેંક્યું, સુસવાટા કરતું જય, બળ;
તે જોઈ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે બાણુ ભેગા થાય, બળ ॥ ૨૫ ॥ તવ
તે બાજ્યાં, બણબણી ગાજ્યાં; જુએ બે બગીચા તન, બળ, એક એક
ને એ ટક્કરો મારે; લઢનાં ચઢ્યાં ઝગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એરે બેડિના
પ્રથ પીતરૂઓ, અંતરીક્ષ આવી ઉમા. બળ; અરેર આપણે નરકે જવાનું
એમ કરે મનસુખા બળ ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના પ્રથ પ્રશ્નર આરાધે,
છતજો અમારો બાળ. બળ, અમ્મરના પીતરૂઓ અમ્મને છતવા. સ-
મરે શ્રી ગોપાળ. બળ ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે બાણુ બહુ ચઢ્યાં ઉંચો
મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણુના; ચઢીગયાત્ર
ણ કટકા બળ. ॥ ૨૯ ॥ તર તેના પીતરૂ થયા રાહ. ચક્રાજ હરખે ચ-
ઢીયા બળ, કુંવરના બાણુના તથાણે કટકા આવી કેલ્લ્યા પડીયા, બળ.

॥ ૩૦ ॥ અન્ધસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્ત કીધું મુખ. બળ; તેવું જોઇને અભિમન્યુના હલમાં લાગ્યું દુખે બળ ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડ્યો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી મમને ચાલ્યો, અમ્મરને ઉંચા લીધા, બળ; દરોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠાછે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ ॥ ૩૩ ॥ તવ અભીમાનના પ્રથમ થયા રાજ, બેઉ-તું રહી ગયું માપ. બળ, અભિમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો ત-નેનો તાપ, બળ ॥ ૩૪ ॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, મુર મુત સાખાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરી બાહાર નીકળીયે; ફરી ચોધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા. ફરીયા ત્રણસેં દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ ચોધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ ॥ ૩૬ ॥ પછી બહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું મુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો ત્રીજે કયે ચકચુર, બળ ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇ-ને છત્રપતી બોલ્યો, બોલ્યું બ્રાહ્મણોએ નામ બળ, ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાથાં, કયાં નહીં સંગ્રામ. બળ ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષતરીનો જોજો, નથી રહેવાની નુન્ય. બળ. દરોણ કહે સહુ મુજ પેરે હારજો, ચોડે આવજો પુન્ય. બળ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજે તું રાય, કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાંખિ.

વૈરામપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥૧॥ ચોથો કોઠો ફાનો છે, તેને ચારસેં દ્વાર; ચારસે શીખર ચારસેં ધન, જોડા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજ ત્યાં જઈ ઉભો, સંગ પોતા બે બાળ; વશકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવધ્યા વીકરાળ ॥ ૩ ॥ એવામાં અભિમાન બોલ્યો ચાલો તતપર થઈએ; ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો, તે તરવાને જઈએ ॥૪॥ એમ કહીને તમણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જય; કહ્યું કે આવો રક્ત લોચને, બોલીયો ક-રણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભિમાન આવિને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરપ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળખા ઉભારો, અમે બે બંધવ વડશું; આ તમણેછે તરણા સરખા, પુરણ પ્રણ પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજ બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરાળ; અભિમન્યુ નહીં જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ ॥૮॥ વશકિતું
કહે પીતા મહારા, એછે સીંહતું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા,
અમ તાત શું શીયાળ ॥ ૯ ॥ કરણ કહે મરણ તમારી, જેવું જે કેવા
લડોછો; મુજ નામને લાંઘન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥૧૦॥
એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભિમાન; કાકા તમે પણ
અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું,
સંજરામ કરશું સારો; કરણ રાજ વઢવા ઉઠે; એટલે તમારો વારો ॥૧૨॥
ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેધ; ત્રકોદર જઈ એગ-
ગો બેઠો, પોતાની મદા લેધ ॥૧૩॥ એટલે બોલ્યો વરસકેતુ, સાંભળ
પારથ તન, મુકજે આશા જીવ્યા તણી તું; દેખાડું સ્વર્ગ લોવના ॥૧૪॥
અભિમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે
દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને હથીઆર લીધાં,
કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી, દેતા બાણના માર ॥૧૬॥
વશકિતું ને ચંદ્રકેતુ, બે જણનાં બાણ જાય; અકેકું બાણ મારે તેનાં, દસ
દસ હજ્જર થાય ॥૧૭॥ બે જણનાં વીસ હજ્જર છુટે, કપરા કરણ
કુંવાર; અભિમન્યુ એક બાણ મારેને; થાય ચાળીસ હજ્જર ॥ ૧૮ ॥
ત્યાં કુંવારનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા; અભિમાને વજ્રાસ્ત
ર મારી, બે ભાઈના રથ લાગ્યા ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેડેને બાંધ્યા,
જેમને કરણ રૂઝ્યો; બે દીકરાએ નામજ બોલ્યું એમ કહીને ઉઠ્યો,
॥૨૦॥ પોતાનો રથ આગળ લાગ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; અરૂડાસ્તરથી
બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥૨૩॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં,
લીધા કરણરાય, તેને દેખીને મદા લેધને ભીમશેન ઉભો થાય ॥ ૨૦ ॥
અભિમન્યુ કહે આવો કાકા કરજે ખરખરું જોર; એટલે ભીમશેન ક-
હવા લાગ્યો, કરતો શોરખકોર ॥૨૩॥ કરણરાયે આયુધ લીધાં કરોધ
ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૨૪ ॥
કરણે બહુ કેર કીધો, વળી બે દીકરા સંગ બાણવડે અભિમન્યુનું, વીં
ધી નાંખ્યું અંગ ॥ ૨૫ ॥ તે ત્રાત દેખી માયાવી કોપ્યા; ગરજના કી-
ધી છેક; તે દેખીને કરણરાયે બાણજ લોકયુ એક ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે
માયાવિ ઉછળીયો હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુઢી બુઢી રહી નહીને,
ડેરા તંબુ જઈ પડીયો ॥ ૨૭ ॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી
આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રીયા માંચ ॥૨૮॥
ભીમ ઢળી ચતાપટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દધ

મમગળ્યે અરજુનનો સંતાન ॥ ૨૨ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાત્રોડાં,
કરણ બહુ માર દેહે; કાંઈ બંધ નીકળે મુમરાંને. કંઈ બાણ અંગમાં
રહેછે ॥૩૦॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે, તવ પેટું નીકળે વાર; રૂધીરવહે
માંડેસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥૩૧॥ ડોળા બે ડગમગવા લા-
ગ્યા, ભોંકાયા બાણ અનેક, શરીરમાં સોઘે નવ મળે, રૂધીર. છાંટો એક
॥૩૨॥ ધોવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાશે છે ધનુશ; તેણે તાતણા
ડોશીનો છે, તેથી ટક્યો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાં તો કરણરાયે; બે બા-
ણ માર્યાં સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ધોડા ચાર ॥૩૪॥ એ-
ટલે કુંવર પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંતઃકરણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં
તે, ધ્રુજને ઢગીયો ધરણ ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજ, રથમાંથી ઉત-
રીયો; ફરશી દીડી હાથમાંને. પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥૩૬॥ જે અભે-
માનની રૂઢીયા ઉપર, બેઠો રાજ કરણ; બે છોકરા આજ દાવમાં આ-
વ્યો, આણું છું તારું મરણ ॥૩૭॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ, કાકો
નથી કહ્યો મુને; દાશીને દીકરો સદા કહ્યો છે, તેથી માફ તુને ॥૩૮॥
તે બધો બદલો આજવાળું. જીવજ તારો લેવું; ને કરતાં બે કાકાકહેતો,
જીવતો જવા દેવું ॥૩૯॥ અભેમાને તવ વીચારું, ઉમરવું ખરી ખાંચે
કાકા કહેવામાં શું જવાનું, મઠ તક વીમ્ર ન વાંચે ॥૪૦॥ અણી ચુ-
ક્યો સો વરસ જીવે; છો થાય ખુશી કાકા; એવું સમજ હશીને બોલ્યો
શું કહોછો કરણ કાકા ॥૪૧॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠ્યો, પોતાને
રથ પરવરીયો; વર્ષકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ મર્વ ધરીયો ॥૪૨॥ કેવા
મેં કહેવનાવ્યા કાકા, ત્યારે એનાપર તરૂંથો; એવી વાત કરેછે એવામાં
અરજુનને સુત ઉઠ્યો ॥૪૩॥ વલણ ॥ ઉઠ્યો સુત અરજુનનો, કરતો
મન વીચારે; વદે શ્રોતા સુણો, જપવા જીમદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાંખિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચોથા કોકાનો મહીમાય ॥૧॥ અભિમન્યુ ઉભો થયો, મનમાં
કર્યો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવો. એને ચહ્યો હંકાર ॥ ૨ ॥
સત્કેને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બો-
લ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥૩॥ કાકા કેવરાવો શું થયો રાજ, ઠગબાજ
હશીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહ્યા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥૪॥ તાત ત-

છો સગો ભાઈ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઈ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક ॥૫૫॥ પાડોશી કોઈ વ્રદ હોય તેને, કાકા કહીએછીયે; અન્નણ્યો વ્રત રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ધરનો ગુણામ ધરડો હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી; તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જે ન્યાય નીતી તપાસી ॥૭॥ મેં રાતે જે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સંમજજે પાકો; જનમથી તું ધરમાં રહેતો, માટે ગુણામ કાકો ॥૮॥ કરણે એક સાંભળ્યુંને, હજી હજી પ્રગટી રીસ, હવે ન મુકુ જીવતો હું; છેલ્લે તાર શીશ ॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી મહારા, જીતી બાજી મયા યુદ્ધી; જન મારાનો જણાછો એને, મીથ્યા દીધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રોધ વાળ્યો, હાથ લીધા હથીઆર, ધનુરા ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડ્યો માર ॥૧૧॥ બહુ બાણ મારે હયા ન ધારે, કુંવરે વીચાર્યું મન; હવે મને મુકવાનો નથી, શર સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરણ જરા ન ડરણું, સમજીને શું ક્રીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે, બાણકાળજીવર લીધું ॥ ૧૩ ॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણવી રીશ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ. તેનું છેદ્યું શીશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બીજી બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટા પુત્ર જે વર્ષકેતુ તેની રહેમાં માર્યું ॥૧૫॥ એટલે વર્ષકેતુ ઉડ્યો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધત્રાસ્તરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥ ૧૬ ॥ તવ ધત્રાસ્તરના દુતોએ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર; અધની પાસેતેડી મયા, તવ પુણ્યા સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોક્યો, નથી જતું યુધ્ધ કરવા; તું તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા ॥૧૮॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, શું જણ્યું રાજ કરણ; એમ સમજ્યો કે પુત્ર જે માહારા નીશ્યે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જીતમ કીધો, માટે માર કે મર; અરજીનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીએ કહ ॥ ૨૦ ॥ એમ વીચારી માર માર્યો, કહેતાં ઉપજે ત્રાશ; આમ છરીરનું છુંદી નાખ્યું, અભિમાનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાચર થયો, દુભાય અંતઃકરણ; જણ્યું કે આયુશ આવી રહ્યો, નીસ્યે પામીશ મરણ ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લઈ ઉડ્યો, ત્રકોદર માહા ભરી ॥૨૨॥ એવામાં ગટારગમ્મ આગ્યો, ચડીને ગમન; અંત્રીક્ષથી ભાઈની ભીડ દીઠી. વિચાર કીધો મન ॥ ૨૩ ॥ કરણ નથી જણતો કે, માયાવી ગગને ચડીયો; એવે કરણના રથ નીચે આવીને એ પડીયો ॥૨૪॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢો મયો ગમન; વાયુ

વટોળ વિજળી ઝીંપી, પછી વદ્યો વચન ॥૨૬॥ સામળજે તુ કરણ
રાખ, ભુંડી વાત ભુંડાવ; તને નાંખું દરીયામાંને કાપીને રંડાવું.
॥૨૭॥ એટલે કરણે રાખ્યે જણ્યું, કપટનું કામ રચીયું, વેહેરે વે-
હેર લેવાયુ નહીને, આળ્યું ગટારગચીયું ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વગીને માર-
વાને માટે, કરણે ભાક્ષા લીધા; ગટારગએ રથ ઉપાડી, દ્રોણકને ફેંકી
લીધા ॥૨૯॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર;
ઓરે ગુરૂ હું વાળ્યો થયો, ખોયા મેં બેડે કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે
ભાષ ભલેખોયા, કરતોતો સોરખકોર; દરોણકહે દુરીયોધન કેમછે, હવેશું
માયું ક્ષત્રીએ જોર ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ
નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જો જોર થાયેતો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે ॥૩૨॥
જો જો હવે છે માહારો કોઠો, નવું જીનું કાંઈ કડ; માદીપતી ગાંજ્યો નવ
જવું, પગ પાછો નવ ભર ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું
તારે હજો; માર બાધને હારજે તું, વળી વાંજ્યો થજો ॥ ૩૪ ॥ એવે
ગટારગજ ગમનેથી, પોતાની સેન્યામાં ગયો; ભાધને માટે રથ ભાધને,
તરત તતપર થયો ॥૩૫॥ આલીને આળ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આળ્યો
બીર; એમ કહીને રથમાં લીધો, કુંવરને વળી ધીર ॥ ૩૬ ॥ પછી
ત્રકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજ કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પ
ડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥૩૭॥ અભેમાને કહ્યું ઓ કાકા; માર પ-
ડ્યો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો ॥૩૮॥
એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયો. તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ
રથ હાંક્યો, ભીમસેન બળીયો સાથ ॥૩૯॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે,
તે રસ્તે રથ હાંકે; દ્વારે દ્વારે ચોદ્ધા રહ્યાતે, તે ભીમસેન મારિ નાખે ॥૪૦॥ એ
રીતે ચારસે દ્વાર ફરી, માર્યા ચાર હજાર; એ કોઠો ફરી વળીને, ઝટપટની
કળ્યા બહાર ॥૪૧॥ અભિમન્યુએ સુતા સુતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું વજ્ર-
સ્તરનો મંત્ર ભણીને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવનમંત્ર ભણિને ફેં
ક્યું, પુરણ જણાવ્યું સુર; ચોથો કોઠો રૂપાનો તે, કરી નાખ્યો ચક્રસુર ૪૩
પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવનેછે કેમ, તંબુમાં ભાષજઈએ
તુડી આળ્યાતા એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભિમન્યુ તવ એવું બોલ્યો,
મુજ કને રહેજો આજ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ
॥૪૫॥ બાણ તણુ દુખ છે બહુ મુને તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં
ભાલોડાં ભરેલાં તે સહુ વીણી કાઢો ॥૪૬॥ તવ વૃકોદર ને માયાવી, ચ
પટ્ટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દેધને ખેંચી કહો; છીદ્રમા ચીંથરી ઘાલે,

॥૪૭॥ એ રીતે આણ કહાડી નાંખ્યા, જળથી ઘોયું શરીર; વસ્રવતી તે લુપ્તી નાખ્યું, વહેલું જે રૂધીર ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઈને, કુંવર થયો તૈયાર ॥૪૯॥ ભીમસેને કહું કેમ છે ખેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હ-તો તેનો તે છું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર મ-ટારગછને, જે મારે રાજ કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥૫૧॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટાર-ગછ જેડે હશે તો, નહીં થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણ-ત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટારગછ લેઈ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જીગદાધાર; લ-ડાઈ કરાવવા બેઉ જાણે, મુકયો મંત્ર હંકાર ॥૫૪॥ એવામાં ગટાર-ગછ બોલ્યો શું તને મુક્ત કરણ; હું એને લેઈ ગયો નહોતતો તો થાત તાર મરણ ॥૫૫॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહીં તો જતું રહેતું નામ. અભિમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તુંતો મારો ગુલામ ॥ ૫૬ ॥ હરિ ફરી તું રથ હાંકી જાણે. તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાવી કહે હવેરથ હાંકતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરાણો પછાડી, શેન્યનાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઈને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કેનેનકહ્યો ॥ ૫૮ ॥ એવામાં પ્રકોદર બોલ્યો, એા ખેટા અભેમાન; માંડો માંડી બે ભાઈ ચડભડીયા, મદના ભયાં જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે. મુજથી નવ હંકાય; હાંકતો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગીજાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુઠે ઝાલુ અછોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકુ ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અછોડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરાણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જવાના વીચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જવા તણી, પ્રકોદર અભેમાન વડે વલ્લભ શ્રાતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ જી રાગ આશાવરિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોડે છત્રપતી છે; તેના સનમુખ જઈએ ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામાં અભિમન્યુને, ભીમ-
 શેન બે જણ આવ્યા; છત્રપતી કહે આવો વરવા, એમ કહી બોલાવ્યા
 ॥૪॥ તવ આવિ બે સનમુખે ઉભા, બોલીયો દુરિયોધન; અભિમન્યુ
 ને મારજે તું, એરે લક્ષમણ તન ॥૫॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી,
 નહીં લાગે. મુજને વાર; એટલે ભીમે અભિમન્યુને, માણ કહ્યું નીરખાર
 ॥૬॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી; કરજે કાળો કેહેર દુરિયોધનની
 બોચી ઝાલી, મારી નાંખું હું ઠેર ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહિને,
 કયાં માઠામનસખા; લખમણ સામેઅભિમન્યુ, ભીમ દુરિયોધન ઉભા
 ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લખમણાએ, ઈધા ધનુશ ટંકાર; તેણે બેઠને એબે
 માને, મનમાં કયો વિચાર ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી મણતીમાં નથી
 તેમાં શુ ચીત પરાઉ; બે કાકા કેવી રીતે લડે છે, જવરાખી બુદ્ધ બે-
 ઠું ॥ ૧૦ ॥ એમ જણીને આયુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો, લક્ષમણ
 સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુદ્ધ કરતો ॥૧૧॥ એવામાં ભીમને દુરિયો
 ધન, મેઘ ગરજનાથે માળ્યા; સામા સામી દોટ મુઠ્ઠી લંધમથ બળથી
 બાળ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, ઘાઠ ધણેરી લાગે; મનમુઠ્ઠીને
 ગડદા મારે, ઘસાંડ બણે ભાગે ॥ ૧૩ ॥ ઠીચણ કોહોણિ ખંભ પછાડે
 જણવે ઝાઝો દેશ; આંટી ધુંટી પમની ભરાવે, તાણે મસ્તકના કેશ
 ॥ ૧૪ ॥ લડયડતા પડતા, આખડતા, ફરાને ઉભા થાય; ગાજેબાહાજે
 જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ બેઠને, દુષ્ટજ
 બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી ત્રોહરનો, ગાલ્યો જમણો ચરણ ॥ ૧૬ ॥
 ખેંચાટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડ્યો હેઠો; એની રૂદીયા ઉપર
 પાતે, પાપી ચઢીને બેઠો ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો
 માર; એ ભીમડા બલે દાવમાં આવ્યો, કુટ્યો તો મુને અપાર
 ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેરમારું, કોણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે
 નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા
 લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે ખુમ પાડી ભત્રીજ, તુજ કાકોપા
 મે મરણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભિમન્યુએ જણ્યું, કાકાનું મરણ થારો;
 એણું સમજી એક બાણ લીધું. કાળજવરનું પાસે ॥૨૧॥ ધનુશ ઉપર
 ચઢાવીને ફેંક્યું કરીને રીસ; લખમણ દીકરો દુરિયોધનનો, તેનું છેદ્યું
 શીશ ॥૨૨॥ દુરિયોધને તે દેખીને; મનમાં કયો વિચાર, લહીને હવે
 નવશે થયો, અરબુનનો કુંવાર ॥૨૩॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુ-
 જને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહાર થશે તો, માઠી ભોગવશેકોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પછસો મારી પુ'જી, ધરખાર હુંટાઈ બરી, હું પન્ડે
જવતો હઘશ તો દીકરા ધણા થારો ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાં-
ખી; મનસુઓ કયોઈ માઠો; ભીમની રૂદીયાપરથી ઉઠી જવ લગ્નને ના
ઠો ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉડ્યો. છત્રપતી બહુ નાસે; ગુ-
પત ખારણેથા નીકળીને મયો દોણની પાસે ॥ ૨૭ ॥ આરે ગુરજ
આરે ગુરજ, હું પણ વાંછ્યો થયો; ગુર કહે ભાષ ભણે થયો ને, તું
કેમ જવનો રહ્યો ॥ ૨૮ ॥ કરણ કહે રાખ થઈને, હારી મયો તું કેમ,
છત્રપતી કહે માદી ભોગવવા, આવ્યો કુસંગ ક્ષેમ ॥ ૨૯ ॥ એમ
કહીને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને બોળવા લાગ્યો;
કનક કોઠા માંય ॥ ૩૦ ॥ અભિમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા કાંકાં
નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવુ ધારો ॥ ૩૧ ॥
એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે ચોદ્યા મારે,
મકોદર માહા બળીયો ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ર ચોદ્યા હણીયા, ત્યાંથી
નીકળ્યા બાહાર; વજરાસરનું બાણ લીધું, અરજીનને કુંવાર ॥ ૩૩ ॥
બહુ બલથી તે બાણ માર્યું જણવ્યું બદે સુર; પાંચમો કોઠો કનક કે-
શ, તેને કીધો ચક્રચુર ॥ ૩૪ ॥ છઠો કોઠો સંપત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો શ-
લરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાંડવનો થાય ॥ ૩૫ ॥
વલણ. મામો એ પાંડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુધ્ધ કરવા ઉ-
ભો રહ્યોછો; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધનાસરિ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું, છઠા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ છઠે કોઠે છે શક્તિ રાખ, તણું
યુધ્ધને બળનારો; ભીમને અભિમન્યુ મયા ત્યાં, સંગરામ કરવાસારો
॥ ૨ ॥ સહસ્રે કણુ આવો બાણેજ, યુધ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભા-
ણેજને મારો, તેમાં ધણું છે પાપ ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવાને બાણેજ
હણવો; તે બેડે સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુત્રી જુઓ, ધર્મતણો
ન્યાય પરખી ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શક્તિ બોલ્યો, આ કોઠો મુજ
શીશ; યુધ્ધ કયા વીનાકેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીસ ॥ ૫ ॥ તે ક-
તાં યુધ્ધ બંધ રાખું; તેમાં ઇજ્જત બય; ભીમ કહે ઇજ્જતનવચે
એવો કહું ઉપાય ॥ ૬ ॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તવ શક્તિ પુછ એમ

સાચું કહેજે કીરપાચારે, કયું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને
 ગારે, ન કરી કોઠની હાણ; બુભો બરાડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંક્યા
 બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ નાઠા કીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું
 ને મોહોઠેથી કહયું, હું પણ પામ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું કીરપા-
 ચારે, મામા તમે કરો તેમ; શસ્ત્ર કહે મુજ ક્યાનમાં બેઠું, શાબાશ ભા-
 જેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો, બતાવો શકુને સપાટો;
 બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમા-
 નને વ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં
 કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જગર જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે;
 અગણિતા મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બા-
 હારથી જોયું, બહુ બાણે દેખી ગમે; છઠે કોઠે મધની માખ્યો, પેરે બહુ
 બાણ ભમે ॥ ૧૪ ॥ ગુરને કહ્યું જુઓ મહારાજ, આ યુદ્ધ થાય છે કે-
 વું; તવ કીરપાચાર સમજ ગયા, આ યુદ્ધ મહારા જેવું ॥ ૧૫ ॥ છઠેકોઠે
 શસ્ત્ર અભેમાન, કરે બહુ બાણ વ્રથી; દારે દારે થોદ્ધા છે તેને, ભીમ
 કરે બહુ કથી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઈ, થઈ વખત વધારો;
 એટલે ભીમે મામાને કહ્યું, હવે તો તમે સંધારો ॥ ૧૭ ॥ તન શસ્ત્ર આયુદ્ધ
 ફેંકી નાઠો; હાથેરિ હું હાથેરિ; દ્રોણની જોડે જઈને બેઠો, ગુરજ મુજને મા-
 થે ॥ ૧૮ ॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લોડે કોડે; કીરપાચાર
 કહેઆંધ આવો, તમે તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શસ્ત્રસાથે કહ્યું વાત છે
 સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્ત ધાતુના કોઠામાં તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ;
 ॥ ૨૦ ॥ કોડોને લત્રીજે બેઠો, પરીયા દારે દારે; દસ દસ થોદ્ધા મારી
 નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજાર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શ-
 રીરમાં બેહુ સુર; વજ્રરાસ્તરનું બાણ મારી, કોઠો કયો અકચુર તરરા
 પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જોદ્રથ બગાડ્યો; અભેમાન મેદાનમાં ઉ-
 ભો, ભીમસેન સાથે મળીયો ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત
 જાણી પાતાળ; બાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ ॥ ૨૪ ॥
 મોટે બાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન
 નીરથે મરશે, મોટે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ,
 નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતનં મારવા જવા, મનસુખા મનધા-
 ર્યા ॥ ૨૬ ॥ અભંગ રથ અરજુનજનો, પ્રભુએ જોતરિયો; તવ અર-
 જુનજ રથમાં બેઠો, કૃષ્ણે પરીણો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાનો અછોડા મ-
 હીને. હાંકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતના રહેવાના જગા, બતાવા બા-

હાથ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઈ દેખાડયું; પછી
અરજીને વીપ્ર કેરું, પ્રાંદજ પાછું કહાડયું ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરજી-
નજીએ, ધનુષ ગ્રંથું લેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવિ; પેહેલો કયો ટંકાર
॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બા-
રણે આવી ઉભો, કોધે ભયો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કાણ છે તું,
કેમ આવ્યો પાતાળ, રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ.
॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજીન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ, અધરમી
તું વીપ્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને
બોલ્યો, જો કરું કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહી જાય જી-
વનો ઘેર ॥૩૪॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કંણ
પ્રભુએ એમ જણ્યું, કથક્કથે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરજીન-
જી હણશે, તવ જશે ભામીમાં લક્ષ, ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની ક-
રશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાયું અસરણા મરણ;
પછી થોડે દાહાડે મહાર, ભાણેજ કરશે મરણ ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર
યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાતું બળ દીધું
બદવરાય ॥ ૩૮ ॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર;
ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૩૯ ॥ અરજીનજીએ
બાણ લઇને, કરવા માંડ્યો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે
જીગદાધાર ॥૪૦॥ સાતમે કોઠે અભેમાન ઉભો, સાથે બળીયા ભેમ;
ભગવાને જણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રીતે
ત્રકોદરને, વખુટા પાડી દેવો; એવું વીચારી કંણ પ્રભુએ, ખેલજ કી-
ધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરું જ્યાંય
ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટ્યો ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેને ગો-
વીંદે માંડછા મુકી, ચમક્યો હાથી અપાર, સુંઢમાં સેન્યના લોકોને ઘા
લી દેવા માંડ્યો માર ॥૪૪॥ કંઈકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે
અરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાખે; પક્ષમાં બાણે મરણ ॥ ૪૪ ॥ એમ એ
તોફાન કરવા લાગ્યો, બેઈ બેઈ બળીયા રૂઠ્યા; લાંબાભાલા લાંબી ફ-
રશી; લે લે મારવા ઉઠ્યા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઈને નવ ગાંઠે; થાક્યું
શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાબે; ભીમસેન ધાબે, કારમી પડી પોકા ॥૪૬॥
ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભેમાન પ્રત્યે; જો ભાઈ સેન્યમાં
બુમ પડી છે, માટે હું જાણું અમત્યે ॥ ૪૭ ॥ તવ અભેમાનનું લેખન
ફરકયું; ભામી ભયંકર ભાશી; ના કાકા મુજ પાસે રહેજે, તમે નજીશો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે, ભાગીજયા મુજ ચરણ, હવે મુને લાગેછે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ ॥૪૯॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ, મુજ આમડું ચુંથારો; અગ્નીસંસ્કાર હું નહીં પામું, હાડ મારા પીંખારો ॥ ૫૦ ॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમત મુકયો ભીમશેનનેમહા માઠો; જલ્દી સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રોજનો ભય ન લાગ્યો આવ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે ॥ ૫૨ ॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવ ખશીયો; ભીમ તણો ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમન કરોધ ચઢીયો, હવે જણવું જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદ કીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને નાખશે મારી, નહીં લાગે કાંઈ વારા પછી અભિમન્યુની પક્ષે જશે વાયુ કુંવર ॥ ૫૫ ॥ તો પછી ભાણેજ નહીં મરવાનો; મનમાં એવું વાપ્યું, ભીમના સામો મજને લઢવા, એક કળા બળ આવ્યું ॥ ૫૬ ॥ એટલે હાથીને ભીમ બાહાજ્યા, પારથ દહીત પાતાળ; સાતમે કોઠે એકલોઉભો અરજુનજનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હઠયું ભરાઈ આવ્યું; એકલો રણમાં લડવા લાગ્યો; કાકાએ કામ કથણાવ્યું ॥ ૫૮ ॥ ॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વટે વક્ષભ તેણે સમે શું કામ કર્યું ચંડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષિત કેરા તન; ઉભો જોદ્રથ સાતમે કોઠે, સંઘ બે ચોધારા રાખેલા ઓઠે ॥૧॥ જુએ જોદ્રથ સુતનું મુખ, જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયોછે એહ, હાથોં હીમ્મત નહીં સદેહ ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ કામ, તેથી હાથોહાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહીં આવે; મુને સામા જલ્દી નહીં શવે ॥૩॥ હું તો એકલો સામો જલ્દી, તેના કરતાં સહુને બોલાવું, એમ સમજશે વડને સાર, મોકલી કાળ્યા સંજાર ॥૪॥ તેણે જઈ કહ્યું છત્રપતીને સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરુને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય ॥૫॥ તવ દ્રોણાચારે કહ્યું એમ, દુગો કરવામાં હરખ કેમ; તારો દુગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીચન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય, પણ જલ્દી છે કોઠા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર, વળીકીર

પાચાર - રધાર ॥ ૭ ॥ વળી એથસ્થામા સહ રાય, શકુનીને કરણ
કહેવાય; વળી કઊરવ સોએ જ્ઞાત, લીધાં આયુધ સહુને હાય ॥ ૮ ॥
પુત્ર સો ભાઈના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ઈમણોતેર; તેતો સરવ સાત
મે કોઠે, જઈ સંતાઈ રહ્યા ઓઠે ॥ ૯ ॥ ડોકાં કરી કરી બહાર જુએ,
અભિમન્યુ મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કઊરવ લોક, દીકાને ઉપજ્યો
મન શોક ॥ ૧૦ ॥ એનું હંધયું મલરાયું, ધુંશકા મુકી રોધ દેવાયું;
એવા ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડા ચોધારે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચો
ધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; બ્યાસ વહ્નલ મુખે ઓચરે,
મુણ્જે શ્રોતા સાર,

કડવું ૫૧ રાગ મધુબન.

માહારા મદા ધારણ ગુણવાનરે. કાકા આવો, મહારી જતી રહી છે
સુધને સાનરે, કાકા આવો, ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજ-
ને કથો નીસવાસરે મહારી માથે મને પહેલું કહું તું, કાકાનો નહી વી
શ્વાસરે, કાકા ॥ ૧ ॥ તેમ છતા મેં વિસ્વાસ રાખ્યો; સંમરામ આરંભ
કીધારે; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધારે, કાકા
॥ ૨ ॥ સહુ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યાછે ઢુંકીરે; તમારે લીધે
મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે; કાકા ॥ ૩ ॥ સત જોજ-
નથી ઓત્રા આવેલી. આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ધણું કરગરી પણ કહું
ન માન્યું, રણમાં રડતી મેલીરે કાકા ॥ ૪ ॥ તે અબળા કોના આધારે
રહેશે, કંથ વીથોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાહાડે, રડીરડી
મરશે શામારે, કાકા ॥ ૫ ॥ માહારો પીતા પાતાળ પડ્યો છે, તે ન જ-
ણે અયોગરે; નથી હજ્યા મળ્યા પાપને બેઠા, રહી જશે વીથોગરે, કા-
કા ॥ ૬ ॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ધર મુત્રરે, માહા
રી માતને એ આવીને કરેસે, લાવો ક્યાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા ॥ ૭ ॥ તવ
મહારી મા કીયો દીકરો દેસે, તે સમે થાશે કહેરરે, મુજ માતાનું એ
મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ઠેરરે. કાકા ॥ ૮ ॥ મુજ મૃત્યુ મુણ્જતાં
મુજ તાત મરસે, એવો હું વહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ
હમસે, વરતાસે હાહાકારરે કાકા ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કઊરવા ભાસે છે
મુજને, જરૂર છવડો જશેરે; મરવે નહીં રૂં પણ અગની નહીં પામું,
આમડું માહારું યુથાસેરે કાકા ॥ ૧૦ ॥ એક કીડીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જીલમ મુજ સાથરે; ઓથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજહાડ નહી આવે હાથરે. કાકા ॥ ૧૨ ॥ મુઝે મોઢું મહારી મા નહી દેખે; નહી દેખે ઓત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આબ્યા છે, શી મતી થારો માહારીરે કાકા ॥ ૧૨ ॥ ડાહ્ય અંગ ને લોચન ફરકે, માઠા શુકન મને થાય રે; ઘોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને કંડશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમાર રે; થ રથર કાચા કંપવા લાગી, આંસુ વહે ચોધાર રે. કાકા ॥ ૧૪ ॥ વળણુ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, હમયું બહુ ગભરાય; વટે વલ્લભ તેવે સમે, કૌરવ અતી હરખાય.

કંડવું પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીરતારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભિમન્યુ અતી અકળાયો; જોયું જોદ્રથે દ્રથ; છત્રપતીને સમાચાર કહ્યો, કુંવરને મન કષ્ટ ॥ ૨ ॥ આ વેળા ઘણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીને છોકરું હમ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે નીકળો સરવે બાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજીનનો કુમાર ॥ ૪ ॥ એટલે પહેલો જોદ્રથ નીકળીયો, તેની પુઠે સો બ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ ચોઢા; નીકળ્યા હજાર સાત ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કંપાચાર અશ્વ-સ્થામા, શક્તિને રાજ કરણ; ચારસે ઇગણાતેર સુત નીકળ્યા, કરવાકુ-વરનું મરણ ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઈના દીકરા તેનો, સર્વ આબ્યા ચડી ચોટ; અભિમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ ॥ ૭ ॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજીન તન; હવે તમારું આવી પોહોંચ્યું માનજે સંત્ય વચન ॥ ૮ ॥ તવ અભિમાને મન વીચાર્યું, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું ॥ ૯ ॥ રડવા થી શત્રુ લોકોના પગમાં આવશે જોર, દુષ્ટોને દયા નહી આવે, કાળજડા કહોર ॥ ૧૦ ॥ રડવાથી નથી લાભ થવાના, ઉલટી થારો હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી આંસુ લુછ્યાં; વળી સાંભળી માત; પોતાની તાડણી સાંભળી આવી, સાંભળે અરજીન તાત ॥ ૧૨ ॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે, માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે ॥ ૧૩ ॥

એણું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રુ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥૧૪॥ પાછો અભિમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંદરી સોભરેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥૧૫॥ એવામાં ફરીથોષન બોલ્યો, જે તારો જીવ લેઉં; રાધ રાધ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેઉ ॥૧૬॥ તવ અભિમાને મનથી આહરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કોનાં સગાં, કોઈ ન આવે સાથ ॥૧૭॥ જીવડા જંજળ મુકી દે, ધારણા બારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥૧૮॥ એ આખલાના દીકરા તું, જે જે મહારા હાથ, મરણું તેમા ડરણું નથી, યુદ્ધ કરે તુજ સાથ ॥૧૯॥ ધીક્કારછેરે દ્રોણગુરુજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા ॥૨૦॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજ, કરમહીણા કહાવ્યા; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોહું લઈ આવ્યો ॥૨૧॥ તવ દ્રોણે કરણે નીચું બાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જીએછો જોદ્ધા માહારા, કહિ ઉપાડ્યો હાથ ॥૨૨॥ આયુધ્ય લઈને મારવા માંડ્યો, અભિમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેકે; તરકસ તીર તનવાર ॥૨૩॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરન દે કષ્ટી; બારે મેઘના ધારા છુટે, તેમ કરી વ્રધી ॥૨૪॥ અભિમન્યુએ બાણ લઈને, દેવા માંડ્યો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને ન નડતો, સુરાનો સરદાર ॥૨૫॥ તે સમે શેન્યાને વીશે, લીમનો હાથી જેહ; મન મુકીને વઢતા લાગ્યા, કરોધમરેણા તેહ ॥૨૬॥ હાથી ધશીને મારવા દોડે વ્રકોદર જય ખશી; પુઠે જઈને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥૨૭॥ બળ કરી ગજ પુછ છોડાવે, લીમપર ફરે હડી; પગ વચેથી નાકળી જય, લીમસેન નીચે પડી ॥૨૮॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઠું ગયા; ખરેખરું એ યુધ્ધ જાન્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા ॥૨૯॥ તેજ સમે પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજીન; સામા સામી ને યુધ્ધ કરતા, કોપેણા ધુન ધુન ॥૩૦॥ તાડપુર ઉચોછે તાડુકી, દ્વેશ બણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લઈ, અરજીનજીને મારે ॥૩૧॥ અરજીનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારીને, પાહાડ કરે ચકચુર ॥૩૨॥ એણું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કટકે કટકા પડે, કંબળ પ્રભુને વાગે ॥૩૩॥ ભાણેજને મરાવવા મોટે, પોતે ખાય છે માર; પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥૩૪॥ એવી રીતે ત્રણે ડેહાણે, યુધ્ધ મન્યું અપાર; કુરુક્ષેત્રમાં સરવે ચોધ્યા, દે

છે કુંવરપર માર ॥૩૫॥ અભિમન્યુ એકલો તે કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે;
 એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ
 બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાઠાર થયો, મનમાં કયો
 વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર લખીને, બાણ અગણીતું લીધું;
 તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુઠ્ઠી દીધું ॥ ૩૮ ॥ ફેર પુંદડી ફરીને
 ફેંકયું; બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં
 અનેક ॥ ૩૯ ॥ તે બાણ સઉની રૂદિયામાં વાગ્યા, પ્રાણજ ઉઠ્યા ચડિયા;
 પ્રથમ જોળનને બાધ્યાવયના, ઢળી ઢળીન પડિયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભે-
 માને એમ ધાર્યું, ઘડી કેડે શું થાય; દેહ માહારો હોય કે નવ હોય, તેવાત
 કેમ કળાય ॥ ૪૧ ॥ અત્યારે હાથાં મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે;
 પણ છેવટ છોછવા પડ્યા તે, નીશાની શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી
 પવનાસ્તર મુકયું; સઉને નીશાની આપી; સરવે જનની ડાભા ગમની,
 મુછ અકેડી કાપી ॥ ૪૩ ॥ પછી પોતે ઉભો રહ્યોછે, એવે બે ઘડી થાય;
 જે જેની મુરછા વળે તે, જીવ લઈ નાશી ભાય ॥ ૪૪ ॥ જઈજઈને કોઠામાં
 પેસે; એમ ઉઠી ગયા સરવ; તે દેખીને અભિમન્યુના, મનમાં આવ્યો મરવ
 ॥ ૪૫ ॥ દેવા સઉ હાથાં માહારાથી, એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ
 ઉભુ રાખી, છેડે મુઠ્ઠી દેધ ઉભો ॥ ૪૬ ॥ ધનુષના છેડાપર મુઠ્ઠી, મુઠ્ઠી-
 પર ધર્યું ડાચું; વાંકો વળી હબચી દેધ ઉભો. કાળજડુ નહીં કાચુ ॥ ૪૭ ॥
 કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ બણ્યું; દાન્યુ અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ
 માહારો, પામતો નથી મરણ ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે
 જીગદાધાર; તવ સમજ્યું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥
 વળણું ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, કરે છે રક્ષાય; વહે વહાલ આતાં મુણે,
 શું કર્યું બદવરાય.

કંઠલું પ ૩ રાગ સવર્યાનો.

વધશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, આ-
 દ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥ ૨ ॥
 ગોરમચ્છે ધનુષ સરશો; વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારો તોડવા
 પડ્યે, એમ કયો વીચાર ॥ ૩ ॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સઉ મા-
 હારી મતી; નાહાનું મહોદ્ધ મરે તે હું, નીમીત લેતા નથી ॥ ૪ ॥ કોઈ

કોમળીયે, કોમળીયે, કોમળીયે કોમળીયે તાવે; એવું નીમીંગણે મને મા
થે, પણ મુજને નવ આવે ॥ ૫ ॥ આજ તો માહાર લેવું પડશે. વીંચારું
વિશ્વને ભુખ; એક સ્વરૂપે રથ હાકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ ॥ ૬ ॥ ઉં-
દરનું રૂપ લઈને પોતે, પ્રત્યક્ષમાં પાવરીયા. અભિમન્યુના ચક્રનીનીચે,
આવીને આળા કરિયા ॥ ૭ ॥ ખાડા અવળા ઉંચા નીચા, કુદે છે ભગવાન
તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજીનજનો સંતાન ॥ ૮ ॥ તેમ તેમ પ્રમુખ
મમત કરતા, રથે ચઢવા લાગે; અભિમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો, રખેનેર-
મત લાગે ॥ ૯ ॥ એવે એના ચરણ વચમાં આઠ્યા વિસ્વના ભુખ; કું-
વરે ભણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તરફ ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ વિશેષ મ-
મત કરે, પોતે નંદકીશોર, આડી અવળી ખાય ગુલાદો, ચઢે ધનુષ
ની દોર ॥ ૧૧ ॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભિમ-
ન્યુનો કાળ આઠ્યો, તે, પોતે રહ્યો છે થંભી ॥ ૧૨ ॥ દોરાપર ચઢતા ઉપર
આલ્યો, જ્યાં રક્ષાના તાર, ટગટમ કુંવર જોયા કરે છે, અરજીનનો કુંવાર
॥ ૧૩ ॥ તે તાર દેખી કળુ પ્રભુને, રીસ ધણેરી વ્યાપી; ચંચા દા-
બીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું
છટકીને શીધું થયું, અભિમન્યુની હબચીમાંથી, તાળવે પેશીમયું ॥ ૧૫ ॥
માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવું ફેડી બહાર, એ હેલકારાથી ઉ-
છળીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥ ૧૬ ॥ આંખોના ડોળા લખડી પડીયા,
પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફી ભુમી પ-
ડીયો ॥ ૧૭ ॥ એવું દેખી જોદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા
માર્ગ વીના એતો, અભિમન્યુ મુઓ ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધને ડોક કાઢી, કુંવર
જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હું તો છું ભાગશાળી ॥ ૧૯ ॥
પછી ધંટી બોલ્યો, ક્યાં ગયા સહુ કુંવાર; આપણા ચારસેને ઇગ
જોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જવો જઈને એ છોકરાને, ત-
રવારના દો ઝટકા, અંમ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કંકટા,
॥ ૨૧ ॥ એવી આપી અગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણુ ભાઈના દા-
કાએ, હાથ લોધા હથીઆર ॥ ૨૨ ॥ એટલે ગુરૂ દરોણ બોલ્યો, આ
શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયો અધર્મ ॥ ૨૩ ॥
આ જોએ આપણે કોઈ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાકાનામાં નાકાનું છે
કરૂં મુઠિ, ચાલો મોહોટાને વટે ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે નહીં માહારા-
જ, દાવ ખરા આહરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે, તેવા કટકા ક-
રૂં ॥ ૨૫ ॥ દરોણ કહે એ છોકરૂં એના, બને વાકડે બળશે; તેમ છ-

ત્યા અધર્મ કરે છે; તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-
 લઈશું, દીકરા તતપર થાવો; સાતે હજાર આ કોડાના, યોધ્યા સાથે જવો
 ॥ ૨૭ ॥ તવ આરસે અગણોતર પુત્રો, નવાણુ ભાઈના જેહ સાતમા
 કોડામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુત તેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહોવા-
 ડા તરવારો, કાપવા માટે લાગ્યા; તેમની સાથે સાતે સહસ્ર; યોધ્યાઓ
 આલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડ્યો છે, મોઢેથી નવ ઝો-
 લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી
 દેવા માંડયા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે
 કટકા ॥ ૩૧ ॥ અભિમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેદાય, બોલાય નહી
 કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥ ૩૨ ॥ અરેરે મુને મરતાને મારે,
 દુષ્ટને દયા શાની; વગર મારયે ઘડીયે બે ઘડીએ, થત્રાની જીવની હા-
 ની ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-
 તાં સુતાં સુરે ભરાયો; ફેરવ્યો આગો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક
 રથનું પીન્ડુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક
 ચડાવ્યું ॥ ૩૫ ॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું હોલવવા બંધી રીસ,
 તે પીન્ડુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેઠ્યાં સહુનાં શીશ ॥ ૩૬ ॥ આરસેને
 ઇગણોતર પુત્ર, કઠિરવકેરા જેહ; ધડ મસ્તક જુદા થઈ થઈ, મરણ પા-
 મ્યા તેહ ॥ ૩૭ ॥ તેમની સાથે સાત હજાર, જોધ્યાઓ પામ્યા મરણ;
 તે દેખીને ખુસી થયું, દ્રોણનું અંતઃકરણ ॥ ૩૮ ॥ જો દુરીયોધન અધરમ
 કેરાં, ફળ નીકળીયા બારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, સુઆતો ખાસડે
 મારી ॥ ૩૯ ॥ નવાણું ભાઈ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજ જીઓ; સરવેને
 મરાવવા રાજી, આ ભાઈ કેમ ન મુઓ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-
 ણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જશે; આપણે જો જીવતા હોઈશું તો, ઘણાએ
 દીકરા થાશે ॥ ૪૧ ॥ એવે અપહરા સ્વર્ગકેરી, વૈભાન લેને આવી; અભી
 મન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવી ॥ ૪૨ ॥ તેને લેને સ્વર્ગે ચાલી
 ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ
 ॥ ૪૩ ॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જોદ્રથ બને-
 વી માહારા આ, કોઠો તમારે માથે ॥ ૪૪ ॥ મોટે તમે એકલા જાવો;
 હીમત મનમાં રાખો; એ છાકરાના ખોળીઓના, કટકા કરી નાખો
 ॥ ૪૫ ॥ એટલે જોદ્રથ ખડગ લેને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અમીમન્યુ
 નો મહડાને જઈ, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૪૬ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-
 ઓ, પછી કેડું કામ કીધું; હાથીનું ને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું

॥૪૭॥ એવામાં નંદન વાયનો દારણુ દધવત દાખ્યો; હાથીના બે
ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં ચરજીને,
ફેંક્યું કાળજર બાણ; તે બાણે તાડુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪૯॥
હાથીને મારી ભીમ નોઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજના સંભાળ
કાઢું, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જયછે નોઠો મનસુભો માઠો,
છલંગ મોટી ભરતો; શાતમા કોઠાની આગળ જોયો; જેદ્રથને ઘા કરતો
॥૫૧॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અમે-
માન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક ॥૫૨॥ જેદ્રથે તે પોક સુણી, મન
ભય થયા માઠા, પોતે તે સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા તે નાઠા ॥ ૫૩ ॥
પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડનો પાસે
આવ્યો જોઈ કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૫૪ ॥ પાનવ દળમાં શખ ગયો તે,
આવ્યું સઘળું લોક; મરણ જાણી સરવના મનમાં; ઉપજીયો મદુ શોક
॥૫૫॥ દેહેરા તંબુએખખર પોહોચી, તવ નાઠાસડિ રડના; આત્રા સુભદ્રા
કુન્તાજી, પ્રથવી નાંખે પડતાં ॥૫૬॥ ધરમનેરૂપતી સરવે, એકજ સ્વાસે
જાય; અભીમન્યુ જ્યાં પડ્યો છે, ત્યાં રડે સેન્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્યાં આ-
વાને મડદુ દીઠા; પડતુ નાંખ્યું માંય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો,
રૂદીયા ફાટી જાય ॥ ૫૮ ॥ જઈને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તન-
માં તાપ; હૃદયું ફોટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ
॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે આત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો;
વીલાપનો વીસ્તાર,

કડવું ૫૪ રાગ પંડાબનિ કારીના.

મારે જયારે, જીલમ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને
દગો નવ દીજીએ ॥ ૧ ॥ માહારા જયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને;
લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી આત્રારે, હૃદયા ઉપર
તેલ તાવડા, કોણ કહેશેરે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુક્યો
રે, નીશાળે પુરો તુજને, ખોર બેશીનેરે, કોણ કરશે લાડે મુજને ॥ ૪ ॥
રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માના કહેતોરે, હુંગમાંથી કીયો
જગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે આત્રા લાડકી; તુજ વીનારે
વંચારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ ઓ સુવાળારે, આછા અમ્મર કયાં
હોડસો; સેજે સુનારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશે ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે
પાતાળથી તાત તાલરે, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માડયરે ॥ ૮ ॥
તેવાનેજાએરે, આગળ કરૂંકીયો દીકરા, તુંતો પોઢયોરે, રણમાં થઈને

બેફીકરો ॥ શા તાત તાલરોરે, દેશે મને ઘણુ દુખડુ; કહેશે વંઝારે,
 નહી જુએ માહારૂં મુખડુ કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડું.
 ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝાગારી માતા રાંકડી; કયાં દેખીસરે. પુત્ર
 છળી તારી ફાંકડી ॥ ૧૧ ॥ એ દહવડારે, કરમ માહારૂં કઠોર થયું,
 પુત્ર રૂપીરે: રત્ન રણમાં શળાઈ ગયું ॥ ૧૨ ॥ પુટયું ભવિશરે. ચકલું
 ચુંથાયું માહારૂં, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મેં તાહારૂં ॥ ૧૩ ॥ બેટા
 બોલોરે, કહી મુખ બાંધી હજાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આ
 વતી ॥ ૧૪ ॥ હાય શું થયુંરે કહી કહી રૂઢીઆયે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે,
 થરથર કાયા કાંપતી ॥ ૧૫ ॥ બેડે નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી, કેશ
 કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥ ૧૬ ॥ છુટે રૂપીરરે; ચચરી ચીરાતી
 આમડી; કુન્તા રૂપતીરે: ધર્મ રહે ઘણુ તે ઘડી ॥ ૧૭ ॥ ગટારમછ રડેરે, બે
 ડોચામાં ખોડયો પડી ગઈ; મારી બુધ્ધીરે, ચોથે કોઠે કઠોરી થઈ ॥ ૧૮ ॥
 વીરા મારારે, તારૂં બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે, એટલું બુંદુંમેંતો
 કર્યું ॥ ૧૯ ॥ બંધુ બોલણેરે, તોપણ પોતાની બાંધણે; સોધુસઘળેરે પણહવે
 વીર કયાંયછે ॥ ૨૦ ॥ એમ રડતોરે, પડતો જુમીમાં દુખથી; બીમ ગભ
 રાયોરે બોલી રાકયો નહી મુખથી ॥ ૨૧ ॥ આવશે અરજીનરે, તને શું મોહ
 દેખાડીયે, તેના કરતાર, પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥ ૨૨ ॥ વળણાએમ સર્વ
 જન ટળવળેરે, થાય ઘણાપરીતાપ; વઢે વલ્લભ તેવે સમે, એત્રાકરેવિલાપ
 કરવું પપ ચાંદલીયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જુઓ મારા કંથળ, સુનમુન થઈને કેમપડયાછે.
 નાથજે; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઈ આંટી તમને
 પડી હલ સાથજે; મુજ ॥ ૨૩ ॥ જે રીસાયા હો તો મનાઈ નાવલા;
 પણ આ વેળા શો મારો ઉપાયજે; દુખદરીઆમાં દુખાંડી તે પીઉજ,
 તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજે, મુજ ॥ ૨૪ ॥ હાય હઠયામાં ઉઠે
 છે બહુ હોળીયા; બે ઘડી મારે રીઠ કર્યો મેળાપ જે; કરમ માહારૂં પુટી
 ગયું અત્યાચી; હાય રડગા મને કેમ ન ડંર્યો સાંપજે; મુજ ॥ ૨૫ ॥ નીર
 દય થઈને પોઢયા મુઠી એકડી; કાળજડામાં કંઈ ન આવી દયાયજે,
 નીરાપાર હું નારો તમારીનાવજા. કેવી રીતે દીવસ મારા ભયજે, મુજ
 ॥ ૨૬ ॥ હોઉં જુમી તરંગી તે ખમર કોણ પુજશે, બેઠતું મુજને લાવો
 ને આપશે કાણ જે; હડ કરી મામવાનું માહારે ના રહ્યું, હઠયા ધારણ
 બાળી મહ બધા હાથ જે. મુજ ॥ ૨૭ ॥ કેની આમળ રડીને દુ-

ખડુ. તમવીના માહારે દુખે ન દાજે કાયજે; હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ
જવા નથી, કહિ દળી પડી બેભાન અજાણા હોય જે મુજ ॥ ૫ ॥ વ-
સણ ॥ બેભાન થઇ ધરણી દળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસવદ્ધમ
વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, શુભ જનમેજે રાય; ત્રીસ્તારી તુજને
સંજળાડું, દરેણુ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાતાળમાં પાપીને માયે, અ-
રજુને જેવાર; તે સમે સહુ બ્રાહ્મણુ આગ્યા. કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વી-
ખોને પારથ પાય પડીયે, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આત્રીશ
દેઇ દીધીછે આગ્નાય ॥૩॥ તવ પ્રથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુને સા-
મળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભુતીમાં નીકળીયા ॥૪॥ જેવો રથ ભુ-
મીમાં નીકળીયો, તેવા શુકન થયા કુડા; ધન ઉપર કામમેડા, ભયભાસ્યા
બહુ ભુંડા ॥૫॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે ભુમજીવન; મનેએ
કુંભાસેછે કાંઈ, કુંવરને વિધન ॥૬॥ કળ્ય કહે મુજને પણ ભાસે કેવી
થશે મહારી મતી થયો પારથરથ તમે કાંડો, કું કાંકવાનો નથી ॥૭॥ એમ
કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડા ઝાલ્યા, ચાબક મારી અશ્વકંઠા
યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા ॥૮॥ કુરુક્ષેત્રની સમભગ આબ્યા, અણ્યુ શેન્યને
લોક; કોઈ ન કરશે અરજુન આબ્યા, આબ્યા પુનસ્ત્રોક ॥૯॥ ધર્મકહેધાં
ટાકાઢી રડસો, પારથને થશે જાણ; તોતો આપઘાત કરવાનો, કાઠશે પો
તાનો પ્રાણ ॥૧૦॥ ડાહ્યા ડાહ્યા દસવીશયોધ્ધા, અરજુન સામાજવોએકાએક
ચમકે નહીતે વીરીતે સમજવી લાવો ॥૧૧॥ તવ દસવીશજણુ સામાયાક્યા
સમજવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને. વસ હોરડી દીધું
॥૧૨॥ વાયુ વેગે દોડતા આબ્યા, રથના ઘોડા બળીયો; સમજવવા
સામા ગયેલા, જઇ તેમને મળીયા ॥૧૩॥ હાંહાં પારથ વીરા આવો
નર કહે ધરમાં કેમ, યોધ્ધા કહે કાંઈ ન ખભરાસો, સરવ ક્રશાળ ખેમ
॥૧૪॥ એમ કહીને રથ રોક્યો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ
પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥૧૫॥ કોઈનો રોક્યો એ ન રોક્યો
દડબડ મુઠી દોટ; પોતાનું જ્યાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આબ્યા ચડીયોટ
॥૧૬॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા, લાગ્યા સેન્યના લોક; સુમદ્રાથી રહે
વાયું નહી, કારમી મુઠી પોક ॥૧૭॥ અરજુને બધુ સેન્ય બેયું, આંસુ
વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ધોઝારી; લાગ્ય માહાયે તન ॥૧૮॥

એસ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારું ઘરસુત્ર, વસ્તર ઉધેડી સખભે-
યું તો, દીકો પોતાનો પુત્ર ॥ ૧૬ ॥ વળણ, પુત્ર દીકો પોતા તણો, ભા-
ડનાથો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે ભેધને બની ગયો એ ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાર્ક.

હારે બોલ્યા વૈશમપાથે વચન, તુનો સુણ જનમેજે રાજન; હારે દી
કો દિકરા ને ગભરાટે ચઢીયો, હાય કહી પ્રથવી પર પડીયો ॥ ૧ ॥ હારે
માહારું કરમ ગયું આજ ખુડી, બધા ભવની આશાયો ટુડી હારે હુતો
બળુનો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું ॥ ૨ ॥ હારે મા
હારો આજ કાલમાં મોહોટો થાયે, તવ ઉપાદી માહારા જશે; હારે હતી
આશા કે ભાગ્ય બળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે ॥ ૩ ॥ હારે
પછી બેસ થવાની મહારે; ચીતની ચી નાસહુ ટળશેને વારે; હારે એવી
આશાયે કાહડયા મેં દાહડા. તેમાં નવચહે પડયા આડા ॥ ૪ ॥ હારે
કેઇ વીખ દેતો પીને પોદું, ભાઇ ભાઇ કહેતાં સુકાતું મોદું; હારે; મા
હારો કાલું કાલું બોલનારા હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો ॥ ૫ ॥ હારે
મન ધીરજનો દેનારો. સુરવીર સુત જશ લેનારો; હારે બોળે બેશાને
મીઠું આચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥ ૬ ॥ હારે હતો નકાના
ને ડાહાપણ મોહોટું; મહાર જીવતર કરી ગયો બોટું; હારે બેટા જનમ
તણો તું નીરોગી, કેમ બાપને રાખ્યો વીચોગી; હારે દીકરા મોકલ્યો
મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેટો બાળ ॥ ૮ ॥ હારે માહારે વાત ત-
ણો વીસરામ, કેમ સુતાછો દીકરા આમ; હારે એમ કહી કહીને ઢઢોળે,
ખેંચી ખેંચીને લે બોળે ॥ ૯ ॥ હારે તન સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર ના
સાસા બહુ નાંખે; હારે માહારો કુંવર ક્યાં કાળછારી, માહાર ઘર થા-
લ્યું ગોઝારી; હારે મને ગુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીચોગ પા
ડયો ॥ ૧૦ ॥ હારે તારું કરમ થયું રે કઠોરું, શીઠ યુધ્યે જવા દીધું છોરું;
હારે તારું કાળું મોદું શું લે બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમાં પેઠી ॥ ૧૧ ॥
હારે મને કાઢી નાંખ્યો ત્રણ બહાર, બળ્યું ઘરબારને સંસાર; હારે-હવે
પ્રાણ હું માહારો તજશ, કહી પાશાણે પછાડયુ શીશ ॥ ૧૩ ॥ હારે બે
ઉ ભુજે છાતી નાખી ગુડી, બહુ રૂધાર છોળ્યો ઉડી; હારે પોતે મરવાની
ધમ્મકા કીધા, એણે જીભડી દંતમાં લીધી ॥ ૧૪ ॥ હારે તવ સહુ લોક
ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજ પડીયા; હારે હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, છાતી મુસ્તક કુટી નાંખે ॥ ૬૫ ॥ વળણ ત્રાસ ઘણો વ-
રતમ ગયો, થઈ રહી કુટા કુટ; કહે વહ્નલ તેવે સમે, ત્રાસની હુટાહુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈસમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની
ધારણ કીધી, પોતે જીભડી હાંતમાં લીધી ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય,
જઈ બાળ્યાં કરી હાય હાય; અરજીન તણુ મુખઝાલી, રાજા ધરમે આં
ગળીયો ઘાલી ॥૨॥ એવે કળણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજીને મર-
વું ધાર્યું; એતો આપવાત કરીને મરશે, કોણુ ભુ ભાર હલકો કરશે
॥૩॥ મને શેદેવનું વેણુ નડશે, માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ
જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણુ લીધુ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો ઢોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મર
ણ પામ્યો, મારે માહારે મરવું ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હૈ-
આમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોકટ ફેંદ ॥ ૨ ॥
કુદીને કટારી લીધી, જીવીને શું કરું; આવારોરે, આવારો હુ પેટે મારી
મરું. પુત્ર કરતાં પ્રભુ જાણા, અરજીનને અપાર; એણે જાણ્યું
મોહન મરશે, માહારા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા
થઈ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગત માહારા, કહી જઈ ઝાલ્યા હાથ.
॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણુ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય
આપણો શું, મુઆ પુઠે મરીયે ॥ ૬ ॥ એ માહારાજ ક્ષમા રાખો
લાગુ તમને પાય, એટલે અરજીન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય ॥ ૭ ॥
માહારા મનમાં લાગત ઓછું, લાગત નહી મુજ ચરણ; પણ તમે મર-
વું ધાર્યું તે, આદર માહાર મરણ ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો,
તેમ તેમ લાગ્યું માહું; અરજીન કહે કાંઈ નહી કરું, તમે ન કરશોકાહું
॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું; ઓરે જીગજીવન; ભગવાનના મરણના
ભયથી, પોતે વાળ્યું મન ॥૧૦॥ સાબાશ એની પ્રેમ ભક્તીને પુત્રથી
પ્રભુ વાહાલો; એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો ॥ ૧૧ ॥
પછી સરવે શાન્તી રાખી, છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકીને રાખ
ને, ક્યો અગની સંસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એસ્ત સરીતામાં વેવરવ્યાં, સરવે
કીધું સ્નાન; લોકીક કરતા તંબુએ આળ્યા, અરજીન ભીમ ભગવાન.

૥૧૩૥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સહુ આવિયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુન-
મુન સહુ ખીરાજ્યા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવર્યાનો.

વધરામપાયે એણિપેર બોલ્યા, મુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ સુનમુન થઈ સહુ તંબુએ બે-
ઠા, શોક ભયાં સહુ કોઈ; અનુચરે છાનામાના, ક્રીધી ક્ષીપ્ર રસોઈ ॥૨॥
પછી બેચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાંડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મો-
હોડે, ભરીલો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજીન ઉઠો, ઉઠો સઘ-
ળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઈ કંપતી ઉઠી, ઉઠ્યા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એ
કલો અરજીન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજીનજી તમે મુ-
મત મુકો, વીચારો ગટમાં જ્ઞાન ॥૫॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના
માને બાપ; કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥૬॥ બે હો-
ય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જાય; કોનું કોઈ નથી સગું; ભગતી
જ્ઞાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહરો માહરો કરોછો, ખોટા મરોછો
મથી; રડશો કે કળકળશો તોહો તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું
તે પાછું ન આવે, પુઠે સગા બહુ રોતા, શપને દુર્લભ જે જાયછે તે,
પાછું વાળી નથી જોતાં ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો
નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે,
૥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે
જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ ગછે ॥૧૧॥ તવ અરજીન કરજોડી બોલ્યો,
સંદે માહરો નીસ્તરે; પ્રણ પ્રણુ પ્રણુ આત્મા ચેતન, મરેકે નવમરે ॥૧૨॥
એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ; આત્માછે તે અખંડ
અમર, અદ્યંત ને અછેદ ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજીને હાથ ઝાલ્યો,
પ્રભુ દયા કાંઈ લાવો; અભિમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો
॥૧૪॥ કંઈ પ્રભુ કહે શું જોતું છે, જે દેઈ ગયો દગો; કહેશો તો બ-
તાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જ્યાં જાય તે ત્યાં
નો યાયે, એછે અનાદીનો ચાક; અરજીન કહે તે પણ જોશું, બતાવો
નંદલાલ ॥૧૬॥ તે વિના તો અનજળ માહરે, લેવું નથી માહારા-
જ; અન જળ જે લેવરાવું હોય તો દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥
મોહને બાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જોવો છે સંતાન; એવું રામજી પ્રેરણા ક-
રીને, મંગાવ્યું વધમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વધમાન આવ્યું, બેઠા
મરડાગામી; અરજીનજીને સાથે લીધા; ગોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી આહ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપહરાના મહેલની પાસે, વધ્ધમાનથી ઉતરીયા ॥૨૦॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા ભો વનમાં જવો; વાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઈ બોલાવો ॥૨૧॥ તવ તે ધામમાં અરજીન આહ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભિમાન ઓરે અભિમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ બેયો સાર; અરજીન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥૨૩॥ તવ પાંજરેથી પોપટબોહ્યો, મુરખના સરદાર; જેમ ફવે તેમ કેમ બોલેછે; નીકળ અહીંથી બાહાર ॥૨૪॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજીન વદ્યો વાણું; અભિમાન તું ખરો કે નહીં. પરમેશ્વરની આણું ॥૨૫॥ એટલે પોપટ એમ બોલ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હું નામ અભિમાન ॥૨૬॥ પ્રથમ અભિમાન હતો હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યા દેહ માહારો યથો હતો રાજન ॥૨૭॥ તે તારૂ ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું, પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુડીને, બાળી કીધું બાખ ॥૨૮॥ હવે દીકરા કહેતો આવ્યો, તેતો તારી ઠગાઈ; આત્મા તુજથી નહીં ઉપજેલો ખોળીયાની સમાઈ ॥૨૯॥ જે તારાથી ઉપજ્યુને, કહેવાય સગુ તારૂં, તુજથી ઉપજ્યુ તે ત્યાં મુકયું. હવે નહીં ને માહારૂં ॥૩૦॥ તે નહિ માહારૂં તો હું નહિ તારો, સગપણ ગયું તુટી, સગાઈ મનાય શરીરની તે, શરીર ગયું છુટાં ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારૂં તારૂં, કોણ બેટા કોણ બાપ; હવે બેટા કહીશ મેં તો, નહિ રહે તારૂં માપ ॥૩૨॥ નર બોલ્યો આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો બાપ; પોપટ રૂપે અભિમાન બોલ્યો, તું બેટા ને હું બાપ ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી કેરા ॥ ૩૪ ॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો; અનાદીથી રેંટ એવો, વારાફરતી વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઈ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને, દીવા પુઠે અંધારૂં ॥૩૬॥ જગતરૂપી જેલખાતું, ધરરૂપી ઓરડીયા; ગુનેગાર રૂપી જીવ છે ને, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયા ॥૩૭॥ બંધે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા. ઓરડી દે અકકેક; તેમ એક ધરમાં બંધે ચાર ચાર, સગાં વસે વીવેક ॥૩૮॥ એક ઓરડીમાં ભેગાકેદી દુખ સુખનીકરે વાતો, એક એકને દુખે દાઝેને, એક એકનો સ્નેહી થાતો ॥૩૯॥ એક એકની એ પક્ષ તાણે, એક એકપર હેતરાપે; એક એકને માથું દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે ॥૪૦॥ એવીરીતે સગાંવહાલાં, એક એકને દુખે દાઝે; એક એકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી ફરે ઘડી બાહારે,

॥૪૧॥ જે કેદીને જેટલા દાની, થઈ હોયે રાજ્ય, તેની મુદત પુરી થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥૪૨॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી નીકળે છે સરવથી; સ્નેહિ કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખબર લેતો નથી ॥૪૩॥ તે રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સગા વહાલાને, સંભારે નહિ લગાર ॥૪૪॥ પાછું વાળીને તે નવ જીવે, સંભારે નહિ કોઈ દિન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઈ જન ॥૪૫॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાંથી ત્યાંથી છુટી નાશે, જલ્દી ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીત છે આ જગત કેરી તું નહી કેનો કો નહી તારું, જા ભાઈ નીકળ બહાર; આજથી સત્ય માનતો નહી, જીવો આ સંસાર ॥૪૮॥ અરજીન કહે જોગે રમાડ્યો, ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડ્યો તો મને ॥૪૯॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભિમાન; પુત્ર પાશે બદલો વાળવા; ઇંછે કોઈ નાદાન ॥૫૦॥ ચક્રલા ચકલી જેવાં પક્ષીપુત્રને પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જાણવે ને, ચંચામાં લાવી ઘાલે ॥૫૧॥ આશા રાખ્યા વણ ઉછેરેછે; રક્ષણમાં નવ ચુકે, ખચાંને હરતાં ફરતાં કરી, પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે ખચાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાંઈ દંશ; તેથી નાદાન મનુશ જતી, હક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે જણ્યા જીવો, તેમાં શાની નવાઈ; માખાપને માખાપના માખાપે, ઉછર્યાં કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવાધારે જેહ; જીવ ઉછેર્યાંનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ ॥૫૫॥ એવો બોધ અભિમાને કીધો; અરજીનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા મીથ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાથી વળ્યો પાછો, ફેગટ સંસાર લાહાવો; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વધમાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અરજીન કહે કેનો બનેવી કોના સામા તમે; બનેવી બનેવી કહી પુલાવ્યો, તેથી પુલી ગયા અમે ॥૫૮॥ સગાંવહાણાં સાચા માન્યા, સદમાર ગ નવ સુજ્યો, અભિમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા ધ્રુજ્યો ॥૫૯॥ અમસ્થા આટલા દન કાઢ્યા; સત્ય માનીતી સગાઈ, સગામળી સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઈ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઈને, ઉભો ત્યાંને ત્યાંય; આ સ્થળ ચક્રવૈ થયો પુરો જેને વધકુંઠરાય ॥૬૧॥ ॥વલણ ॥ ચક્રવૈ પુરણ હવો, સુણતાં પોહોયે કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

જાહેર ખબર.

માહાત્મા ભારતની કથા.

અઠારે પર્વ સાથે

વ્યાસજી વલ્લભરામ સુરજરામ કથા કહે છે તે ચીત્ર સાથેની છપા. ઇને તૈયાર થઈ છે. તેની કીંમત રૂ. ૧૨-૦-૦ તથા ટપાલ ખર્ચ લુદ્ધ આપણું પડશે. તેના પાનાં ૧૦૩૪ કદ રાચલ ૮ પેલ છે.

૦-૧૨-૦ મચ્છવેધની કથા વલ્લભ વ્યાસજી બનાવેલી ચીત્ર સાથની તૈયાર છે બીજા બનાવટી મચ્છવેધ નીકળ્યા છે, મારે કર્તાનું નામ બોધ લેશો.

૦-૧૨-૦ સુરેખા હરજી વલ્લભ વ્યાસનું બનાવેલું તૈયાર છે.

૦-૧૨-૦ અભેમ-પુનો ચક્રવો વલ્લભ વ્યાસનો બનાવેલો તૈયાર છે.

૨-૦-૦ પાંડવા અશ્વમેધ વલ્લભ વ્યાસનું બનાવેલું તૈયાર છે.

આ ઉપર લખેલા પુસ્તકો અમારા ત્યાંથી મળશે.

બુકસેલર નારણલાલ મોતીલાલ ઠે રીચીરાડ—અમદાવાદ.

બુકસેલર લલુભાઈ અમુલખદાસ ઠે. માણિકચોક—અમદાવાદ.

બુકસેલર મનસુખરામ રણછોડાસ ઠે. બબરમાં મુ. કાકોર.

